

Caroline Fredriksen

Graver ved havet

En maritim tilnærming til jernalderlandskapet
på Vestvågøy i Lofoten

Masteroppgave i Arkeologi

Trondheim, mai 2015

Caroline Fredriksen

Graver ved havet

En maritim tilnærming til jernalderlandskapet på Vestvågøy i Lofoten

Veileder: Lars F. Stenvik

Trondheim, våren 2015

Masteroppgave i Arkeologi

Det humanistiske fakultet

Institutt for historiske studier

Forsidebilde: Utsikt over Buksnesfjorden fra gravrøysa på Einangen. Foto: Roger Fredriksen.

Summary

Seaside graves: A maritime approach to the Iron Age landscape of Vestvågøy, Lofoten.

The island Vestvågøy is located in the Lofoten archipelago in Northern Norway. There is a high density of Iron Age sites on the island (dating from approximately AD 1 to AD 1000). The settlement at Borg may be the best known archaeological site. In 1981, the settlement was discovered accidentally during ploughing. Excavations uncovered rich finds and several buildings, including the largest known late Iron Age building in Scandinavia. The artefacts indicate close contact with the South-Scandinavian cultural sphere. Borg has been interpreted as a regional *central place* in the periphery from the South-Scandinavian cultural core.

The aim of this thesis is to investigate the local setting at Vestvågøy. Earlier research has mainly focused on agricultural aspects of the Iron Age settlement. In the recent years, there has been a growth in maritime-oriented contributions to the Northern-Norwegian Iron Age research, focusing mainly on boathouses. In Northern-Norway, graves have usually been associated with specific farms. However, a large number of Iron Age graves are not attached to farmyards; they are found on islets and headlands. Can a maritime approach to the Iron Age graves contribute to a new understanding of the prehistoric ordering of the landscape?

An island is a maritime landscape. The sea differs from the terrestrial landscape; it is active and dynamic, unpredictable and unreliable. However, the land and the sea must not be seen as two exclusive realms, nor as two metaphorical opposites. The main premise of this thesis, is that the presence of the sea affects how people structure their landscapes.

This thesis focuses on two research questions:

- How do the Iron Age graves at Vestvågøy appear from a maritime perspective?
- What does the term *central place* imply in a maritime landscape?

These questions have been approached using a combination of different methods. The total number of graves in the area of study is 411 (+ 24 undated graves that have been interpreted to be of Sami culture). It was necessary to present the material visually before further analysis, and the method chosen for this was *kernel density estimate*, a tool in ArcMap. The area of study was split in two: *area 1* and *area 2*.

Furthermore, some concepts from *visual landscape analysis* were applied to the maps, in order to understand the spatial organization of the Iron Age landscape (Gansum et al. 1997). The concepts of *nodal*, *focal* and *central points* were applied to describe how the Iron Age sites appear in the landscape; how they are related to one another and the landscape (Herschend, 2009).

The analysis shows that the Iron Age graves of Vestvågøy often appear in relation to communication lines in the landscape. More graves are related to the shoreline than to an inland context. Buksnes and Holsøy have the highest density of graves in *area 1*, and are interpreted as a *focal point* in the maritime landscape. The spatial organization of *area 2* differs from *area 1*. Most of the graves in *area 1* are related to maritime communication lines. In *area 2*, most of the graves are related to inland communication lines. The locations of the Sami graves do not differ from the trend in *area 1*. They appear to be linked to the maritime communication lines, in the same way as the other graves in the area.

The outer construction of the mounds seems not to relate to any specific landscape context. Nor do large graves relate directly to the central place at Borg. Neither the quantity of the graves, their spatial organization nor their outer construction, indicate a central place at Borg. It is argued that different kinds of archaeological sites needs to be studied in connection with one another, and in connection to the landscape in which they are ordered. Borg needs to be seen in relation to the Buksnesfjord area. The settlement appears as a *central point* from a southern point of view, not from the maritime communication lines in the north.

It is concluded that graves does not necessarily belong to specific farms at Vestvågøy. Their locations indicate that they are placed where they were visible from the Iron Age communication lines. The structuration of the landscape at Vestvågøy differs from the structuration of South-Scandinavian landscapes. It is argued that the coastal Iron Age settlements need to be studied in their local context, independent from pre-constructed agriculture-based models for the Iron Age society. This way, we can come closer to understanding the complexity of coastal Iron Age societies.

Forord

Det er med vemod og glede at jeg plutselig innser at studenttilværelsen er over. 10 år gamle Caroline hadde blitt ubeskrivelig glad om noen fortalte henne at hun femten år senere skulle kunne kalle seg for arkeolog.

Ideen til tema for denne oppgaven fikk jeg sommeren 2012, som var min første sommer som sesongansatt på Lofotr vikingmuseum. Jeg fikk god opplæring i jernalder og vikingtid, samt om Borg i et skandinavisk perspektiv, men savnet informasjon om den lokale konteksten. Hva fantes på resten av øya? Jeg hadde hørt at det skulle være et *høvdingsete* ved Buksnesfjorden også. Hvordan dette forholdt seg til Borg hørte jeg imidlertid lite om. Jeg hørte også mye om jordbruk og jernalderbønder. Jordbruket virket å være den naturlige delen av jernalderøkonomien på Vestvågøy, selv om man hadde rik tilgang på fisk. Jeg savnet fortellinger om havet. Hvordan påvirket havet jernaldermenneskene, med sine muligheter og farer? Disse spørsmålene har jeg stilt meg selv om og om igjen gjennom hele oppgaveprosessen. Jeg håper jeg har bidratt til å finne noen svar som kan være utgangspunkt for nye spørsmål om det nordnorske jernaldersamfunnet.

Å skrive masteroppgave er en lærerik, morsom og samtidig krevende prosess. At man genuint elsker det man driver med, gjør ikke nødvendigvis skriveprosessen enklere. Det er heldigvis mange fantastiske mennesker som har hjulpet meg på veien. Jeg hadde aldri blitt ferdig om det ikke hadde vært for dere.

Min veileder Lars Stenvik fortjener en uendelig stor takk. Du trodde på ideen min helt fra starten, og hadde troa på alle de nye ideene jeg fikk underveis. Takk for alle gode tips, konstruktive tilbakemeldinger og diskusjoner. Takk for alle faglige og ikke-faglige samtaler. Takk for at du loset meg trygt i land.

Ungdomsprosjektet *Bo i Lofoten* gav meg stipend. Uten dette hadde det ikke vært mulig å ta de ekstra turene hjem til Lofoten for å faktisk fysisk være tilstede på stedet jeg har skrevet om. Dette gav meg mye inspirasjon. Tusen takk!

Jeg vil takke *Lofotr Vikingmuseum* for å velvillig ha lånt meg Kåre Ringstads private arkiv. Uten dette hadde jeg fremdeles forbannet meg over den unøyaktige informasjonen i Askeladden. Alle ansatte som har hatt med meg å gjøre gjennom mine tre sesonger som ansatt

der, fortjener også en stor takk for at de har orket å høre på mine monologer om Vestvågøy. Takk for at dere diskuterte med meg.

Arne Stamnes skal ha en stor takk for å ha orket å svare på alle mine endeløse e-poster om bruk av GIS.

Marek Jasinski, Terje Brattli og Axel Christophersen skal ha en stor takk for gode diskusjoner på masterseminar.

Heidi, Tharald, Øyunn, Benjamin og Madelen skal alle ha takk for å ha lest korrektur og kommet med innspill. Uten dere hadde ikke oppgaven blitt til det den er i dag. Takk til Nathan for at han korrekturleste det engelske sammendraget. Alle eventuelle feil og mangler som oppgaven måtte ha er helt og holdent mine egne.

Pappa og Jeanette Storheil har begge bidratt med bilder til denne oppgaven. Takket være dere har jeg ikke trengt å bestige flere fjell enn nødvendig.

Madelen, Sunniva, Karoline, Øyunn, Ragnhild, Skule, Reidar, Michael og Audun har alle spilt en stor rolle i livet mitt de siste to årene, enten det har vært på lesesalen, på feltkurs eller i Irland. Disse 9 menneskene er spesielle på hver sin måte, og jeg kunne ikke tenke meg en bedre gjeng å studere sammen med! Sunniva og Madelen fortjener en ekstra stor takk og masse kjærlighet for et hyggelig samboerskap på kontoret. Det rettes for øvrig en stor takk til alle andre som har kommet og gått på lesesalen de siste 2 årene.

Mamma, pappa og lillesøster Maja skal ha takk for å ha oppmuntret meg når den emosjonelle berg-og-dalbanen har tatt en u-sving. Takk for at dere sendte bilder av hunden og Lofoten da hjemlengselen ble for stor.

Takk Nicolai, for at du overlevde å bo med en egoistisk storesøster i innspurtfasen.

Takk Benjamin, for at du forstår meg. Jeg hadde ikke klart dette uten deg.

Caroline Fredriksen

10. mai 2015

Innholdsfortegnelse

SUMMARY	III
FORORD	V
FIGURLISTE	X
1. INTRODUKSJON	1
1.1 INNLEDNING	1
1.2 PROBLEMSTILLINGER	2
1.3 AVGRENSNING	4
1.3.1 Tid	4
1.3.2 GEOGRAFISK AVGRENSNING	5
1.4 BEGREPER OG KONSEPTER	7
1.5 AVHANDLINGENS OPPBYGGING	8
2. FORSKNINGSHISTORIE	9
2.1 GJENNOMGANG	9
2.1.1 GRAVER	9
2.1.2 TUNANLEGG	10
2.1.3 JERNALDERGÅRDEN	11
2.1.4 BORG	12
2.1.5 UTMARKA OG HAVET	14
2.1.6 NATURVITENSKAPELIGE BIDRAG	15
2.2 VURDERING	16
2.3 OPPSUMMERING	20
3. ANSATS TIL TEORETISK TILNÆRMING	23
3.1 SENTRALSTEDER: HVORDAN OG FOR HVEM ER DE SENTRALE?	23
3.2 SENTRALSTEDER I NORGE	25
3.3 SENTRALSTEDER PÅ VESTVÅGØY	27
3.4 BORG SOM SENTRALSTED	28
3.5 KONTINUITETSFORSKNINGEN	29
3.6 GÅRDEN SOM UTGANGSPUNKT FOR NORDNORSK JERNALDERFORSKNING?	31
3.7 OPPSUMMERING	32
4. TEORETISK TILNÆRMING	33

4.1 MARITIME PERSPEKTIVER	33
4.2 STRUKTURERINGSTEORI	35
4.2.1 IKKE-MENNESKELIG AGENCY	36
5. METODE	39
5.1 INTRODUKSJON	39
5.2 REPRESENTATIVITET	40
5.3 INNSAMLING OG BEARBEIDING AV MATERIALET	40
5.3.1 UTFORDRINGER MED ASKELADDEN SOM KILDE	40
5.3.2 KATALOGEN	41
5.3.3 VISUALISERING AV MATERIALET	42
5.4 GRAVER SOM KILDEMATERIALE	42
5.5 MATERIALETS PÅLITELIGHET	44
5.5.1 DATERING	44
5.5.2 FEILKILDER	44
5.6 ANALYTISK TILNÆRMING	44
5.6.1 KVANTITATIV ANALYSE	44
5.6.2 VISUELL LANDSKAPSANALYSE	45
5.6.3 KRITISKE BEMERKNINGER	49
5.7 FREMGANGSMÅTE	50
6. MATERIALET	53
6.1 INTRODUKSJON	53
6.2 OMRÅDE 1: BUKSNESFJORDEN, OFFERSØYSTRAUMEN OG SKULBRUPOLLEN	54
6.2.1 ANDRE KULTURMINNER I OMRÅDE 1	57
6.2.2 ELDRE OPPLYSNINGER OM FJERNEDE KULTURMINNER I OMRÅDE 1	58
6.3 OMRÅDE 2: INNLANDSDALEN MED BORGEPOLLENE	58
6.3.1 ANDRE KULTURMINNER I OMRÅDE 2	60
6.4 BEMERKNING TIL MATERIALGJENNOMGANGEN	61
7. ANALYSE	63
7.1 INTRODUKSJON	63
7.2 GRAVENES SPREDNING I LANDSKAPET	63
7.3 OMRÅDE 1: LANDSKAPSANALYSE	66
7.3.1 DAGENS LANDSKAP	66

7.3.2 JERNALDERENS LANDSKAPSRUM	66
7.3.3 KNOTEPUNKT	69
7.3.4 GRAVENES TILKNYTNING TIL BEVEGELSESLINJER	69
7.3.5 FORELØPIG TOLKNING	71
7.4 OMRÅDE 2: LANDSKAPSANALYSE	72
7.4.1 DAGENS LANDSKAP	72
7.4.2 JERNALDERENS LANDSKAPSRUM	72
7.4.3 KNOTEPUNKT	73
7.4.4 GRAVENES TILKNYTNING TIL BEVEGELSESLINJER	74
7.4.5 FORELØPIG TOLKNING	74
7.5 KOMPARATIV ANALYSE	75
7.5.1 GRAVENES KVALITATIVE TREKK	75
7.5.2 GRAVENES FUNKSJON	78
7.5.3 KONKLUSJON: HVORDAN FREMSTÅR JERNALDERGRAVENE PÅ VESTVÅGØY I ET MARITIMT PERSPEKTIV?	83
7.6 SENTRALITET I ET MARITIMT PERSPEKTIV	84
7.6.1 BORG I:1 I JERNALDERLANDSKAPET	87
7.6.2 KONKLUSJON: HVA INNEBÆRER BEGREPET "SENTRALSTED" I ET MARITIMT LANDSKAP?	90
8. SAMMENFATNING OG AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER	91
8.1 UNDERSØKELSENS BEGRENSNINGER	92
8.2 VEIEN VIDERE	93
LITTERATURLISTE	94

Appendiks 1

Appendiks 2

Appendiks 3

Figurliste

Figur 1: Sentralsteder på Vestvågøy og Gimsøy. Etter (Johansen, 2003, s. 30).	2
Figur 2: Borg og Vestvågøys plassering i Skandinavia. Etter (Johansen & Munch, 2003, s. 11).	5
Figur 3: Steder som omtales i denne avhandlingen. Kartgrunnlag hentet fra: http://kilden.skogoglandskap.no .	6
Figur 4: Fabech og Ringtveds modell for sosialt og politisk hierarki i boplassmateriale. Etter (Fabech & Ringtved, 1995, s. 14).	23
Figur 5: Fabechs sammenligning mellom førkristen og kristen organisering av landskapet. Etter (Fabech, 1999, s. 470).	24
Figur 6: Teoretisk tilnærming til jernaldermateriale på Vestvågøy. Illustrert av forfatteren.	38
Figur 7: Illustrasjon over hvordan kernel density estimate fungerer. Etter (ArcGis Resources, 2014).	45
Figur 8: Det avgrensede undersøkelsesområdet. (Kart: Caroline Fredriksen).	53
Figur 9: Kart over område 1. De røde feltene viser lokaliteter med gravminner i området. Rød skravur viser dyrkbar jord. Blå skravur viser dagens myrområder. Rutete skravur viser områder med både myr og dyrkbar jord. De oransje og gule feltene viser henholdsvis dagens fulldyrka mark og innmarksbeite. (Kart: Caroline Fredriksen).	54
Figur 10: Flyfoto over indre del av Buksnesfjorden ved fjære sjø. Kartgrunnlag hentet fra: http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp . Markeringer lagt til av forfatteren.	55
Figur 11: Strandlinjekurve for Buksnesfjorden generert etter strandlinjegeneratoren på: http://geo.phys.uit.no/sealev/ .	56
Figur 12: Gårdsnummer med navn i område 1. Tabellen viser antall gravrøyser og gravhauger som finnes per gård, samt det totale antall i område 1. (Kilde: Appendiks 1).	56
Figur 13: Kart over område 2. De røde feltene viser lokaliteter med gravminner i området. Rød skravur viser dyrkbar jord. Blå skravur viser dagens myrområder. Rutete skravur viser områder med både myr og dyrkbar jord. De oransje og gule feltene viser henholdsvis dagens fulldyrka mark og innmarksbeite. (Kart: Caroline Fredriksen).	59
Figur 14: Gårdsnummer med navn i område 3. Tabellen viser antall gravrøyser og gravhauger som finnes per gård, samt det totale antall i område 3. (Kilde: Appendiks 1).	60
Figur 15: Spredningskart basert på antall graver per lokalitet i område 1. (Kart: Caroline Fredriksen).	64
Figur 16: Spredningskart basert på antall graver per lokalitet i område 2. (Kart: Caroline Fredriksen).	65
Figur 17: Dagens Fygle og Leknes har vokst sammen. Flyplassen sees midt i bildet. Bolle ligger rett ovenfor denne. Tatt mot NV. (Foto: Caroline Fredriksen).	67
Figur 18: Dagens Gjerstad, Ballstad og Ballstadøy. Den største befolkningkonsentrasjonen finnes i dag på Ballstadøy. Tatt mot NØ. (Foto: Roger Fredriksen).	67
Figur 19: Registrerte veifar i område 1 og område 2 markert med rødt. (Kart: Caroline Fredriksen).	68
Figur 20: Tenkte bevegelseslinjer i område 1 markert med rødt. Mørkerød merking er mulige bevegelseslinjer. Kjente veifar markert med lilla. Grønn stjerne er tunanlegget på Leknes. Innløpet til Offersøystraumen i forgrunnen. Tatt mot Ø. (Foto: Roger Fredriksen. Linjer og stedsnavn lagt til av forfatteren.).	69

Figur 21: Tenkte bevegelseslinjer i forhold til lokaliteter med graver i område 1. Røde linjer viser bevegelseslinjer i vann. Blå linje viser mulige bevegelseslinjer på land. Lilla linje viser registrerte veifar, og grønn stjerne markerer tunanlegg. (Kart: Caroline Fredriksen).....	70
Figur 22: Maritim bevegelseslinje i område 2 markert med rødt. Mørkerød merking er mulige bevegelseslinjer. Kjente veifar markert med lilla. Grønn stjerne er tunanlegget på Bøstad. Rød stjerne markerer Borg I:1. Innerpollen i forgrunnen. Tatt mot V. (Foto: Jeanette Storheil. Linjer og stedsnavn lagt til av forfatteren.).....	73
Figur 23: Tenkte bevegelseslinjer i forhold til lokaliteter med graver i område 2. Røde linjer viser bevegelseslinjer i vann. Blå linje viser mulige bevegelseslinjer på land. Lilla linje viser registrerte veifar. Rød stjerne markerer Borg I:1 og grønn stjerne markerer tunanlegg. (Kart: Caroline Fredriksen).....	74
Figur 24: Forholdet mellom antall gravhauger og gravrøyser i område 1 og område 2. (Kilde: Appendiks 1).....	76
Figur 25: Fordeling av gravenes form i område 1 og område 2. (Kilde: Appendiks 1).....	77
Figur 26 : Grav 59 på Buksnes. Utsikt mot Holsøy, som har den største konsentrasjonen med graver i område 1. Tatt mot NØ. (Foto: Caroline Fredriksen).....	81
Figur 27: Utsikt i sørlig retning fra Borg I:1. (Foto: Caroline Fredriksen).....	88

1. Introduksjon

1.1 Innledning

It is a capital mistake to theorize before one has data. Insensibly one begins to twist facts to suit theories, instead of theories to suit facts.

- Sherlock Holmes. (Doyle, 2013, s. 165).

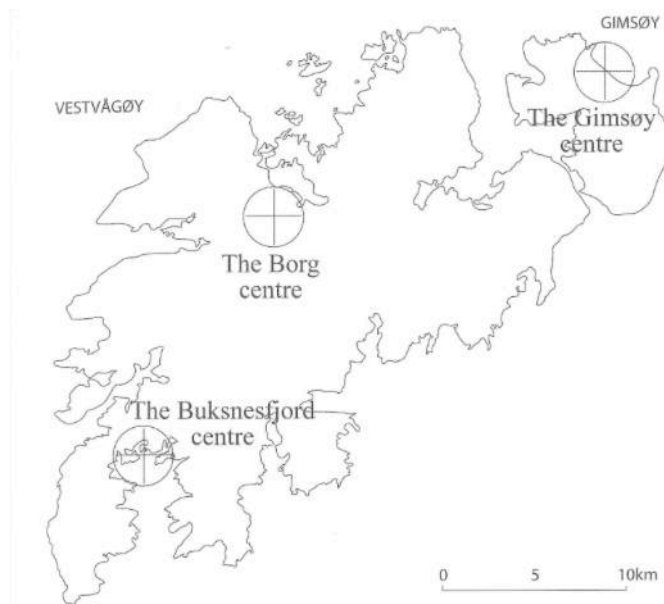
Vestvågøy ligger midt i Lofoten, i dagens Nordland fylke. Øya er rik på kulturminner, spesielt fra jernalder. Det finnes to tunanlegg og et stort antall nausttuffer – hvorav en er den største i Nord-Norge. Øya er kanskje mest kjent for jernaldermiljøet på Borg, med blant annet to hustuffer som måler 67 meter og 83 meter. Den mest tallrike kulturminnetypen på øya er graver fra jernalderen, noe som gjør disse kulturminnene til et velegnet utgangspunkt for en kvantitativ analyse over landskapsbruken i jernalderen. Gravenes relasjon til landskapet vil være hovedfokus i denne avhandlingen.

Jeg tilbrakte hele min barndom på Vestvågøy. Fine, lange sommerdager kunne kvalifisert øya til et hvilket som helst sydhavsparadis. Havtåka kan raskt velte over fjellene og ligge der i dagevis. En fin sommerdag endrer seg raskt til en kald, halvmørk høstdag. Mørketid og vinterstormer kunne tatt motet fra hvem som helst. Jeg har varmet meg på kritthvite strender om sommeren, og sett vinterstormer rive med seg bebyggelse i fjæra midt i påskeferien. Været og havet påvirker Vestvågøy, og gjør landskapet levende og uforutsigbart. ”Vi veit kor vi bor” er et vanlig svar til noen som klager på forholdene. Jeg tror at denne bevisstheten rundt havet og været finnes hos alle mennesker som bor på en øy. I tillegg tror jeg at denne bevisstheten påvirker hvordan mennesker i øysamfunn strukturerer sine landskap. Denne tanken har vært ledende for hvordan det teoretiske perspektivet i denne avhandlingen har tatt form. Landskapet har utgjort rammen for hvordan fortidens mennesker har strukturert seg i sine omgivelser. Jeg tror derfor også at forhåndsbestemte *regler* for hvordan materiell kultur manifesterer seg i landskapet bør unngås. Regler utelater de kulturminner som ikke passer inn i vår forhåndsoppfatning om fortiden. Jeg har derfor valgt å sitere selveste Sherlock Holmes som en innfallsport til denne avhandlingen. Kulturminnene i seg selv, med sin utbredelse og plassering i landskapet bør være utgangspunkt for hvilke teorier forskere skaper om dem, og ikke omvendt. Samtidig tror jeg ikke det er mulig å studere fortiden uten å være påvirket av samtidens samfunn og holdninger. Etersom samfunn og holdninger endres, vil også

teoretiske og metodiske tilnærminger endres. Det stilles nye spørsmål. Allikevel tror jeg at dette kan bidra til stadig ny kunnskap, og stadig nye måter å se fortida på.

1.2 Problemstillinger

Det har tidligere blitt definert to sentralsteder på Vestvågøy i jernalderen: Borg og Buksnes (Johansen, 1990, 2003). Hva et sentralsted *er*, på *hvilken måte* det er sentralt og hva det er sentralt *i*, har imidlertid vært og er fremdeles et tema for debatt (Näsman, 1998, s. 1). På Vestvågøy har undersøkelser på Borg avdekket flere husstrukturer, blant annet to bygninger som størrelsesmessig er uten sidestykke i skandinavisk

Figur 1: Sentralsteder på Vestvågøy og Gimsøy. Etter (Johansen, 2003, s. 30).

ynge jernalder. På Borg er det også gjort gjenstandsfunn som assosieres med høy status, og som indikerer kontakt med Sør-Skandinavia og Europa. Området rundt Buksnesfjorden har blitt viet mindre oppmerksomhet, selv om det også her finnes kulturminner som er regnet som *sentralstedsindikerende*. Avstanden mellom Borg og Buksnesfjorden er ca. 15 km. Det er altså ikke spesielt langt mellom sentralstedene som Johansen (1990, 2003) har definert.

Mange av jernaldergravene på Vestvågøy er plassert på holmer og nes. Sjøvold (1962) mente at de nordnorske gravenes kystnærhet var et vitnesbyrd på at marine ressurser må ha hatt en stor vekt i den nordnorske økonomien. Denne oppfatningen gikk han senere bort fra, blant annet på grunn av mangel på fiskeredskaper i graver (Sjøvold, 1974, s. 347-348). På Vestvågøy har ikke jernaldergravenes kysttilknytning blitt viet mye oppmerksomhet, og den generelle forskningslitteraturen om øya har et ganske entydig terrestrisk fokus. Det finnes imidlertid noen unntak (se f. eks. Nilsen 1998; Nilsen 2010; Nilsen & Wickler 2005; Wickler 2013). Gravfeltene på øyer og holmer har vært vanskelig å forklare etter en gårdsmodell der jernaldergravene ligger på gårdens innmark (Johansen, 1982, s. 58). Kan et maritimt perspektiv øke forståelsen av disse gravminnenes plassering?

Hovedproblemstillingen for denne avhandlingen åpner for å se jernaldergravene på Vestvågøy fra en ny vinkel: den maritime. Det tas utgangspunkt i området mellom Borgepollene og Buksnesfjorden på Vestvågøy. I dette området er det registrert mange jernaldergraver. Disse utgjør et godt kvantitativt materiale som kan si noe om landskapsbruken i jernalderen.

Min hovedproblemstilling er:

- Hvordan fremstår jernaldergravene på Vestvågøy i et maritimt perspektiv?

Finnes det tyngdepunkter i gravenes plassering? Hvordan forholder de seg til stedene i landskapet der mennesker oppholder seg? I hvor stor grad har *landskapsrommet* påvirket hvordan mennesker *ordner* landskapet? Hvordan forholder gravene seg til kulturminner forbundet med høy status? Representerer Borg og Buksnesfjorden to ulike kvalitative og kvantitative enheter, eller representerer stedene to sider av samme sak?

Gravene vil bli forsøkt sett i relasjon til øvrige kulturminner fra jernalderen. I norsk arkeologi har graver og gravmateriale ofte blitt brukt til å lokalisere maktsentra. At menneskene på Borg har hatt stor innflytelse i nærmiljøet, bør aksepteres på grunnlag av mengden luksus- og importvarer på stedet. Stedets status som maktsenter er sterkt etablert i forskningslitteraturen. Det vil derfor være interessant å undersøke om gravene på Borg skiller seg fra gravene på resten av øya. Mennesker som lever på en øy er avhengig av å ferdes over havet for å ha kontakt med omverdenen. Det teoretiske perspektivet i denne avhandlingen vektlegger havets påvirkningskraft på samhandlingen mellom mennesker og samfunnsstrukturer på land. På dette grunnlag vil hovedproblemstillingen følges opp med følgende underproblemstilling:

- Hva innebærer begrepet *sentralsted* i et maritimt landskap?

Underproblemstillingen søker å utforske hva begrepet *sentralsted* innebærer på Vestvågøy, sett i lys av det teoretiske perspektivet for denne avhandlingen. Hvem er sentralstedet sentralt for, og på hvilken måte er det sentralt?

Undersøkelsen tar utgangspunkt i 411 gravminner i form av gravrøyser, gravhauger og flatmarksgraver, fordelt over hele undersøkelsesområdet (undersøkelsesområdet defineres i kapittel 1.3.2). I tillegg kommer 24 kløftgraver som kan være yngre enn jernalder.

Den teoretiske tilnærmingen til materialet er forankret i Anthony Giddens struktureringsteori, supplert med tanken om at ikke-menneskelige aktører virker inn på samspillet mellom

menneskelig aktør og samfunnsstruktur. De ikke-menneskelige aktørene tilsvarer landskapet som samspillet finner sted i. I et maritimt landskap vil havet være en spesielt viktig aktør (se kapittel 4).

GIS-verktøyet *Kernel density estimate* vil brukes til å fremstille gravenes kvantitative spredning i landskapet på kart. Begrepsapparatet fra *visuell landskapsanalyse* vil brukes til å identifisere ulike landskapselementer (Gansum, Jerpåsen & Keller, 1997). Herschends (2009) begreper *central*, *focal* og *nodal* vil benyttes til å identifisere gravenes sammenheng med hverandre og landskapet. Det vil også bli foretatt en kvalitativ analyse av gravenes ytre trekk, for å undersøke om gravenes utseende varierer i ulike landskapskontekster (se kapittel 5).

Gravenes landskapssammenheng og kvalitative trekk vil videre sees i relasjon til øvrige kulturminner fra jernalderen i undersøkelsesområdet. Deres relasjon til Borg, samt en analyse av plasseringen Borg har i landskapet vil danne utgangspunkt for diskusjon av underproblemstillingen.

1.3 Avgrensning

1.3.1 Tid

Avhandlingen begrenser seg til Jernalderen, som i utgangspunktet omfatter tidsrommet mellom ca. 500 f. Kr. til ca. 1030 e. Kr. (Solberg, 2003). På Vestvågøy kan imidlertid jernalderen begrenses til tidsrommet 0-1050 e. Kr., siden få lokaliteter fra *tidlig metalltid* er kjent (Tidlig metalltid: 1800 – 0 f. Kr.) (Johansen & Munch, 2003, s. 11).

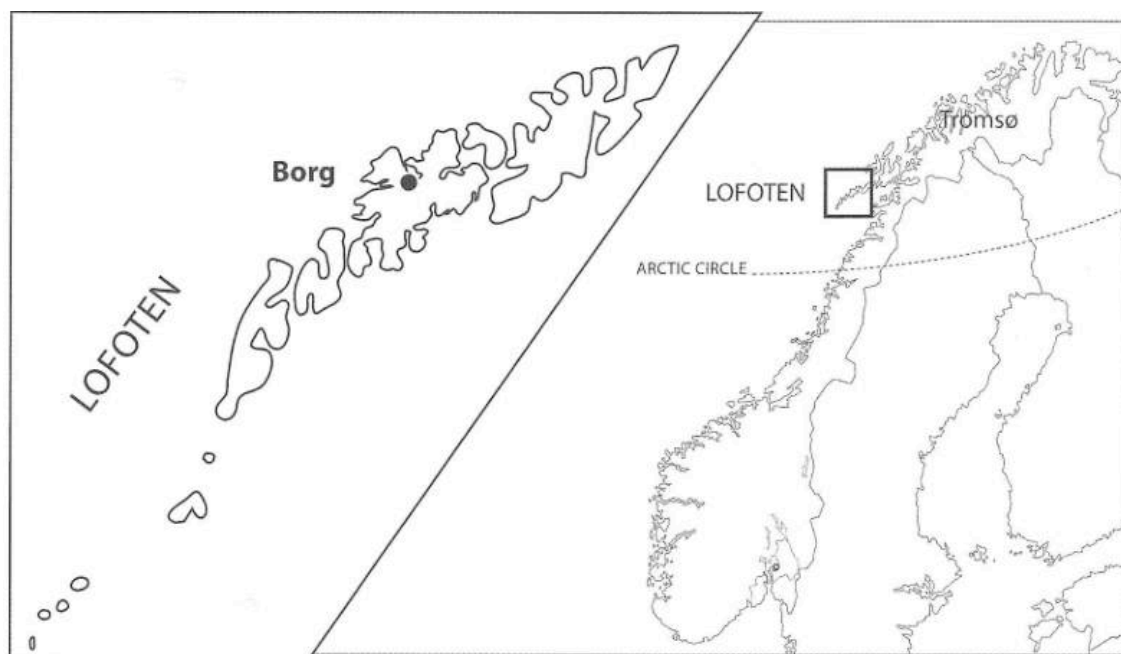
Svært få av jernaldergravene i denne undersøkelsen har en presis datering. På grunn av dette er det vanskelig å vurdere eventuelle endringer i bruken av landskapet gjennom den lange tidsperioden som utgjør jernalderen. Det vil derfor bare til en viss grad skilles mellom eldre og yngre jernalder. Faren for å ha skapt et kunstig skille i tid vil alltid være stor ved en slik inndeling. Det er imidlertid noen forandringer i materialet som kan anslå når et slikt skille bør settes. I Norge karakteriseres overgangen mellom folkevandringstid og merovingertid av en rekke endringer i det arkeologiske materialet, og skillet mellom eldre og yngre jernalder settes derfor her (Solberg, 2003, s. 182-183). Solberg (2003) setter skillet ved 550 e. Kr. (s. 178).

Materialet fra Vestvågøy er, i denne sammenheng, ikke noe unntak. Tunanleggene går ut av bruk i løpet av eldre jernalder. Leknesanlegget anslås å gå ut av bruk ca. 600 e. Kr. (Storli, 2010, s. 139). Gravfeltene som finnes på øyer og holmer er også regnet som tilhørende eldre

jernalder (Johansen, 1982, s. 58). Disse regnes å gå ut av bruk ca. 600 e. Kr. (Johansen, 1980, s. 20). Nilsen (1998) har argumentert for sesongfiskets start fra folkevandringstid-merovingertid på grunnlag av naustmaterialet (s. 119). Sedimentprøver fra Lilandsvannet viser en nedgang i jordbruk etter 500 e. Kr. og gjengroing av landskapet fra ca. 600 e. Kr. (D'Anjou, Bradley, Balascio & Finkelstein, 2012). På grunnlag av disse observasjonene velger jeg å sette skillet mellom eldre og yngre jernalder på Vestvågøy til ca. 600 e. Kr.

1.3.2 Geografisk avgrensning

Vestvågøy ligger midt i Lofoten, Nordland Fylke (figur 2). Øya er den nest største i regionen med sine 422 km² (Johansen & Munch, 2003, s. 11). Per 1 januar 2015 er øya den tettest befolkede i regionen, med sine 11140 innbyggere (Statistisk sentralbyrå, 2015). Den største befolkningskonsentrasjonen finnes ved Buksnesfjorden i sør, rundt tettstedene Leknes, Fygle, Gravdal/Buksnes og Ballstad. Stamsund i øst og Borg/Bøstad i nord, kan også betegnes som tettsteder. Øya har to fjellkjeder, en i V og en i Ø, begge orientert NØ-SV. Mellom fjellene er terrenget relativt flatt, bestående av lave åser, myr, og jordbruksland. Hovedfokuset for denne avhandlingen vil være området mellom disse to fjellkjedene. Dette er et forholdsvis sammenhengende område uten store naturlige hindringer. De tidligere definerte sentralstedene ligger sør og nord i dette området.

Figur 2: Borg og Vestvågøys plassering i Skandinavia. Etter (Johansen & Munch, 2003, s. 11).

Figur 3: Steder som omtales i denne avhandlingen. Kartgrunnlag hentet fra: <http://kilden.skogoglandskap.no> . Stedsnavn lagt til av forfatteren.

1.4 Begreper og konsepter

Heretter vil Borg omfatte kulturmiljøet på Borghøyden. Buksnes vil brukes som et samlebegrep for området rundt Buksnesfjorden. Kirkestedet Buksnes vil bli omtalt som en del av tettstedet Gravdal. Borgepollene brukes som en samlebetegnelse for Innerpollen og Ytterpollen (figur 3).

Begrepet *kulturminne* refererer i denne avhandlingen til *automatisk fredete kulturminner*.

Begrepene *grav* og *gravminne* betegner kulturminnetypen grav. *Gravmateriale* betegner gravens eventuelle innhold.

Kløftgrav betegner graver anlagt i steinur, under berg og store steiner. *Urgrav* er en annen betegnelse for samme fenomen. Gravskikken er regnet for å være *samisk* (Schanche, 2000, s. 14-15). I *Nasjonalt og regionalt viktige kulturminner i Lofoten*, brukes betegnelsen *kløftgrav* om denne gravskikken på Vestvågøy (Nordland Fylkeskommune, 2007). Jeg har derfor valgt å bruke denne betegnelsen.

Med/uten geometri brukes om kulturminner hentet fra Askeladden. Når kulturminner *har geometri* kan de kartfestes. Hvis *geometri mangler* kan de normalt ikke kartfestes.

Med *terrestrisk* menes den delen av landskapet som ikke er hav.

Med et *Maritimt landskap*, mener jeg et landskap som er sterkt knyttet til havet. Dette gjelder for eksempel landskapet på en øy. Begrepet er i utgangspunktet uavhengig av menneskelig påvirkning: det er *maritimt av natur*. Det maritime landskapet gir mennesker som bosetter seg der forutsetninger og rammer for handling som er forskjellig fra landskap i innlandskontekst.

Sentralitet refererer i stor grad til konseptet *sentralsteder*. Dette er i utgangspunktet et omdiskutert begrep som kan omfatte ganske mye. For Johansen (2003) fungerer begrepet synonymt med *maktsenter* eller *høvdingdømme* (s. 30). For Fabech (1999) omfatter det lokaliteter med rikt og variert funnmateriale (s. 455). Underproblemstillingen i denne avhandlingen vil undersøke hva som ligger i begrepet når landskapet er *maritimt*, som på Vestvågøy.

1.5 Avhandlingens oppbygging

Videre har avhandlingen følgende oppbygging: Kapittel 2 gir en oversikt over forskning som omhandler jernalderen på Vestvågøy, og som er relevant i forhold til mine problemstillinger. Gjennomgangen vil følges opp av en vurdering av den foreliggende forskningslitteraturen. Kapittel 3 fungerer som en ansats til den teoretiske tilnærmingen i denne avhandlingen. I kapittel 4 vil det redegjøres for den teoretiske tilnærmingen. I kapittel 5 vil den metodiske tilnærmingen presenteres. Videre vil kapittel 6 gi en gjennomgang av gravene i undersøkelsesområdet. Analysen følger i kapittel 7. Kapittel 8 kommer til slutt som en konkluderende sammenfatning.

Avhandlingen har Appendiks i 3 deler. Appendiks 1 gir en oversikt over alle gravrøyser, gravhauger og flatmarksgraver i undersøkelsen, Appendiks 2 presenterer tilleggsinformasjon angående kartfesting og Appendiks 3 gir oversikt over aktuelle kløftgraver.

2. Forskningshistorie

Jernaldermaterialet fra Vestvågøy er mangfoldig og omfattende. Svært mange kulturminner fra perioden har blitt registrert, og flere av disse har blitt gravd eller restaurert av arkeologer. Den største og mest omfattende undersøkelsen var utgravningene på Borg i perioden 1983-1989. I etterkant har det også vært flere mindre utgravninger i samme område. Amatørarkeolog Kåre Ringstad kan ta mye av æren for at mange kulturminner har blitt registrert på Vestvågøy. Ringstads private arkiv blir oppbevart på Lofotr Vikingmuseum. Under arbeidet med denne avhandlingen har jeg hatt tilgang til dette arkivet som inneholder opplysninger om de fleste kulturminner på Vestvågøy. Arkivet inneholder også flere kart der kulturminnenes plassering er påtegnet, opplysninger om kulturminner som er regnet som tapt, samt private brev om funn. Ringstad har også skrevet en bok om sitt virke som amatørarkeolog på Vestvågøy (Ringstad, 1996).

2.1 Gjennomgang

2.1.1 Graver

Den første systematiske innsamlingen av opplysninger om øyas forhistorie startet i 1884. Olaus Nicolaisens, som på daværende tidspunkt var bestyrer for arkeologisk avdeling på Tromsø Museum, reiste til blant annet Lofoten og Vestvågøy for å samle opplysninger om kulturminner. Før dette, var opplysningene om kulturminnene på Vestvågøy få og tilfeldige. Flere av disse eldre kildene er imidlertid viktige opplysninger om kulturminner på Vestvågøy som har gått tapt i nyere tid. Nevnes kan for eksempel sokneprest Holmboes beretning *Mindesmærker paa Buksnæs* fra 1849. Her opplyses det om 40 gravhauger på marken tilhørende Buksnes prestegård. På tidspunktet for Nicolaisens registreringsreiser var antallet redusert til 10-12 graver, mens Johansen i 1979 opplyste om at det var 8 igjen. Nicolaisens besøkte nesten alle gårdene på Vestvågøy gjennom sine registreringsreiser. På denne måten fikk han også med seg funn som var oppbevart på gårdene, og opplysninger om funn og kulturminner som hadde gått tapt (Johansen, 1979a, s. 4).

Thorleif Sjøvold har publisert to omfattende arbeider om jernaldermaterialet fra de tre nordligste fylker. Det første bindet tar for seg materialet fra eldre jernalder (Sjøvold, 1962), og det andre bindet tar for seg materialet fra yngre jernalder (Sjøvold, 1974). De inntil da kjente arkeologiske funn og registreringer fra Vestvågøy er en del av syntesen, og det er

hovedsakelig materiale innsamlet av O. Nicolaisen som presenteres. Sjøvold (1962) beskriver sitt arbeid som et forsøk på en mer altomfattende studie av det nordnorske materialet enn tidligere (s. 2). Han forsøker å kartlegge jernalderbosetningen i Nord-Norge på grunnlag av gravfunn. Hovedvekta av funn befinner seg på den ytre kysten, på øyene og ved fjordmunningene. Dette tolkes som et vitnesbyrd om at marine ressurser må ha hatt stor vekt i økonomien (Sjøvold, 1962, s. 216-229). Det skal nevnes at Sjøvolds fremstilling er farget av sin tid, da mye av diskusjonen rundt økonomi er preget av hans bilde av at "nordmenn" fra sør spredte seg til Nord-Norge med sin jordbruksøkonomi og "avanserte" jernalderkultur. I bind 2 erkjenner Sjøvold at forskere som Perry Rolfsen og Bjørn Myhre har kommet med resultater som motsier hans egen immigrasjonshypotese. Han bruker ikke mer plass på å gå i dybden på disse diskusjonene (Sjøvold, 1974, s. 346). Sjøvold går i bind 2 bort fra sin tidligere oppfatning om at marine ressurser må ha hatt stor plass i økonomien i Nord-Norge. Grunnene til dette er mange, men det kan synes som at hovedgrunnene er mangel på fiskeredsaker i graver, og at hovedvekten av bosetningen befinner seg sør for korndyrkningsgrensa. I tillegg spiller hans syn om at jernalderbosetningen skyldtes innvandrede bønder sørfra en viktig rolle (Sjøvold, 1974, s. 347-348).

2.1.2 Tunanlegg

De to tunanleggene på Vestvågøy ble undersøkt av H. E. Lund på 1940 og -50 tallet. Dessverre ble aldri resultatet fra undersøkelsene publisert i detalj, men Johansen og Søbstad (1978) har publisert en sammenfatning av undersøkelsene i artikkelform. Forfatterne er overbevist om at tunanleggene i Nord-Norge representerer et nøkkelmateriale til forståelsen av sentrale sider ved økonomisk, sosial og politisk organisasjon i jernalderen i Norge (s. 9).

Forskningshistorisk sett har tunanlegg i Rogaland blitt knyttet til jordbruksbosetning, og tolket som klyngetun eller landsbyer. De nordnorske anleggene har blitt tolket som militærkaserner tilknyttet høvdingdømmer (Johansen & Søbstad, 1978, s. 12). Basert på Lunds undersøkelser gjør Johansen og Søbstad en revurdering av anleggenes funksjon, og argumenterer mot å utelukkende tolke dem som militærkaserner. Forfatterne er tilbøyelige til å godta at anleggene kan knyttes til høvdingdømmer, og argumenterer med at flere av anleggene ligger på gårder som man ut fra skriftlige kilder vet at var høvdingdømmer i vikingtid. Størrelsen på anleggene gjenspeiler høvdingenes mobiliseringsstyrke. Anleggenes funksjon kan ha vært å huse folk som, mer eller mindre permanent, har hatt tilknytning til ulike typer virksomhet innenfor høvdingdømmet. Flere argumenter fremmes mot at de

nordnorske anleggene skulle ha hatt en landsbyfunksjon som i Rogaland. De nordnorske anleggene har en perifer plassering i forhold til de optimale jordbruksressursene, det kan ikke spores funksjonsforskjeller mellom hustuftene i anleggene, og funnmaterialet er sparsomt til tross for tykke kulturlag. I tillegg burde det i følge forfatterne ha ligget store gravfelt i tilknytning til anleggene, om de representerte landsbybebyggelse (Johansen & Søbstad, 1978, s. 51-53). Inger Storli har i senere tid forsket på de nordnorske tunanleggene. Hun mener at tunanleggene sannsynligvis har fungert som tingsteder (Storli, 2010). Tunanleggene vil diskuteres nærmere i kapittel 2.2.

2.1.3 Jernaldergården

Olav Sverre Johansen har forsket mye på Vestvågøys jernalder, med hovedfokus på jernaldergården. Han har selv foretatt undersøkelser på flere av øyas gårdsanlegg. Mellom 1973 og 1979 undersøkte han gårdene Bøstad, Liland, Moland og Malnes. Samtlige anlegg synes å kunne dateres til jernalder (Johansen, 1978, s. 7-13). Johansen har også foretatt en sammenligning mellom de nordnorske gårdsanleggene og de sørvestnorske. Han kommer frem til at det er stor overensstemmelse mellom de to områdene når det gjelder tunenes konstruksjon, antall og størrelse, selv om byggematerialet i veggvollene er forskjellig. I tillegg er det vanlig med gravminner i tilknytning til anleggene både i sør og i nord. Av ulikheter kan det nevnes at de nordnorske anleggene mangler geil. Andre jordbruksspor som rydningsrøysler og åkerreiner er svært sjeldne. Nausttufter må i Nord-Norge sees som en integrert del av gården (Johansen, 1978, s. 16-17). Bertelsen (1985) mener disse iakttakelsene gir grunnlag for å hevde at jordbruket ikke spilte samme rolle på en nordnorsk gård som på Jæren. Fiske og sjøfangst må åpenbart ha vært en viktig faktor i økonomien (s. 50).

Johansen (1982) har også vurdert jernalderbosetningen på Vestvågøy. Grunnlaget for analysen er kjente jernaldergårder og -graver, pollenanalyser, samt forhistoriske gårdsnavn. Med utgangspunkt i at gårdene ligger spredt i landskapet som adskillbare enheter, forsøker han å beregne antall gårder og folketall for hovedsakelig yngre jernalder. Antallet gårder blir for lavt basert på arkeologisk materiale og stedsnavn alene. For å påvise flere gårder tar han i bruk retrospektiv metode, og arbeider ut fra et premiss om generell stabilitet i økonomi og teknologi fra jernalderen frem til ca. 1800. På grunnlag av dette premisset utarbeider han et poengsystem, der gårder som blir tildelt mer enn to poeng kan aksepteres som jernaldergårder. Poengsystemet baserer seg på middelalderkilder. Gårder som overlevde svartedauden eller tilhørte første fase med bosetning etter ødeleggingen får to poeng. Hvis

gården er nevnt med kornavling i skattematriklene fra både 1667 og 1723 blir gården tildelt to poeng og hvis den bare er nevnt i en av matriklene får den kun ett poeng. En synlig gårdshaug gir grunnlag for to poeng, mens gårder med middelalderfunn eller muntlig informasjon om dette får ett poeng. Analysen gir Johansen grunn til å tro at det eksisterte minst 115 gårder på Vestvågøy i vikingtid, og at folketallet var på ca. 1800 (Johansen, 1982, s. 59-64).

Alf Ragnar Nielssen er den historiker som har jobbet mest med Vestvågøy. I hans hovedoppgave fra 1977 tar han for seg bosetningsutviklinga fra 1300-1600. Han forsøker å sette bosetningsutviklinga i sammenheng med næringsgrunnlaget på øya. Det skriftlige kildematerialet for perioden som dekkes er svakt. En retrospektiv analyse av nyere kilder blir derfor en nødvendig metode for kartlegging av bosetninga. På grunn av metodens svakheter brukes også arkeologi og stedsnavn som supplerende kilder (Nielssen, 1977, s. 7-9). Johansens beregninger om jernalderbosetningen er i stor grad basert på Nielssens metoder for å beregne middelalderbosetningen.

Sørum (2002) problematiserer i sin hovedfagsoppgave at tidligere forskning på Vestvågøy har dreid seg om å lokalisere og kartfeste gårder med fokus på økonomiske kriterier (s. 16). Selv vil Sørum argumentere for, og identifisere eksistensen av, sosiale skiller i bosetningen på Vestvågøy. Hovedmaterialet er langhustufter og skriftlige kilder. Avhandlingen begrenser seg til yngre jernalder. Han bruker komparativ analyse for å se hustuftene i sammenheng, og retrospektiv metode for å se kontinuitet og samfunnsforhold i middelalder som kan føres bakover i tid. Avslutningsvis konkluderes det med at minst tre samfunnslag i henhold til standssamfunnet kan identifiseres i langhusmaterialet fra Vestvågøy (Sørum, 2002, s. 121-122).

2.1.4 Borg

Det var Kåre Ringstad som oppdaget Borg i 1981. Pløying på gården hadde resultert i flere kleberskår og bryner, samt keramikkskår med tinnfoliedekor. Oppdagelsen førte til utgravninger i alle år fra 1983-1989, bortsett fra 1985 (Ringstad, 1996, s. 72-74). Etter 1985 ble Borg-prosjektet utvidet til et interskandinavisk forskningsprosjekt. Resultatene fra prosjektet ble publisert i 2003 (Munch, Johansen & Roesdahl, 2003). Det ble funnet spor etter flere bygninger, men Borg I fikk mest oppmerksomhet under utgravningene, og derfor også i publikasjonen. Strukturen representerte to store bygninger, Borg I:1b og I:1a, som henholdsvis målte 64m x 7-8m og 80m x 7.5-9m (indre mål) (Johansen og Munch, 2003, s.

13). Publikasjonen er en blanding mellom resultater fra de arkeologiske undersøkelsene og mer kulturhistorisk orienterte artikler som tar for seg Borg som religiøst senter, og setter funnene inn i et større perspektiv. Johansen og Munch (2003) argumenterer for at resultatene fra undersøkelsene på Borg og skriftlige kilder indikerer et religiøst senter på Borg med ubrutt kontinuitet i ca. 1500 år (s. 18). I kjølvannet av utgravningene på Borg har Lofotr vikingmuseum blitt opprettet, med utgangspunkt i en rekonstruksjon av struktur I:1a.

I publikasjonen er et helt kapittel viet til Borg i sin lokale kontekst (Johansen, 2003, s. 25-31). Det opplyses om kjente funn og tidligere forskning på Vestvågøy. Johansen tar for seg spørsmålet om sentralsteder i Lofoten, og hevder at sentralsteder i Nord-Norge er lettere å identifisere enn andre steder i landet. Dette på bakgrunn av forekomsten av tunanlegg og store nausttufter. I Lofoten nevnes tre slike sentralsteder: Borg, Buksnesfjorden og Gimsøy. De to førstnevnte befinner seg på Vestvågøy. En sammenligning av størrelsesforholdet på kulturminnene på de forskjellige sentralstedene indikerer at Buksnesfjorden bør være det største. Her finnes det største tunanlegget, den største gravrøysa og den største nausttufta. Borg er imidlertid det eneste stedet hvor man har lokalisert hustuft, og Johansen poengterer at så lenge det ikke kjennes til store hustufter på de to andre stedene, bør man være forsiktig med å overvurdere betydningen til strukturene på Borg (Johansen, 2003, s. 30).

Det har blitt skrevet mye om Borg. På Lofotr vikingmuseums nettsider (Lofotr vikingmuseum, udatert) listes det opp over 30 artikler fra prosjekter tilknyttet museet. Mange arbeider dreier seg om eksperimentell arkeologi og formidling, mens noen tar for seg hallen og gjenstandsmaterialet på Borg. Flere masteroppgaver har blitt skrevet på grunnlag av utgravningene. For eksempel skrev Joakimsen (2012) om de ”glemte” strukturene på Borg I. Hun trekker frem det materialet fra undersøkelsene som ble utelatt i publikasjonen fra 2003, og argumenterer for hvordan dette materialet kan gi ytterligere kunnskap om lokaliteten. Eriksen (2010) har studert hallen på Borg, i lys av Sør-Skandinaviske hallbygninger.

Feltsesongene 1999-2002 ble Borg III undersøkt under ledelse av Brit Solli. Borg III er et langhus datert til middelalder. Under utgravningene ble det funnet strukturer som ikke kunne relateres til langhuset. I alt 10 kokegroper, ett ildsted og keramikk kunne dateres til tidlig metalltid/eldre jernalder. Solli mener at disse funnene underbygger Johansen og Munchs argumentasjon om lang kontinuitet på Borg som et religiøst senter (Solli, 2006a, s. 285-290).

I 2009 ble det foretatt nye undersøkelser på Borg, i forbindelse med bygging av et nytt mottaksanlegg for museet. Denne gangen ble det registrert enda flere kokegroper. Det ble funnet 12 kokegroper innenfor 600 m², alle fra eldre jernalder. På grunnlag av antallet og utbredelsen av kokegroper som hadde blitt identifisert på høyden tidligere, ble det estimert at et tett kokegroppfelt strakk seg over høyden. Antallet groper ble estimert til mellom 1200 og 3000 (Narmo, 2009, s. 58-59).

Det har også blitt utført undervannsundersøkelser i Borgepollene. I 1981 ble det foretatt marinarkeologiske undersøkelser av det som skulle vise seg å være ei bru, datert til overgangen mellom vikingtid og middelalder. Brua ligger i utløpet til Innerpollen (Nævestad, 1981, s. 40). Senere har geofysiske undersøkelser kartlagt bunnen av pollen, men det har ikke blitt gjort noen arkeologiske funn. Det er sannsynlig at eventuelle rester etter større fartøy ligger begravd dypt i bunnsedimentene (Wickler, 2013, s. 65).

2.1.5 Utmarka og havet

Geir Are Johansens hovedfagsoppgave omhandler trekullproduksjon på Vestvågøy i perioden 1100 – 1700. Selv om avhandlingen ikke omhandler jernalder direkte, er den et viktig bidrag som belyser utmarksbruken på øya (Johansen, 2000). Niall Armstrongs (2004) hovedfagsoppgave tar for seg gamle veifar på Vestvågøy og Gimsøy fra jernalder og middelalder. En stor del av avhandlingen innebar registrering av veifar på øya. Takket være dette arbeidet har deler av innlandsferdselen på øya blitt belyst.

Gørill Nilsens hovedfagsoppgave omhandler jernaldernaust på Vestvågøy. I følge Nilsen (1998) er det kulturminner på gårdenes innmark som har fått størst oppmerksomhet forskningshistorisk sett, selv om man har godtatt naustet som en integrert del av gården og dens økonomi. Selv ønsker hun å sette naustet i relasjon til gården (s. 6-10). Nilsen har delt øya inn soner ved gjennomgangen av naustmaterialet. I denne sammenheng vil jeg trekke frem sonene Borgepollene og Buksnesfjorden, som hun sammenligner. Begge sonene har så mange nausttufter at sammenligning lar seg gjøre. Ved Borgepollene kan nausttuftene assosieres med de kjente jernaldergårdene Borg, Bøstad, Rystad, Li og Hagvåg. Nausttuftene ved Buksnesfjorden kan knyttes til gårdene Storeidet, Fygle, Hol og Ramsvik. Borgepollene skiller seg fra Buksnesfjorden ved at nausttuftene her er enten svært små eller svært store. I tillegg er dateringene på naustene her svært sammenfallende i tid. Buksnesfjordens naust er preget av mer variasjon. Innvendig måler det minste 5 meter, mens det lengste måler 39 meter

(innvendig mål). Her er det også større tidsspenn mellom nausttuftene (Nilsen, 1998, s. 34-50).

Gjennom detaljregistrering av 82 nausttufter på Vestvågøy har Nilsen sannsynliggjort naustenes datering, og anslått hvilke båttyper de kan ha rommet. Hun har vurdert bruksområdene til båtene som naustene kan ha rommet, og kommet frem til at materialet fra folkevandringstid/merovingertid opp mot nyere tid viser stor grad av sammenfall. Dette er en viktig observasjon, fordi det gir grunnlag for å argumentere for at et storfiske allerede startet i folkevandringstid/merovingertid. Muligheten for at noen naust kan ha blitt brukt som bolig på grunn av tykke kulturlag vurderes også. Nilsen konkluderer med at man ikke bør se på land og hav som adskilte enheter. En sammenbinding av gård og naust lot seg ikke gjøre i hennes undersøkelse, men muligheten er tilstede. Hun mener at mer forskning på området vil kunne frigjøre nordnorsk kystøkonomi fra sørskandinaviske agrare modeller for jernalderøkonomien (Nilsen, 1998, s. 119 – 120).

2.1.6 Naturvitenskapelige bidrag

I de senere år har det kommet noen naturvitenskapelige bidrag som kan belyse forhistorien ytterligere. Et av disse bidragene hevder å kunne se både naturlige og menneskeskapte miljøendringer gjennom sedimenter fra bunnen av Lilandsvatnet på Vestvågøy. Bunnsedimentene har spor etter avføring fra mennesker og dyr som kan brukes til å si noe om livet rundt vatnet i forhistorien. Sedimentprøvene ble kombinert med C¹⁴-dateringer, for å lage en kronologi (D'Anjou et al. 2012, s. 20332-20333). Undersøkelsens resultat gir et interessant bilde av bosetningen rundt vatnet i jernalderen. Det bor lite folk i området frem til 100 e. Kr. Det kan spores en befolkningsvekst og en vekst i jordbruksaktiviteter frem til 500 e. Kr., som er den absolutte befolkningstopp. Etter dette kan det spores en gradvis nedgang, som skyter fart fra 650 e. Kr. Fra 600 e. Kr. kan det også spores en gjengroing av landskapet rundt vatnet. Jordbruksaktiviteten er på et minimum i 850 e. Kr., og øker ikke igjen før i tidligmiddelalderen. Jordbruksaktiviteten i tidligmiddelalder kan ikke sies å ha samme omfang som i eldre jernalder (D'Anjou et al. 2012, s. 20334-20335).

Et annet bidrag tar for seg skjelettmateriale fra Flakstadøy, Vestvågøys naboøy. I alt ti skjeletter har blitt analysert for stabile isotoper og mitokondrie-DNA. Skjelettene kommer fra både enkel- og dobbeltbegravelser, og har fått forskjellig likbehandling. De genetiske analysene viste at individene sannsynligvis ikke var i slekt. Isotopanalysene kunne si noe om

dietten til individene. De som hadde fått enkeltbegravelser hadde alle en blandet diett, med både marin og terrestrisk føde, men med hovedvekt på det marine. I dobbeltgravene var det stor variasjon mellom de begravdes diett. Alle dobbeltgravene i undersøkelsen har til felles at ett individ har blitt gravlagt intakt, mens bare diverse beinrester uten hodeskalle fra de resterende individer har blitt funnet. Det argumenteres for at de hodeløse individene kan ha vært slaver, som kan ha fungert som gravgaver for sine eiere. Enkeltbegravelsene tolkes som gravene til vanlige folk. En sammenligning mellom disse og de antatte slavene viser at de to sosiale gruppene har hatt ganske lik diett, mens de hele individene i dobbeltgravene tolkes til å tilhøre en høyere sosial rang. Noen av disse synes å ha en mer terrestrisk basert diett, mens noen synes å ha endret diett drastisk i løpet av livet fra en terrestrisk diett til en marin diett (Naumann, Krzewinska, Götherström & Eriksson, 2014).

2.2 Vurdering

Vestvågøy har en lang og innholdsrik forskningshistorie. Takket være O. Nicolaisens arbeid ved begynnelsen av forrige århundre, finnes det opplysninger om kulturminner som i dag regnes som tapt. Allikevel begrenser denne første perioden med forskningsaktivitet på øya seg til registrering av hovedsakelig graver. Riktignok har H. E. Lund foretatt utgravninger på øya på 40- og 50-tallet, men siden dette arbeidet aldri skulle bli publisert, er det først ved Olav Sverre Johansen at et systematisk arbeid med jernaldermaterialet fra Vestvågøy finner sted.

Johansen og Søbstad (1978) mente at de nordnorske tunanleggene er direkte tilknyttet høvdingdømmer, og at de gjenspeiler høvdingens mobiliseringsstyrke. Alle tunanleggene i Lofoten ligger i områder som er rike på kulturminner. Det faktum at tunanlegget på Bøstad ligger i nærheten av de store hustuftene på Borg, styrker Johansen og Søbstads teori. Solli (2006a) påpeker at flere av kokegropene som ble påvist under utgravningen av Borg III sammenfaller i tid med tunanlegget på Bøstad (s. 285). Senere antyder hun at det er fristende å tolke de eldre kokegropene som spor etter en viktig møteplass på øya, siden man kjenner historien fra folkevandringstid og fremover (Solli, 2006a, s. 290). Solli (2006b) har også foreslått at kokegropene kan relateres til aktiviteten i tunanlegget (s. 265). Med grunnlag i samtidigheten mellom tunanlegget og den antatt viktige møteplassen like i nærheten, kan det argumenteres for lang maktkontinuitet på Borg, noe som igjen kan støtte Johansen og Søbstads teori om at tunanleggene er direkte tilknyttet høvdingdømmer.

Johansen (1990, 2003) mener at tilstedeværelsen av tunanlegg er med på å indikere et sentralsted. Hvis størrelsen på tunanlegget gjenspeiler høvdingens mobiliseringsstyrke, vil Buksnesfjorden markere seg som det sentralstedet med den mektigste høvding. Tunanlegget på Leknes har antakeligvis 14 tufter, mens anlegget på Bøstad kun har fire (Johansen & Søbstad, 1978, s. 41-45). Anlegget som ligger i nærheten av Borg er altså det minste. Allikevel knyttes det lille tunanlegget sammen med det antatte høvdingsetet i en sentralstedsdefinisjon. Størrelsesforholdet og dateringene stemmer ikke overens. Storli (2010) påpeker at det riktignok finnes kulturminner på Borghøyden fra eldre jernalder, men at de som er samtidige med tunanlegget "...are of a most ordinary kind" (s. 131). Dermed kan det stilles spørsmålstegn ved sammenbindingen av kulturminner med stort tidsspenn. Situasjonen ved Buksnesfjorden kan sammenlignes med den på Borg. Tunanlegget dateres til eldre jernalder, den største nausttufta til vikingtid/middelalder og den store gravrøysa på Einangen til tidlig metalltid. I følge Storli (2010) har relasjonen mellom tunanleggene og høvdingseter blitt tatt for gitt. For eksempel er det i mange tilfeller vanskelig å knytte tunanleggene til spesifikke gårder. Dette er tilfellet med anlegget på Bøstad, som befinner seg midt mellom gårdsanleggene på Borg og Bøstad. Sistnevnte gård har vært bosatt gjennom hele det første millennium e. Kr. (s. 130-131). Selv har Storli (2010) foreslått at tunanleggene har fungert som tingsteder. Det kan spores et mønster i størrelse, datering og plassering av de nordnorske tunanleggene. For det første ser det ut til at det blir færre tunanlegg etter 600 e. Kr. For det andre ser det ut til at de anlegg som fortsetter etter denne perioden er større, og har en mer prominent plassering i landskapet. De eldre anleggene ligger som regel i myr på strandflater. Dette kan ha vært et virkemiddel for å dra oppmerksomhet mot en voksende elite inn i yngre jernalder (s. 138-139).

Som vi har sett er Storli skeptisk til relasjonen mellom tunanleggene og høvdingseter som Johansen og Søbstad la frem. Det disse forskerne allikevel har til felles er at de forbinder tunanleggene med en eller annen form for sosial elite. Johansen og Søbstad mente størrelsen på anleggene gjenspeilet mobiliseringsstyrke. Storli ser anleggenes plassering og endring i størrelse over tid som et virkemiddel for å tiltrekke eliten oppmerksomhet. Dermed kan det antydes at begge sidene er enige om at størrelsesforholdet gjenspeiler en eller annen form for makt. Begge tunanleggene på Vestvågøy har sin brukstid i eldre jernalder. Leknesanlegget er det største, noe som kan antyde at eliten på denne delen av øya var mektigst i eldre jernalder. I Buksnes finner man også gravfelt på holmer, som ikke kan knyttes til enkeltgårder. Flere av

gravene har blitt restaurert, og gravmaterialet viser relativt høy sosial status. Gravene dateres til 300-600 e. Kr. (Johansen, 1980, s. 20). Dermed sammenfaller de med tunanleggets brukstid. Slik det arkeologiske materialet fremstår i dag, peker Borg seg ut med det rikeste og sjeldneste materialet på Vestvågøy i yngre jernalder. Det bør allikevel ikke tas for gitt at Borg hadde samme posisjon i samfunnet i eldre jernalder.

De siste tiår har manges oppmerksomhet vært rettet mot Borg. Jeg stiller spørsmål ved om den høye forskningsintensiteten kan ha skapt et skeivt bilde av kulturminnene på øya. Som nevnt tidligere antydte Solli (2006a) at det var fristende å se det høye antallet kokegroper på Borg i sammenheng med historien vi kjenner fra folkevandringstid og utover (s. 290). Storli (2010) påpekte på sin side at kulturminnene på Borg som er samtidige med tunanlegget er av vanligste slag (s. 131). Om man så vender blikket mot det estimerte antallet kokegroper Narmo (2009) la frem, kan det spørres om tilstedeværelsen av praktfunnene på Borg har farget flere arkeologers syn på helt ordinære kulturminner. Narmos estimat er basert på noen relativt små utgravningsområder, sett i forhold til utbredelsesområdet han estimerer. Om man aksepterer Narmos minsteestimat på 1200 kokegroper, kan man se på tidsrommet de har vært i bruk. Hvis det tas utgangspunkt i Solli (2006a) sine dateringer fra kokegropene på Borg III, der den eldste dateres til tidligst 390 f. kr. og den yngste til senest 420 e. kr., har det blitt laget kokegroper på Borg i 810 år. Antall kokegroper delt på antall år blir 1,48. Kokegropenes betydning bør derfor ikke overvurderes.

O. S. Johansens fokus var jernaldergården. I sitt forsøk på å estimere antall gårder og befolkningsstørrelse i vikingtid, brukte han retrospektiv metode for å finne ut hvilke historiske navnegårder som ble etablert i jernalderen. Poengsystemet som ble utviklet for å identifisere sannsynlige jernaldergårder, er for det første basert på en generell antakelse om at det har vært en generell stabilitet i økonomi og teknologi fra jernalderen til ca. 1800. Tilgangen på dyrkbar jord antas å ha vært viktigere i jernalder enn i middelalder og senere. Dette begrunnes med fossil åkermark funnet på de undersøkte ødegårdene. For det andre blir gården godkjent som jernaldergård om den viser levedyktighet gjennom hele middelalderen (Johansen, 1982, s. 59). Faren med retrospektiv metode er at man må anta at samfunnet som brukes som utgangspunkt ligner på det man forsøker å skissere. I tilfellet med Johansens poengsystem kan det virke som at han egentlig bare bekrefter hvilke gårder som var bosatt gjennom middelalderen.

Gørill Nilsens hovedfagsoppgave har fått stor plass i kapittel 2.1 av flere årsaker. For det første retter hun søkelyset mot naustet, som i stor grad har vært oversett, selv om man har erkjent tilstedeværelsen. For det andre argumenterer hun for nødvendigheten av å se havet og de marine ressurser som en integrert del av den nordnorske jernalderøkonomien.

I nordnorsk arkeologi er man tilsynelatende innforstått med at havet har vært viktig i fortida. En rekke gjenstander og kulturminnetyper knyttet til havet har blitt undersøkt. Allikevel påpeker Nilsen (2010) at landskapsanalyser og modeller for lokalisering av gårder i mindre grad har trukket inn det maritime landskapet og havets ressurser (s. 33-34). Tunanleggene fra eldre jernalder er plassert i marginale områder (Johansen & Søbstad, 1978, s. 52). I begge tilfeller ligger anleggene på Vestvågøy ved havet. Flere av ødegårdene ligger også i marginale jordbruksområder (Johansen 1982, s. 59). I tillegg har gravfelt på øyer og holmer vært vanskelig å knytte til de enkelte jernaldergårdene. Kan et maritimt perspektiv øke forståelsen av dette materialet? Isotopanalyser fra Flakstadskjellettene viste at de fleste individenes kosthold hovedsakelig bestod av marin føde (Naumann et al. 2014). Dette kan bidra til å styrke betydningen av de marine ressursene i jernalderen.

Sedimentprøvene fra Lilandsvatnet viste klimaendringer og menneskelig påvirkning på miljøet over tid (D'Anjou et al. 2012). I korte trekk viser prøvene vekst i befolkning og jordbruksaktivitet frem til ca. 500 e. Kr., fulgt av rask nedgang i både befolkning og jordbruk. Nedgangen på dette tidspunktet er ikke overraskende i seg selv, da endringer spores i det arkeologiske materialet i hele Skandinavia på dette tidspunktet (Solberg, 2003, s. 197-198). Det er vanskeligere å forklare hvorfor sedimentprøvene viser at jordbruksaktiviteten ligger på et minimum i 850 e. Kr. Landskapet rundt skal i tillegg ha grodd igjen fra 600 e. Kr. Pollendiagrammet for Bøstad viser en tilsvarende nedgang for kornpollen. Johansen (1982) erkjenner selv at denne nedgangen i yngre jernalder er vanskelig å forklare (s. 63). Nilsen (1998) argumenterte for starten på et spesialisert storfiske allerede i folkevandringstid-merovingertid. Helberg (1993) mener at endringer i fiskerens redskapsteknologi tar til ved 1000-1200-tallet. Dette på grunnlag av fiskeredskaper fra hovedsakelig gårdshauger og graver. Denne endringen settes i sammenheng med oppkomsten av profesjonelle fiskere (s. 226-227). Et av Nilsens (1998) argumenter går på størrelsen til jernaldernaustene, og hvilke båttyper de kan ha rommet. Tanken er at en større utnytting av havets ressurser, med utgangspunkt i bedre båtteknologi, har skjedd forut for endringene i redskapsteknologien (s.

80). De ovenfor nevnte faktorene kan bidra til å utfordre tanken om jordbrukskontinuitet som premiss for den nordnorske jernalderforskningen.

Havets rolle og det maritime landskapet vil spille en stor rolle i denne avhandlingen. I denne sammenhengen vil jeg påpeke mangelen på problemstillinger som angår den samiske tilstedeværelsen. På Vestvågøy finnes flere kulturminner som er kategorisert som samiske. Kåre Ringstad registrerte flere *gammetufter* på øya. Disse viste seg å være kullgroper ved etterregistrering (Johansen, 2000, s. 8). På Ballstadøy benevnes kløftgraver som samiske. Hus- og nausttufter i nærheten tolkes derfor som en samisk boplass (Nordland fylkeskommune, 2007, s. 67). Det er rom for videre forskning på den samiske tilstedeværelsen på øya. Kløftgraver vil derfor inngå som en del av materialet i denne avhandlingen.

2.3 Oppsummering

Registrering av graver var hovedaktiviteten på Vestvågøy fra slutten av 1800-tallet, frem til midten av 1900-tallet. Det var O. Nicolaissen som stod for en stor del av denne registreringsaktiviteten. På 40- og 50-tallet ble søkelyset rettet mot tunanleggene, som av H. E. Lund ble tolket som militærkaserner. Fra 70-tallet og fremover er det O. S. Johansen som jobber mest med Vestvågøy. Sammen med amatørarkeolog Kåre Ringstad har han registrert mange kulturminner på øya. Johansens oppmerksomhet har hovedsakelig rettet seg mot jernaldergårdene og innmarken.

Kåre Ringstads oppdagelse av Borg i 1981, vekket stor interesse i hele Skandinavia. Funnene resulterte i et interskandinavisk forskningsprosjekt, og utgravinger over 6 sesonger.

Johansen (1990, 2003) har drøftet muligheten for at Vestvågøy har to høvdingseter. Dette på bakgrunn av at det både på Borg og ved Buksnesfjorden finnes ringforma tunanlegg, store nausttufter og rike gravfunn. På Borg har man i tillegg lokalisert boplassen, som igjen styrker Borgs status som høvdingsete.

Fra 90-tallet og frem til i dag har det blitt skrevet flere hovedfags- og masteroppgaver om jernalder på Vestvågøy. Fokuset har flyttet seg fra innmarken til havet og utmarken. Nilsen (1998, 2010) har fremmet de mange nausttuftene på øya, og har argumentert for å frigjøre nordnorsk kystøkonomi fra sørskandinaviske agrare modeller for jernaldersamfunnet.

Armstrong (2004) og Johansens (2000) arbeider er begge nyttige bidrag som belyser utmarksbruk.

Graver har ikke blitt studert i en større sammenheng siden Sjøvolds arbeid på 60- og 70-tallet. Johansen så jernaldergravene som en del av gårdsstrukturen, der gravene er plassert på gårdens innmark. Havets rolle i jernalderen har i mye av den tidligere forskningen vært underkommunisert. Det maritime landskapet som kulturminnene utgjør en del av har heller ikke blitt viet særlig mye oppmerksomhet. Jeg vil derfor undersøke jernaldergravene på Vestvågøy i et maritimt perspektiv.

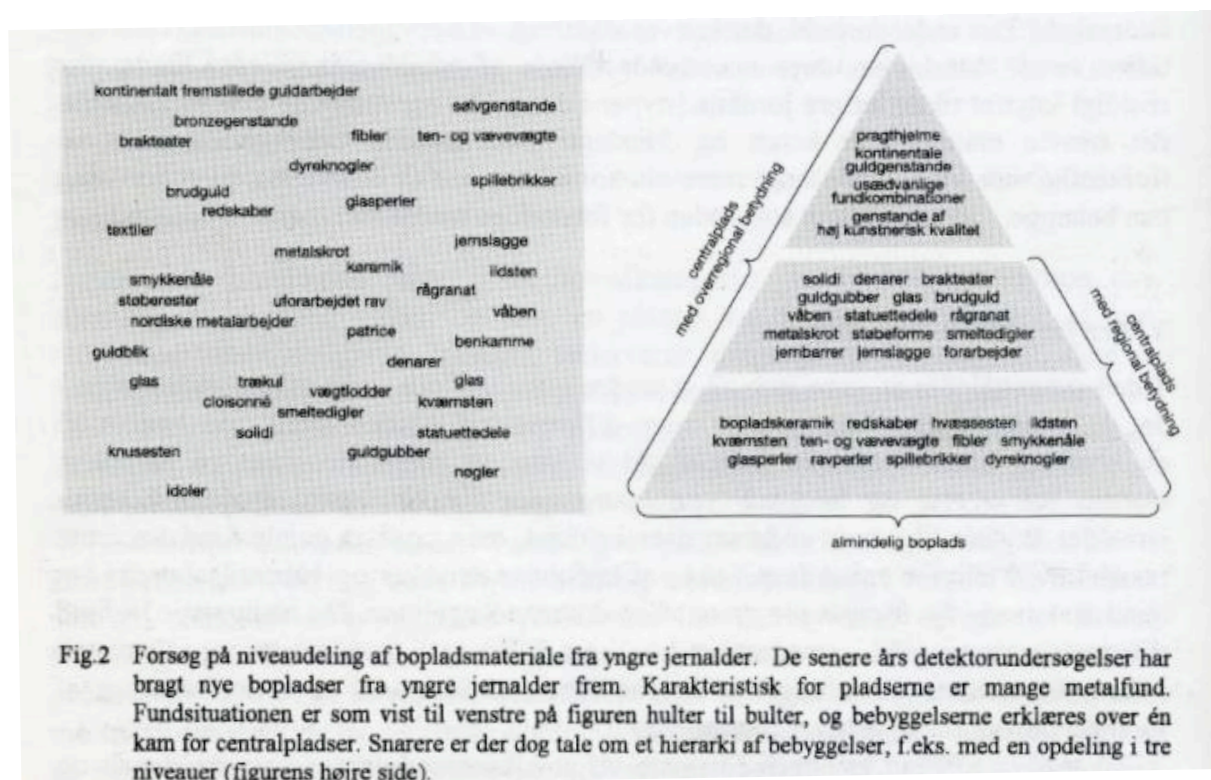

3. Ansats til teoretisk tilnærming

Dette kapitlet skal fungere som en innfallsport til den teoretiske tilnærmingen som presenteres i kapittel 4. Graver har tradisjonelt blitt ansett som en naturlig del av jernaldergården. Hva innebærer begrepet gård i nordnorsk sammenheng? I norsk jernalderforskning har store og/eller rike graver fungert som lokaliseringsfaktor for maktsentra. Johansen (1990, 2003) har brukt begrepet sentralsted som synonym for maktsenter eller høvdingdømme. Hva innebærer egentlig begrepet sentralsted? Disse to spørsmålene vil være i fokus i dette kapitlet. Dette fordi forståelsen av både gårder og sentralsteder har hatt betydning for hvordan graver har blitt tolket.

3.1 Sentralsteder: Hvordan og for hvem er de sentrale?

I løpet av 80- og 90-tallet ble begrepet sentralsted vanlig i nordisk jernalderarkeologi. Sentralstedets funksjon på lokalt, regionalt og overregionalt nivå, samt dets rolle i fremveksten av mer komplekse samfunn, har vært tema for debatt. Viktige spørsmål har vært hva sentralstedet er sentralt i, og på hvilken måte det kan kalles sentralt. Tolkningen av sentralsteder fører med seg mange problemer, og noen av disse problemene endrer karakter

Figur 4: Fabech og Ringveds modell for sosialt og politisk hierarki i boplassmateriale. Etter (Fabech & Ringved, 1995, s. 14).

etter hvilke tolkningsmodeller som benyttes. Sentralitet kan eksempelvis sees som uttrykk for økonomiske, geografiske, militære, politiske, religiøse, sosiale, handelsmessige eller kommunikasjonsavhengige faktorer. Bildet av sentralstedet kan altså være mer eller mindre komplekst, og omfatte alt fra en handelsplass til en by (Näsman, 1998, s. 1).

Fabech (1999) forklarer konseptet sentralsteder med bosetninger som har rikt og variert funnmateriale. Begrepet er dekkende for lokaliteter med varierte funksjoner (s. 455). Sentralstedet trenger ikke nødvendigvis være representert på et enkelt punkt i landskapet, men kan fremstå som flere grupperinger (Fabech, 1999, s. 457). Fabech og Ringtved (1995) har utviklet en modell for sosialt og politisk hierarki i Sør-Skandinavia (figur 4). Det skilles mellom tre hierarkiske nivå: Et lokalt, et regionalt og et overregionalt. Et sted som har en sentral posisjon på et lokalt nivå, kan være ubetydelig på et overregionalt nivå (s. 14). Näsman og Roesdahl (2003) har analysert materialet fra Borg i lys av Fabech og Ringtveds modell, og stedet representerer på dette grunnlag et regionalt sentralsted (s. 296).

Med eksempler fra Skåne argumenterer Fabech (1999) for hvordan man må se på hele landskapet med tilhørende omgivelser for å forstå sentralitet i lokaliteter og landskap. Hun

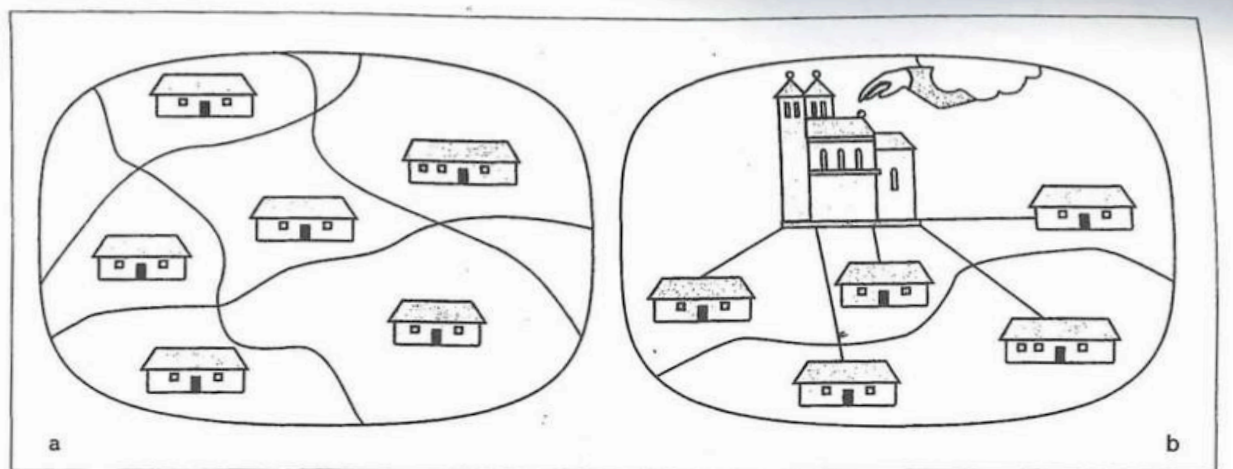

Fig. 12. The model attempts to demonstrate the difference between the centrality in the pre-Christian and the Christian landscapes.

a. In the pre-Christian cosmos, the farm was the nodal point. Here you were at the centre of the world, and here you had direct access to the gods. A single elite residence could not take a paramount position in the landscape, since no site ranged in principle over the others.

b. In the Christian cosmos, God was placed above everyone and everything. Some places held very central positions in relation to God, for example Jerusalem and Rome, as well as other holy places. They were the summit of the hierarchical Christian Church, and at its base we find the parish churches. Christianity thus legitimised a concentration of power to fewer sites, and the towns were thus given an advantage compared to the rural settlement of manors, church villages and market-places.

Figur 5: Fabechs sammenligning mellom førkristen og kristen organisering av landskapet. Etter (Fabech, 1999, s. 470).

viser hvordan viktige bosetninger er spredt over hele det potensielle bosetningsområdet, og hvordan grensesoner i landskapet med dårligere ressursgrunnlag har lavere bosetningstetthet. Plasseringen i landskapet kan også påvirke mulighetene eiere av viktige bosetninger har som aktør:

How they are placed in relation to geography, communication lines, strategic considerations, agrarian and other resources, etc., has significantly affected the individual hall owner's possibilities to act in the contemporary social, political, and mental landscapes. (Fabech, 1999, s. 469).

Fabech (1999) argumenterer videre for at det ikke er tilstrekkelig å se på geografiske forhold, og heller ikke arkeologisk og historisk materiale, for å forstå sentralitet i landskapet. En forståelse av samtidens mentalitet er også nødvendig. I det førkristne kosmos, var gården knutepunktet (*the nodal point*, min oversettelse). Fra gården hadde man direkte kontakt med gudene, som var innbyggere i den samme verden som menneskene. Til sammenligning plasserer det kristne verdensbildet Gud over alle mennesker, noe som gjenspeiles i den kristne bruken av landskapet. Den førkristne nordiske ideologien karakteriseres av et desentralisert og horisontalt kosmos, i kontrast til den kristne ideologien der sentralitet og vertikalitet blir fundamentale prinsipper (s. 469)(se figur 5).

Fabech og Ringtveds (1995) modell for hierarkisk inndeling av sentralsteder, og Fabechs (1999) modell for bebyggelsens organisering i landskapet er i all hovedsak utviklet for Sør-Skandinaviske forhold. Fabech og Ringtveds modell bygger på funnkategorier som forekommer på Sør-Skandinaviske boplasser. Fabechs modell for organisering av landskapet tar utgangspunkt i samfunn der jordbruk spiller en naturlig rolle i økonomien. Brink (1998) har fremmet stedsnavn som sentralstedsindikator i arbeidet med det svenske materialet. Han påpeker at det ikke kan forventes å finne de samme sentralstedsindikerende navn og bygdestrukturer i Sør-Skandinavia som i eksempelvis Mälardalen eller Norge (s. 301). Innebærer sentralsteder i sørskandinaviske agrare landskap det samme som sentralsteder i nordnorske kystlandskap?

3.2 Sentralsteder i Norge

Sognnes (1988) har gjennom kvantitative analyser av gravmateriale forsøkt å spore sentrumsdannelser i Trøndelag i yngre jernalder. Sentrumsbegrepet hos Sognnes har økonomiske konnotasjoner. Han presenterer to hypoteser som han mener er særlig aktuelle

når utviklingen av regionale sentra skal forklares. I den ene forklares senterets fremvekst av befolkningsvekst og økende inntekter. Overskuddsproduksjon fører til at håndverksspesialister kan frigjøres fra primærnæringen i samfunnet, og på denne måten skape et grunnlag for et lokalt marked. Med videre spesialisering kan det også skapes grunnlag for handel over større områder. Den andre hypotesen, som Sognnes betegner som den vanligste årsaken til sentrumsdannelser, er eksternt betinget og knyttet til handel og kontakt med andre områder. De eksterne betingelsene for sentrumsdannelser kan deles i flere hovedgrupper. Fjernhandel er den første. Et slikt senter fungerer som oppsamlingssted for lokalproduserte varer som det er marked for i andre sentra. Senteret kan også stå for redistribusjon av varer fra områdene rundt. Regional spesialisering basert på handel, spesielle ressurser og økonomisk overskudd kan ofte lede til fremveksten av høvdingdømmer og sosial lagdeling. En annen type sentra utvikler seg i grensen mellom ulike økologiske soner, der det er enklest å utveksle varer mellom tilstøtende områder (s. 29). Et viktig poeng for Sognnes er at geografiske og topografiske forhold skaper ulike betingelser for bosetning. Ressurstilgangen varierer fra bygd til bygd, og gjør bygder med forskjellig ressurstilgang avhengige av hverandre. Dette åpner for et økonomisk system der de rikeste jordbruksbygdene har sentrale roller. En spesialisert utnyttelse av ressursene med de rike jordbruksbygdene i sentrum er avgjørende i Sognnes analyse. Sentral plassering langs viktige ferdselsårer er også viktig (Sognnes, 1988, s. 30-31).

Myhre (1987) har lokalisert sentra på Vestlandet med utgangspunkt i rikt gravmateriale. For Myhre reflekterer grav og gravmateriale sosial status. Graver egner seg derfor godt til å lokalisere økonomiske og politiske sentra (s. 114). De rikeste gravene identifiseres av innhold av sjeldne gullgjenstander, glass og bronsekar, som alle er importgjenstander. Myhre (1987) deler de tre funnkategoriene inn i grupper, og lokaliserer sentra ut fra hvor stor forekomsten av de rikeste gjenstandene er i de forskjellige områdene. I relativt funntomme områder mellom de sentra som han lokaliserer, trekker han opp territorielle grenser. Det argumenteres for at Sørlandet og Vestlandet har vært delt inn i store politiske og økonomiske enheter i folkevandringstid, og de territorielle grensene som trekkes opp gir et bilde av maktkontinuitet og sentrumskontinuitet opp mot middelalderen. Grensene fra folkevandringstid har sjelden mer enn 20 km avvik fra de eldste kjente fylkesgrensene fra middelalderen (s. 114-120).

Sørheim (2010) gjennomgår de vanligste metodene for å lokalisere jernalderens sentra i Norge. Rike gravfunn som sentrumsindikator og kvantitative analyser av gravfunn er de

vanligste metodene. I tillegg kommer sentra indikert av faste kulturminner som store gravminner, bygdeborger, nausttuffer, ringformede tunanlegg og haller (s. 61-95). Myhres (1987) arbeid med Sør- og Vestlandet, og Sognes (1988) arbeid med Trøndelag er eksempler på de to førstnevnte metodene. Sørheim (2010) diskuterer videre fallgruver ved bruk av gravfunn som sentrumsindikator. For det første er innsamlingen av materialet helt tilfeldig, og resultatene blir derfor usikre (s. 63). For det andre vil det oppstå mange usikkerhetsmomenter ved å bruke antallet graver per gård som en indikasjon på sentrumsdannelse. Ulikheter i gravskikk gjennom tidene sett i forhold til tidspunkt for en eventuell sentrumsfunksjon kan bli et usikkerhetsmoment. Det kan for eksempel mangle gravminner fra enkelte tidsrom, som derfor må utelates fra undersøkelsen (Sørheim, 2010, s. 73).

3.3 Sentralsteder på Vestvågøy

Johansen (1990) har i sin definisjon av sentralsteder på Vestvågøy basert seg på forekomsten av tunanlegg og nausttuffer. I Nord-Norge finnes de to kulturminnetypene ofte på samme gård eller innenfor samme lokaltopografi. Sentralstedet er for Johansen et økonomisk-politisk senter. Forekomsten av tunanlegg og nausttuffer gjør at det er enklere på påvise sentralstedene i Nord-Norge, mens man lenger sør "(...) er avhengig av store gravminner, rikt gravgods og importfunn" (s. 48).

Samfunnsmodellen som Johansen bygger sitt arbeid på, baserer seg på et samfunn preget av høvdingmakt, hedensk gudsyndyrkelse og redistributiv økonomi. I en slik modell har en rekke aktiviteter vært knyttet til de ulike sentra, der høvdingsetet er senterets kjerne. Selv om de nordnorske tunanleggenes funksjon er omdiskutert, vil samtlige av de foreslåtte funksjoner, enten det dreier seg om gjestebud, tingsteder eller militærforlegninger, kunne knytte tunanleggene til høvdingdømmer. Som nevnt i kapittel 2 mener Storli (2010) at tunanleggenes tilknytning til høvdingdømmer har blitt tatt for gitt. Dette henger både sammen med at tidligere tolkninger har basert seg på sagalitteraturen, men også antakelsen om en tett sammenheng mellom forekomsten av tunanlegg, monumentale graver, og monumentale nausttuffer (s. 130). Storli (2006) har undersøkt de nordnorske tunanleggenes sammenheng med kulturminner som forbindes med høy sosial status. Dette gjelder stornaust, storhauger, krigergraver og graver med prestisjegjenstander. Hvis man studerer forekomsten av slike funn på gårder med tunanlegg isolert, er det lett å etablere en slik sammenheng. Denne sammenhengen er vanskelig å etablere for to av anleggene i Lofoten: Leknes og Gimsøy.

Dersom man ser på totalfordelingen av kulturminner og funn som forbindes med prestisje i et makroperspektiv, blir bildet helt annerledes. De fleste storhauger og stornaust finnes på gårder som ikke ligger i nærheten av tunanlegg. Det er kun en gård i Nord-Norge som inneholder alle funnkategoriene: Steigen (i dagens Nord-Salten). På gårdene Leknes og Bøstad på Vestvågøy er det ikke gjort noen funn som indikerer elitens tilstedeværelse. Begge gårdene grenser imidlertid til gårder der flere av funnkategoriene er representert (s. 99-100). Storli (2006) studerer videre sammenhengen tunanleggene på Bøstad og Leknes kan ha med de tilgrensende områdene. På grunn av tidsspennet finner hun det usannsynlig å relatere tunanlegget på Bøstad til storhetstiden på Borg. Rundt Buksnesfjorden ligger kulturminnene som kan assosieres med eliten spredt rundt hele fjorden, noe som igjen gir en indikasjon på at det neppe kan være en direkte forbindelse mellom tunanlegg og gård (s. 106 – 112).

Johansens (1990) argumentasjon bygger på utvikling og bosetningskontinuitet som premiss (s. 56). Kontinuitet som premiss gjør det mulig å sette kulturminner med stort tidsspenn i sammenheng med hverandre. Dette gjør det mulig for Johansen (1990) å sette funn av en bronsedolk fra gården Skotnes og en stor gravrøys fra 1 århundre e. kr. i sammenheng med et økonomisk senter i Buksnes i romertid (s. 20).

Johansen (1990) erkjenner at det med tre høvdingseter i Lofoten, hvorav 2 på Vestvågøy, neppe kan ha vært befolkningsgrunnlag nok til å dreie seg om tre småriker. Med dette menes en høvdingdømmestruktur med faste grenser og egen organisasjon. Løsningen for Johansen, er å tenke seg andre modeller for samfunnsorganisering. For eksempel kan det i Lofoten dreie seg om allianser mellom ætter på samme hierarkiske nivå, eller en fastere organisering med flere hierarkiske nivåer i samfunnets øverste sjikt (s. 52). Samfunnsmodellen Johansen baserer seg på, består av høvdingdømmer, men med flere mulige organiseringsmodeller.

3.4 Borg som sentralsted

Borg er etter Fabech & Ringtveds modell et regionalt senter. Sentrumsfunksjonen indikeres også av hallens tilstedeværelse, stedsnavnet, plasseringen i landskapet, nærheten til et kommunikasjonssystem, og den senere tilstedeværelsen av en kirke (Näsman & Roesdahl, 2003, s. 296).

Lokaliteten Borg I:1 har to bygninger av betydelig størrelse, som indikerer et maktsenter fra overgangen folkevandringstid-merovingertid til og med vikingtid. Funnene fra Borg er

sammenlignbare med en rekke andre maktsentre i Sør-Skandinavia (Näsman og Roesdahl, 2003, s. 283).

Bygningene på Borg I:1 er sammenlignbare med andre jernaldergårder ved at begge er treskipede langhus med boligdel og fjøsdel. Bygningene skiller seg fra samtidens bygninger med at boligdelen er delt i to, med et vanlig oppholdsrom og et rom for underholdning og seremonier. Sistnevnte rom er tolket som hallen på Borg. Hallen på Borg skiller seg fra samtidens haller i Sør-Skandinavia ved at den er en integrert del av bolighuset, mens man i Sør-Skandinavia har hatt separate bygninger for formålet. Det er allikevel hallens tilstedeværelse som gjør at det trekkes paralleller mellom bosetningen på Borg og Sør-Skandinavia. I tillegg er det mange arkitektoniske likhetstrekk mellom hovedsakelig den eldste bygningen (I:1b) og Sør-Skandinaviske bygninger (Herschend og Mikkelsen, 2003, s. 67-69).

3.5 Kontinuitetsforskningen

Gjerpe (2014) har argumentert mot antakelsen om kontinuitet som premiss for jernalderforskningen. Kontinuitetspremisset er eldre enn arkeologien som fag. Historikere på 1800-tallet argumenterte for at bønder immigrerte til et tidligere ubebodd landskap. Siden det ikke fantes potensielle slaver, og heller ikke adel, var fortidens samfunn ansett som demokratisk med frie bønder. Det rådet en generell oppfatning om at rase eller norsk natur formet en unik, konservativ norsk mentalitet. De store landnåmsgårdene eller *urgårdene* ble i følge 1814-generasjonen og den norske historiske skolen etablert rett etter innvandringen. Gårdene ble vernet mot endring gjennom juridisk beskyttelse fra odelsretten, og fra befolkningens konservatisme. Disse rammene resulterte i en oppfatning om sterk kontinuitet i gårdens fysiske grenser (s. 56). Bertelsen (1997) har påpekt at i forskningen har bonden blitt representanten for normalmennesket i fortida. Fiske, fangst av sjøpattedyr og sjøfugl er i fortidsbildet plassert inn som utmarksnæringer, eller "...tiltak som bøndene følte seg tvunget til når ikke utkommet av jorda strakk til" (s. 6-7).

Det er mange grunner til at det kan virke naturlig for arkeologer å trekke linjer mellom den historiske matrikelgården/navnegården og jernaldergården. Eksempelvis har Sør-Vestlandets ødegårder fra eldre jernalder mange fellestrekk med den historisk kjente matrikelgården. Dette inkluderer faste åkre, tun med bolighus og fjøs, samt fegate mellom fjøs og beiter. I tillegg er det klare likhetstrekk mellom jernalderbondens og 1800-tallsbondens verktøy,

husdyr og korn. Disse likhetstrekkene har skapt et fokus på de økonomiske aspektene i forhistorien, og med denne likheten i bondens arbeidsmiljø i de to periodene kan man anta at bondens motivasjon og rasjonalitet har vært den samme (Gjerpe, 2014, s. 62).

Økt befolkningspress fører i en slik forståelsesramme til oppretting av nye, marginale gårder som forlates når presset minker, eller deling av eksisterende gårder. I tillegg kan det bemerkes at befolkningstallet ofte er beregnet ut fra antallet ødegårder eller nyopprettede gårder, slik at sirkelargumentasjonen blir fullkommen (...). I en slik forståelsesramme er det kun ny teknologi som fører til endringer i driftsformene og gårdsstrukturen. (Gjerpe, 2014, s. 62).

Gjerpes (2014) artikkel retter et kritisk blikk mot den såkalt retrospektive metoden i arkeologisk forskning. Johansen (1982, 1990) har akseptert bruken av retrospektiv metode for bosetningsmaterialet på Vestvågøy. Som tidligere bemerket benytter Johansen en høvdingdømmemodell preget av maktkontinuitet på jernaldermaterialet. Pollenanalyser som tidfester den tidligste jordbruksaktiviteten på en gård relateres til gårdens etableringstidspunkt, og brukes indirekte som et argument for at jordbruk har funnet sted gjennom hele jernalderen:

De tidlige dateringene fra Tangstad er forsåvidt ikke overraskende. Gården ligger sentralt i bosetningsbildet og er en av de få på Vestvågøya som regnes for sikkert bosatt i perioden etter svartedøden. (Johansen, 1990, s. 16).

I Johansens (1982) undersøkelse der han beregner antallet gårder og befolkningsstørrelse spiller forholdene i middelalderen en viktig rolle i spørsmålet om en navnegård kan aksepteres som en jernaldergård. På grunnlag av pollenanalyser ser det ikke ut til å ha vært noen ødeperioder mellom 200 e. Kr. og 1350 e. Kr. Det blir derfor trygt å anta at en gård uten kulturminner som kan dateres til yngre jernalder, allikevel kan være fra denne perioden, om den kun har kulturminner fra eldre jernalder, og samtidig var i drift i middelalderen (s. 56-60).

Johansen (1990) forklarer ødegårdenes marginalitet med befolkningspress. Dette argumentet hadde stor tyngde ved undersøkelsen i 1982 (s. 41). Marginalitet er for Johansen synonymt med dårlige jordbruksforhold. Johansen (1990) er imidlertid klar på at marine ressurser må ha spilt en rolle i jernalderøkonomien. Jernaldergårdenes mikromiljø tilsier at nærhet til gode beiter og brukbar åkerjord må ha vært viktig, men i et makroperspektiv er kysttilknytningen

sterk (s. 29-30). Det er klart at man i jernalderen må ha hatt et blandet erverv, men det er umulig å fastslå betydningen av fiske i forhold til korndyrking og husdyrhold (Johansen, 1990, s. 32).

3.6 Gården som utgangspunkt for nordnorsk jernalderforskning?

Nilsen (1998, 2010) har argumentert for behovet for å frigjøre nordnorsk kystøkonomi fra sørskandinaviske agrare modeller for jernalderøkonomien. Det er primært ressurser på land som har vært fremtredende i mye av jernalderforskningen. De nordnorske jernaldergårdene har ofte blitt definert på grunnlag av tilstedeværelsen av gravhauger/røyser, langhus og nausttufter:

Arkeologer har derfor utviklet en tommelfingerregel: Om bare to av de tre elementene gravhaug/røys, langhus eller naust er til stede, så er det likevel gode argumenter for at disse faktisk er restene etter en hel jernaldergård. (Nilsen, 2010, s. 25).

Nilsen (1998) har foreslått at naust i noen tilfeller kan ha fungert som bolig. Dette på grunnlag av kulturlag i enkelte naust (s. 111). Denne tanken utfordrer synet på naustet som en bygning som kun har rommet en båt. Forslaget utfordrer også det tradisjonelle synet på den nordnorske jernaldergården som bestående av grav, langhus og naust. Hvis mennesker i jernalderen var rettet mot jakt, fangst og fiske foran jordbruk, kan dette ha medført andre måter å organisere bosetningen på (Nilsen, 2010, s. 25).

Johansen (1978) har sammenlignet de nordnorske ødegårdene med den sørvestnorske gårdsstrukturen. Forekomsten av geil er på tidspunktet for Johansens undersøkelser ikke påvist i Nord-Norge. På nordnorske jernaldergårder finnes det også sjeldent steingjerder som omgir innmarka. Åkrer, åkerreiner og rydningsrøyser er også sjeldne i nord. Johansen (1990) har senere modifisert dette bildet, med at åkerreiner, rydningsrøyser og steingjerder også finnes i Nord-Norge, men at geil og utmarksgjerder fremdeles ikke er påvist i landsdelen. Han spesifiserer ikke hvor ofte åkerreiner, rydningsrøyser og steingjerder forekommer. En likhet mellom Nord-Norge og Sør-Vestlandet er at hustypene stort sett er de samme, og at gravene ligger nær tunet (s. 24). Det Johansen ikke diskuterer, er forekomsten av graver på øyer og holmer – utenfor gårdskontekst. Johansen (1982) har i arbeidet med å beregne antall gårder og befolkningstall i vikingtid vurdert forekomsten av ca. 230 graver på 25 småøyer og holmer på Vestvågøy som en mulig feilkilde for beregningene. Gravene med daterbart materiale har alle

vist seg å være fra eldre jernalder, og Johansen vurderer det derfor dithen at sammenhengen mellom gård og grav var mindre fast i eldre jernalder enn senere (s. 58).

På bakgrunn av refleksjonene ovenfor, stiller jeg meg bak Nilsen i at nordnorsk kystøkonomi må frigjøres fra sørnorske agrare modeller for jernalderøkonomien. Det blir etter min mening vanskelig å vurdere betydningen av marine ressurser i jernalderen, om man baserer analysene på en gårdsmodell tilpasset jordbruksbygdene i Sør-Norge, og retrospektivt trekker slutninger om forholdene i jernalderen fra middelalderens skriftlige kilder.

3.7 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg gitt en oversikt over anvendelsen av det omdiskuterte begrepet sentralsted i Norge og i Skandinavia forøvrig. I Norge har sentralsteder vanligvis blitt definert med utgangspunkt i rike gravfunn og kvantitative analyser av graver, samt med utgangspunkt i spesielle kulturminnetyper. Dette inkluderer store gravhauger, bygdeborger, tunanlegg og stornaust. Johansens definisjon av sentralsteder på Vestvågøy og i Lofoten for øvrig er grunnet i en antakelse om at de spesielle kulturminnene har hatt forskjellige funksjoner i et høvdingdømme. Storli mener at relasjonen mellom tunanlegg og høvdingdømmer har blitt tatt for gitt. På Borg sammenfaller ikke brukstiden for tunanlegget med brukstiden for boplassen. Ved Buksnesfjorden er gjenstander og kulturminner som er forbundet med prestisje spredt rundt hele fjorden, noe som gjør at sammenhengen mellom tunanlegget og en konkret gård blir uklar. Johansens forskning er preget av kontinuitet som premiss, noe som gjør det mulig å binde sammen kulturminner forbundet med prestisje på tross av stort tidsspenn.

Jeg har videre presentert innvendinger mot kontinuitetsforskningen. Forståelsen av fortidsmennesket som en demokratisk og fri bonde med eiendomsrett har preget norsk jernalderforskning. Denne forståelsen har også påvirket hvordan jernaldergårdens innhold og grenser har blitt definert, og hvordan jordbruket har fått en naturlig plass i jernalderøkonomien. I Nord-Norge har det vært vanskelig å vurdere de marine ressursenes betydning i jernalderen. I likhet med Nilsen ser jeg behovet for andre tilnærminger til det nordnorske jernaldermaterialet enn de tradisjonelle jordbruksbaserte gårdsmodellene. Jeg har derfor valgt å fremme et maritimt perspektiv i min tilnærming til jernaldergraver.

4. Teoretisk tilnærming

4.1 Maritime perspektiver

Det finnes forskjellige definisjoner av havrelatert arkeologi. Dette gjelder både det teoretiske grunnlag og forskningsområde, samt betegnelsene som benyttes om denne sub-disiplinen. Det skilles mellom *marin arkeologi* og *maritim arkeologi*. Mens marin arkeologi er konsentrert rundt undersjøiske kulturminner og ofte oppfattes som et forskningsfelt om havets ressurser og menneskets bruk av havet, er begrepet maritim arkeologi mer komplekst. Maritim arkeologi kan forstås som en arkeologisk sub-disiplin som studerer alle sfærer av menneskets relasjon til havet. Dette gjelder både de tekno-praktiske, så vel som symbolske aspekter ved denne relasjonen (Jasinski, 1995, s. 104).

Forskningshistorisk sett har det ikke alltid vært entydig hvordan marin og maritim arkeologi skal defineres. Jasinski (1995) beskriver marinarkeologiens tilværelse som svært kaotisk, uten et klart teoretisk konsept og definisjon (s. 108). Dette kan ha ført til at begrepsbruken fra et forskningshistorisk ståsted kan oppleves som inkonsekvent. Keith Muckelroy publiserte boken *Maritime Archaeology* i 1978. Boken ble det første forsøket på å utarbeide et teoretisk og metodisk grunnlag for marinarkeologien. Frem til dette tidspunktet befant marinarkeologien seg i en partikularistisk fase. Mangel på forskningsstrategisk bevissthet hadde hindret teoretisk og metodisk utvikling i disiplinen. Muckelroys bok har blitt ansett som den prosessuelle arkeologiens inntog i marinarkeologien. De praktiske følgene den fikk er i følge Carpenter (1991) begrenset (s. 37). Muckelroy (1978) definerer sin maritime arkeologi som "(...)the scientific study of the material remains of man and his activities on the sea" (s. 4). I denne sammenheng er det viktig å bemerke at menneskelige spor på land utelates fra Muckelroys maritime arkeologi. Grunnen til dette er at materiell kultur på land vil være nærmere knyttet til omkringliggende terrestriske kulturer, og maritim tilknytning vil bare i liten grad gjenspeiles (Muckelroy, 1978, s. 5-6).

McGrail (1984) definerer maritim arkeologi til å omfatte menneskets bruk av alle typer vannveier, med fokus på fartøy. Muckelroys definisjon begrenser seg til undervannskontekst, og utelukker derfor lokaliteter på land som kan være knyttet til bruken av vannveier (s. 12). Carpenter (1991) hevder at både McGrails og Muckelroys definisjoner på maritim arkeologi

er mangelfulle, fordi de begrenser forskningsområdet ved å utelukke kildekategorier som kan være relevante (s. 52). Jasinski (1995) påpeker at Muckelroys definisjon av maritim arkeologi egentlig er definisjonen på marin arkeologi. McGrail definerte nautisk arkeologi. Både McGrail og Muckelroys definisjoner begrenser den maritime arkeologiens perspektiv og virkefelt (s. 109-111).

Westerdahl (2011) har introdusert begrepet *det maritime kulturlandskapet* (s. 735). Begrepet ble først definert som nettverket av sjøruter og havner, og spor etter menneskelig aktivitet både over og under vann tilknyttet dette nettverket (Westerdahl, 1986, s. 7). Det er denne definisjonen som ligger til grunn når Westerdahl (1989) i boka *Norrlandsleden I* formulerer kildene til det maritime kulturlandskapet (s. 19). *Kulturlandskap* ble tidlig innført som et begrep i arkeologien. Kulturlandskapet omfattet i utgangspunktet materielle levninger og strukturer etter innlandets agrare bosetninger, uavhengig av periode. Maritim kultur eksisterte parallelt med den agrare kulturen. Følgelig ble strandlinja tegnet opp som en konseptuell grense mellom menneskelige aktiviteter på havet og aktiviteter på land. Westerdahls begrep ble et forsøk på å viske ut den tidligere tenkte grensen. Samtidige strukturer fra begge sfærer bør være en del av tolkninger av fortida (Westerdahl, 2011, s. 734). Den første definisjonen av begrepet la stor vekt på sjøruter og havner. Senere fikk begrepet en mer eksplisitt tilknytning til maritim kultur. Det ble vektlagt at det maritime kulturlandskapet var konseptuelt annerledes enn innlandets jordbrukskultur. Dette betyr imidlertid ikke at de to kulturelle konseptene er isolert fra hverandre. Veldig få, om i det hele tatt noen maritime kulturer i fortiden var utelukkende avhengig av marine ressurser. Sannsynligheten for at de fleste har vært avhengig av både marine og terrestriske ressurser er stor (Westerdahl, 2011, s. 744). Westerdahls (2011) nyeste definisjon av begrepet åpner for å omfatte alle sfærer av menneskelig relasjon til havet, og begrenses ikke lenger til nettverket av sjøruter og havner. Derfor kan nesten alle typer materiale brukes som kilder til det maritime kulturlandskapet (s. 754).

Havet står i kontrast til det terrestriske landskapet. Landjorda har spor etter menneskelig eksistens over alt (Van de Noort, 2011, s. 1). Havet visker ut spor etter menneskelig aktivitet som har foregått på overflaten. Det gjør noe med bevisstheten til de mennesker som bruker det, og som lever i nærheten av det. På denne måten har havet en innvirkning på hvordan mennesker lever sine liv på land.

Jasinskis (1995) definisjon av maritim arkeologi, og Westerdahls (2011) nyeste definisjon av det maritime kulturlandskapet, er utgangspunkt for det maritime perspektivet i denne avhandlingen. På denne måten blir alle sfærer av menneskelig relasjon til havet relevant. Jeg vil ikke anse strandlinjen som en grense, og er av den oppfatning at skillet mellom maritim og terrestrisk er kunstig. Landskapet på en øy er et maritimt landskap. Mennesker ferdes på havet, og utnytter ressursene det gir. Samtidig lever mennesker på land, og utnytter ressursene som finnes der. Både havet og landjorda utgjør landskapsrommet der menneskelig aktivitet finner sted. Derfor vil livet på en øy være knyttet til havet. Graver utgjør utgangspunktet for denne avhandlingen. Dette er et materiale som ikke kan knyttes direkte til sjøfart, et aspekt som tidligere var en stor del av maritim arkeologi. Mitt syn er at alle kulturminner i kystlandskap er en del av det maritime kulturlandskapet, også graver. Dette synet vil videreføres i min teoretiske tilnærming.

4.2 Struktureringsteori

I arkeologien har forsøk på å forklare fortidens samfunn i stor utstrekning vært preget av synet på mennesket som styrt av et sosialt, kulturelt eller økologisk system. I arkeologiens barndom fikk det deterministiske kultursynet sin fulle utforming i kulturarkeologien. Den prosessuelle arkeologien videreførte dette synet gjennom dens øko-funksjonalistiske og systemteoretiske forankring (Olsen, 1997, s. 169). Aktørorienterte perspektiver på samfunn og sosiale prosesser, ble i større grad vektlagt i løpet av 1900-tallets siste halvdel. Dette synet anså kulturelle formasjoner, strukturer og etnisitet som et resultat av enkeltindividers bevissthet og intensjon (Olsen, 1997, s. 158-160).

Anthony Giddens struktureringsteori er et forsøk på å forene elementer fra de strukturorienterte og de individorienterte teoretiske skolene i samfunnsforskningen (Giddens, 1984, s. 2). Hovedelementet i struktureringsteori er at sosiale strukturer er et resultat av, og en betingelse for menneskelig handling. Strukturene dannes av aktørenes handlinger, men er også utgangspunkt for nye valg og handlinger. Mennesket er aktøren som utøver handlingene.

Giddens begrep *Agency* er vanskelig å gi et konkret norsk oversettelse. *Agency* er ikke intensjonene mennesker har for å gjøre noe, men kapasiteten de har til å i det hele tatt gjøre noe:

(...) agency implies power (...). Agency concerns events of which an individual is the perpetrator, in the sense that the individual could, at any phase in a given sequence of conduct, have acted differently. (Giddens, 1984, s. 9).

Menneskelige handlinger ender i konsekvenser. Giddens (1984) skiller mellom intensjonelle og utilsiktede konsekvenser. De utilsiktede konsekvensene er utenfor enkeltindividers kontroll og bevissthet, men påvirker strukturer på samme måte som intensjonelle handlinger (Giddens, 1984, s. 11). Olsen (1997) har forklart de utilsiktede konsekvensene med et eksempel:

En handletur kan være forårsaket av ønsket om å skaffe god mat, men effekten av den kan ikke reduseres til at vi faktisk klarte å få maten i hus. Utilsiktet bidro besøket på Obs!, Rimi eller Rema 1000 til å vedlikeholde en kapitalistisk økonomisk struktur, som igjen styrer en lang rekke av våre valg og handlinger på andre felt. (s. 166).

Olsens (1997) eksempel viser at forholdet mellom aktør og struktur er komplekst, og at vedlikeholdet av sosiale og økonomiske strukturer ikke trenger å være intensjonelt. Giddens (1984) omtaler strukturen som en dualitet: Strukturen er årsaken og virkningen til atferden den organiserer. De strukturelle sidene i sosiale systemer eksisterer ikke uavhengig av handling, men er implisert av handlingenes produksjon og reproduksjon (s. 374).

4.2.1 Ikke-menneskelig agency

Herschend (2009) har forsket på sørskandinavisk eldre jernalder ut fra et teoretisk perspektiv der landskapet er rammeverket for studien: "Landscapes are seen as acted upon, but also as agents in the human world" (s. 14). Landskapet er rammeverket for samspillet mellom aktør og struktur, og er samtidig en del av samspillet ved at det blir manipulert. Det er mer enn det mennesket ser – det eksisterer i alle øyeblikk, blir på en eller annen måte forstått, og er åstedet for menneskets handlinger (Herschend, 2009, s. 139). Landskapet er *rommet*. Rommet er involvert i handling, og kan ikke skilles fra den. Dette synet på rommet, skiller seg fra den statistiske romlige arkeologien, som preget den prosessuelle arkeologiens distribusjonskart, og som i norsk sentralstedsforskning er representert ved Sognnes (1988) og Myhre (1987): "The alternative view starts from regarding space as a medium rather than a container for action" (Tilley, 1994, s. 10).

Herschend (2009) skiller mellom det historiske, menneskeskapte landskapet, og det naturlige landskapet. Disse to landskapene er i kontinuerlig samspill. Mennesker manipulerer

landskapet gjennom sine handlinger, samtidig som det overordnede naturlige landskapet påvirker menneskets handlinger. Landskap kan forstås på flere måter:

There are landscapes linked to centres within themselves, landscapes seen from a point of view, and landscapes which we consider to be surroundings in which we recognise places, centres, as well as focal points and nodes. Seeing centres, nodes and focal points or places and surroundings is the basic methodology for making a landscape historic, (...). There are patchwork landscapes in which every scrap is a node in itself or a field containing a nodal point or nodal feature –something to catch the eye. (Herschend, 2009, s. 139).

I denne sammenhengen er *node* noe menneskeskapt, og utgjør et punkt i landskapet. Punktet tilsvarer det enkelte kulturminnet. Sett alene og isolert fra omgivelsene er kulturminnet nøytralt. Kulturminnet observeres som en del av en struktur, men sammenhengen med strukturen er uklar. Hvert punkt i landskapet kan bli revurdert og bli ansett som *central* eller *focal*. Dette avhenger av hvilket perspektiv man ser punktene i landskapet fra. Om man velger ut noen elementer og utelukker andre fra det overordnede landskapsrommet kan det gi forskjellige utslag på hva som er sentralt (Herschend, 2009, s. 139). Forskjellen på begrepene *central* og *focal* slik jeg forstår det, er at et *central point* i landskapet vil uttrykke makt ovenfor omgivelsene. *Focal point* kan forstås som et fokuspunkt, i form av at flere fenomen møtes. På denne måten vil et *focal point* forsterke et fenomen på et bestemt sted. Et *focal point* uttrykker ikke makt ovenfor omgivelsene. Disse begrepene vil benyttes videre i sin engelske form.

På en øy må mennesket alltid forholde seg til havet. I jernalderen var øyboere avhengig av båt for å kunne opprettholde kontakt med omverdenen. Havet er annerledes enn landjorda på mange måter. Det er dynamisk, uforutsigbart og upålitelig. Havet konstruerer landskapet, og er et sted der mennesket behøver spesielle egenskaper og kunnskap for å ferdes (Van de Noort, 2011, s. V). Havet står i kontrast til det terrestriske landskapet som har spor etter menneskers eksistens overalt. Menneskets manglende evne til å endre og kontrollere havet har, og har hatt en innvirkning på hvordan mennesker forholder seg til det (Van de Noort, 2011, s. 1).

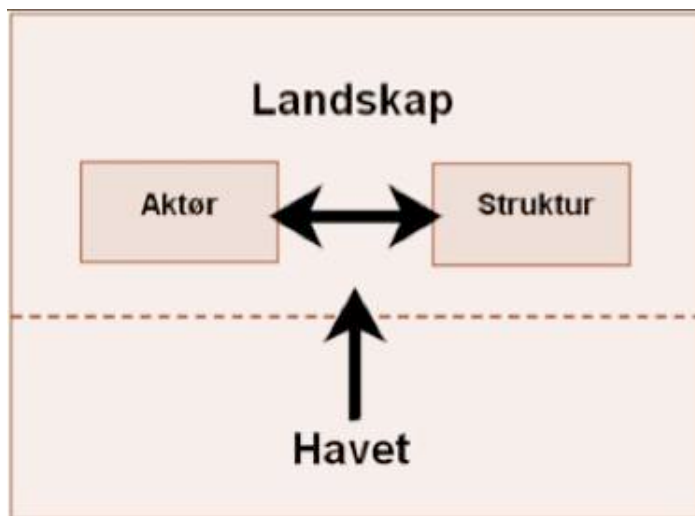
Arkeologer har hatt en tendens til å se havet som en grense, linjen der landskapet slutter. I beste fall har arkeologer sett havet fra land. Havet bør ikke studeres isolert fra det terrestriske landskapet. Det bør studeres i sammenheng med øyer og øygrupper, strandlinjer, innlandet,

elver og elvemunninger (Van de Noort, 2011, s. 42). Havet er en del av landskapsrommet, men oppfører seg annerledes:

The sea can act as deviant space, a space that could not, until very recently, be controlled by the ruling powers. It resists, erodes and removes the kinds of monuments that play a part in the social reproduction of the authorities. (Van de Noort, 2011, s. 42).

Havet kan derfor også regnes som en aktør, med sitt eget agency. I motsetning til det terrestriske landskapet, de menneskelige aktørene og strukturene er det upåvirkelig.

I figur 6 har jeg forsøkt å oppsummere den teoretiske tilnærmingen i denne avhandlingen. Sosiale strukturer er et resultat av, og en betingelse for menneskelig handling. Det dynamiske samspillet mellom aktør og struktur utspiller seg i rommet: landskapet. Det terrestriske landskapet har sitt eget agency, ved at det påvirker samspillet mellom aktør og struktur. Samtidig er de menneskelige

Figur 6: Teoretisk tilnærming til jernaldermaterialet på Vestvågøy. Illustrert av forfatteren.

aktørene i stand til å manipulere det terrestriske landskapet. Havet må sees som en del av landskapsrommet og er også aktør. Det påvirker menneskene på land. Mennesker krysser havet, og benytter seg av dets ressurser. Forskjellen mellom havet og det terrestriske landskapet er at samspillet mellom aktør og struktur ikke kan forandre, eller manifestere seg i, denne delen av rommet. Menneskets bruk av havet manifesterer seg ikke i tid og rom på samme måte som på land.

5. Metode

5.1 Introduksjon

Med utgangspunkt i min teoretiske tilnærming som presentert i kapittel 4 vil jeg undersøke hvordan kulturminner fra jernalder er plassert og ordnet i landskapet på Vestvågøy. Dette bunner i mitt syn på landskapsrommet som en aktør. Landskapet er rammeverket for, og påvirker den gjensidige relasjonen mellom aktør/struktur. Selv om både havet og den terrestriske delen av landskapsrommet påvirker menneskelige handlinger, er det først og fremst i det terrestriske landskapet at menneskelige handlinger er synlige på overflaten. Derfor vil kulturminner i den terrestriske delen av landskapsrommet være utgangspunktet for denne undersøkelsen.

Avhandlingen har en hovedproblemstilling og en underproblemstilling:

- Hvordan fremstår jernaldergravene på Vestvågøy i et maritimt perspektiv?
- Hva innebærer begrepet sentralsted i et maritimt landskap?

Det terrestriske landskapet på en øy kan regnes som et maritimt landskap. Mennesker som lever på en øy, må forholde seg til havet på en eller annen måte. Det er en ressurs som gir mat, og det kan være farlig selv for den som har kunnskap nok til å bruke det. Havet er også ferdselsåren som er utgangspunktet for kontakt med omverdenen. Det maritime perspektivet blir følgelig å observere menneskeskapte strukturer i landskapet fra havet, der det er mulig. Videre vil en kvantitativ analyse av jernaldergravene egne seg for å besvare hovedproblemstillingen. Analysen vil kunne danne et bilde av hvor det finnes tyngdepunkter med menneskeskapte strukturer i landskapet, og hvor slike strukturer er fraværende. Den vil også kunne gi grunnlag for å vurdere landskapskonteksten til materialet.

For best mulig å kunne svare på problemstillingene, har det vært viktig å velge ut et stort materiale som er godt registrert og representativt for hele Vestvågøy. Antallet registrerte kulturminner datert til jernalder er høyt, og en avgrensning av materialet har derfor vært nødvendig. Naust og langhus er dekket i tidligere hovedfagsoppgaver (Nilsen 1998; Sørum 2004). Graver er et kvantitativt stort materiale som er registrert i hele kommunen, og som gir inntrykk av å være spredt i hele landskapet. Derfor er denne kulturminnetypen valgt som utgangspunkt for videre analyse.

Fokuset for denne avhandlingen vil være i området fra Borgepollene i nord til Buksnesfjorden i sør. Dette på grunnlag av de tidligere definerte sentralstedene på øya.

5.2 Representativitet

Ved utvelgelsen av materialet var det viktig å velge en kulturminnetype som er godt representert i hele undersøkelsesområdet. Graver ble derfor et naturlig utgangspunkt. Hustufter og andre spor etter boplasser kunne ha vært et problematisk materiale å jobbe med i denne typen analyse. For det første kan ingen steder på Vestvågøy sammenlignes med Borg, både i forhold til hustuftenes antall og størrelse. For det andre ligger de resterende undersøkte hustuftene på Vestvågøy enten i umiddelbar nærhet til Borg (Bøstad og Liland), eller utenfor mitt undersøkelsesområde (Moland og Malnes) (Johansen, 1978, s. 9-13). En kvantitativ analyse basert på boplassenes størrelse og funn gjort i tilknytning til dem vil derfor nødvendigvis skape en skeivfordeling i materialet, om man sammenligner Borg og Buksnes.

5.3 Innsamling og bearbeiding av materialet

5.3.1 Utfordringer med Askeladden som kilde

Kulturminnedatabasen *Askeladden* har vært utgangspunkt for materialinnsamlingen (Riksantikvaren, udatert). De fleste kulturminnene i Askeladden har fått en *enkeltminne-ID*, og mange av disse har også fått en *lokalitets-ID*. Dette gjør at mange kulturminner ved et søk kommer opp i listen med søkeresultatet to ganger, både som enkeltminne og som lokalitet. Det varierer hvor vidt beskrivelsen av de enkelte kulturminnene er lagt inn under kulturminnets enkeltminne-ID eller lokalitets-ID. For å finne beskrivelse av alle registrerte kulturminner må hvert enkelt ID-nummer sjekkes manuelt. Navigering i Askeladden kan derfor bli en utfordring i seg selv. Graver er ofte kategorisert under lokalitets-ID som *gravfelt* eller som *gravminne*. Enkelte graver er bare beskrevet under lokalitets-ID kategorisert som *bosetning-aktivitetsområde*. Dette gjør at også ID-nummer under denne kategorien må sjekkes. Et søk i Askeladden etter det reelle antall graver på et sted, vil derfor bli misvisende.

Når alle graver i et gravfelt er beskrevet under samme lokalitets-ID, kan det bli vanskelig å bedømme hvilken enkeltminne-ID de enkelte graver representerer. Dette gjelder særlig når lokaliteten mangler geometri, og derfor ikke kan kartfestes. Mange kulturminner på Vestvågøy er registrert lenge før digital innmåling ble vanlig praksis i registreringsarbeidet,

noe som forklarer den høye forekomsten av manglende geometri på enkeltminner. Ofte er det allikevel mulig å kartfeste lokalitetene, men da som hele gravfelt.

Askeladden har følgelig sine begrensninger når det kommer til å skaffe oversikt over materialet. På grunn av dette har jeg utformet en katalog (Appendiks 1). Katalogen er utarbeidet med utgangspunkt i kulturminnene som er registrert i Askeladden. På grunn av undersøkelsesområdets avgrensning er det gårdsnumrene 1-23, 30-42, 64-75 og 86-101 i matrikkelen som er katalogisert. De gårdsnummer som mangler jernaldergraver er utelatt fra katalogen.

Kåre Ringstads private arkiv har fungert som et supplement i utformingen av katalogen. Arkivet inneholder informasjon om eldre registreringer samt ØK-registreringer. Beskrivelsene i Askeladden har vist seg å ha sine svakheter. Flere ganger dreier det seg om feilinntastinger der mål som er oppgitt åpenbart er for høye. Eksempelvis er gravrøys 207 på gnr. 68 oppgitt å være 10 meter i diameter og 5 meter høy (Appendiks 1). I ØK-registreringene som finnes i Ringstads arkiv er røysa oppgitt å være 1,5 meter høy, og dette fremkommer derfor av katalogen. I andre tilfeller kan relativt sikre graver mangle i Askeladdens database. Dette gjelder f. eks. på gnr. 4, der det fremkommer av Ringstads arkiv at en gravhaug ble nødgravd i 1988. Graven inneholdt et skjelett og rike gravgaver. Flere av gravgavene finnes i utstillingen til Lofotr Vikingmuseum, og graven er derfor tatt med i katalogen (grav 19). Hovedkilden som er brukt i utformingen av katalogen er imidlertid Askeladden.

5.3.2 Katalogen

Katalogens oppbygging er beskrevet på side 1 i Appendiks 1. Utformingen av katalogen har bydd på flere utfordringer. Valgene jeg har tatt i forsøk på å løse utfordringene har påvirket hvordan katalogen ser ut, hvilke attributter som er oppgitt, og hvor mange graver som er tatt med.

Det fremkommer av Askeladden at det på flere gårdsnummer finnes en rekke mulige, men fjernede graver. Disse gravene er det i utgangspunktet umulig å si noe om, verken i forhold til plassering eller attributter. Derfor er disse utelatt fra tabellen. På grunn av dette tas det forbehold om feil i katalogen. På gårdsnummer 16 (Buksnes) skal for eksempel sokneprest Holmboe ha oppfattet 40 graver bare på prestegårdens innmark (Johansen, 1979a, s. 4). Det totale antall graver som fremkommer av katalogen er 23, og tallet representerer hele gårdsnummer 16. I Askeladden finnes det i tillegg egne ID-nummer kategorisert som

funnsteder. Disse er utelatt fra tabellen av to grunner: Det finnes ikke info om den opprinnelige strukturen på stedet, og det er vanskelig å fastslå om funnet stammer fra en grav eller ikke. Det reelle antallet registrerte graver per gårdsnummer kan være høyere enn det som fremkommer av katalogen. I katalogen har jeg forsøkt å løse dette ved å oppgi tilleggsinformasjon på de enkelte gårdsnummer.

Manglende geometri har også vært en utfordring i katalogiseringsarbeidet. Denne mangelen gjør det vanskelig å fastslå kulturminnenes plassering i landskapet. Som regel er det oppgitt i Askeladden hvilket bruksnummer kulturminnene befinner seg på. Løsningen har derfor blitt å katalogisere gravene etter bruksnummer. I noen tilfeller oppgis det at gravene tilhører flere bruksnummer. Dette vil fremkomme av katalogen.

5.3.3 Visualisering av materialet

Katalogen i Appendiks 1 vil danne utgangspunkt for kartene som brukes i den videre analysen. Kartene er utarbeidet ved hjelp av programmet ArcMap 10. Kartgrunnlag er hentet fra WMS-tjenestene til Statens kartverk (udatert) for topografi og stedsnavn, samt Norsk institutt for skog og landskap (udatert a, udatert b) for myr og dyrkbar jord. Via Askeladden har jeg hentet ut alle Lokalitets-ID (med geometri) merket gravfelt, grav og gravminne og supplert disse med antallet graver som kommer frem av katalogen. Programmet er også brukt til romlig analyse og visualisering av kartmaterialet. Appendiks 2 fungerer som et vedlegg til Appendiks 1. Denne delen er kopiert fra Ringstads arkiv, og inneholder opplysninger om graver som ikke har geometri i Askeladden. Disse gravene er satt inn som punkter i kartene på grunnlag av disse opplysningene.

Appendiks 3 viser i tabellform en oversikt over kløftgraver i undersøkelsesområdet. Disse mangler i de fleste tilfeller geometri, og er derfor listet etter gårdsnummer. Kløftgravene tas ikke med i kartene, men behandles allikevel i analysen.

5.4 Graver som kildemateriale

Gravene på Vestvågøy varierer i størrelse og form, og opptrer både enkeltvis og i grupper. Materialet består av både gravrøyser og gravhauger samt enkelte flatmarksgraver, men gravrøyser opptrer i størst antall. Tverrmålet varierer fra 3-20 meter, og formen kan være rund, oval eller skipsformet.

En grav kan være mer enn en struktur som rommer en død person. Ringstad (1987) fremmer betydningen av gravens ytre konstruksjon som symbol for den avdødes sosiale rang. Antallet arbeidstimer som har blitt lagt ned i byggingen av en gravrøys eller gravhaug signaliserer makt. De største gravminnene signaliserer, i et slikt bilde, samfunnets øverste sjikt (s. 65-67). Andre har fremmet gravmaterialet som uttrykk for sosial status (se for eksempel Myhre 1987; Sognnes 1988). I en slik forståelsesramme blir kulturminnets ytre konstruksjon mindre viktig. Johansen (1982) tolker jernaldergravene som tilhørende bestemte gårder. På denne måten blir gravfeltene en form for slektsgravplass og eiendomsmarkør. Gravfeltene på øyer og holmer kunne være en større gravplass som tilhørte flere gårder (s. 56-58). Graver har også blitt tolket som grensemarkører i fortidige jordbrukslandskap (se f. Eks. Iversen 2008; Ødegaard 2010). Mange gravfelt, som for eksempel de som befinner seg på holmer, er vanskelig å knytte til bestemte boplasser eller eiendommer. Jeg mener allikevel ikke at enhver sammenheng mellom grav og gård bør avvises. Det bør imidlertid åpnes for å se gravenes plassering i et større bilde, på tvers av de antatte gårdsgrensene. Gravene må sees som en del av landskapet de er plassert i.

Jasinski (1995) har skissert flere interessante trekk ved plasseringen av gravrøysen på Tjeldbergodden, som ligger på grensen mellom dagens Sør-Trøndelag og Møre. Tilstedeværelsen av gravrøysen langs kysten og ved innseilingen til havneområder er et vanlig fenomen (s. 118). I et maritimt kulturlandskapsperspektiv kan gravene knyttes til andre funksjoner enn maktsymbol og grensemarkør. Kystrøysene ved Tjeldbergodden kan ha hatt en praktisk funksjon som navigasjonsmerker. Gravrøysene danner linjer i terrenget som peker mot tydelige fjelltopper. Linjene peker mot gode havner, og kan ha fungert som en veileder for sjøfarende. Jasinski (1995) mener koplingen mellom monumentale røysen og fjelltopper kan tilhøre den ideologiske sfæren i fortidens kultur. Sannsynligvis har røysene både en praktisk og en ideologisk funksjon (s. 121). Løseth (2006) har undersøkt forhistoriske gravminners beliggenhet i kystlandskapet på Hitra. Gravrøysene ser også her ut til å ha en seilingsmerkefunksjon. I tillegg kan konsentrasjoner av graver rundt farlige farvann tolkes som et uttrykk for kontroll over naturens krefter. Videre finner han det vanskelig å tenke seg gravene som grensemarkører, på grunn av gravenes jevne fordeling i landskapet (s. 114-115).

De to eksemplene over illustrerer at et maritimt perspektiv kan bidra til tolkninger av kystrøysen som en integrert del av landskapet de er plassert i. Gravrøysen kan ha hatt konkrete funksjoner i det maritime kulturlandskapet, samtidig som de kan formidle deler av

forestillingsverdenen til menneskene som plasserte dem der. I den følgende analysen vil jeg undersøke om lignende mønster kan gjenfinnes i materialet fra Vestvågøy.

5.5 Materialets pålitelighet

5.5.1 Datering

De fleste kulturminnene i denne undersøkelsen er i Askeladden datert til jernalder, eller til overgangsfasene før og etter perioden. I dette arbeidet vil det være umulig å dobbeltsjekke alle dateringene som er gitt av registratorene. Dateringene er stort sett gjort på typologisk grunnlag. Det er gjort få utgravninger på Vestvågøy. De restaurerte gravene på gnr. 68 er datert ved gjenstandstypologi. Dette gjelder også for noen få av de andre gravene i undersøkelsesområdet. I hovedsak er det altså ikke mulig å datere gravene på Vestvågøy nærmere enn til jernalder generelt.

5.5.2 Feilkilder

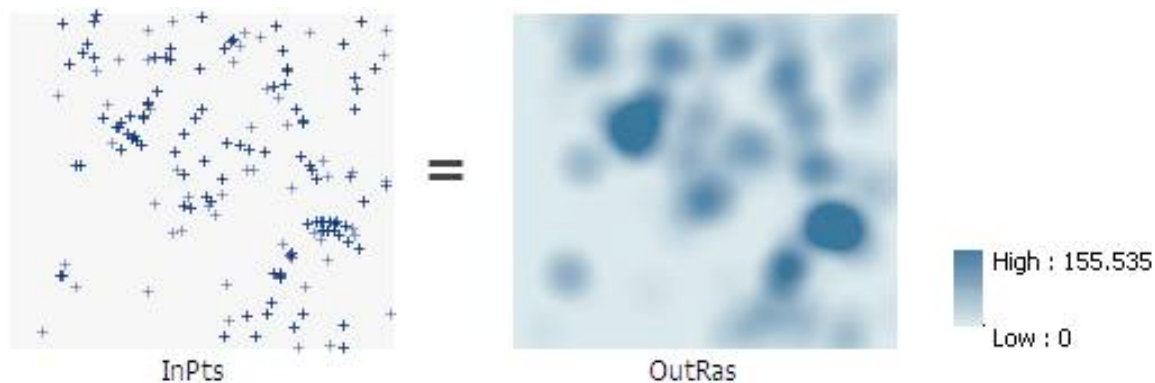
Mange av gravene i denne undersøkelsen er registrert ved overflaterregistrering. Registrantens skjønnsutøvelse påvirker en rekke faktorer, ikke bare under selve registreringen, men også når det kommer til hva som fremgår av beskrivelsene i Askeladden. Dette kan resultere i en viss usikkerhet i nøyaktigheten på beskrivelsene. I tillegg vil det på grunn av manglende eller unøyaktig innmåling være en viss feilmargin i hvordan punktene på kartene fremstår.

Tett bebyggelse, jordbruk og planering kan også ha spilt en rolle for hvilke kulturminner som er mulig å gjenfinne. Norsk institutt for skog og landskap har via sine WMS-tjenester kartdata med oversikt over planerte områder for flere kommuner. Slike kartdata finnes dessverre ikke for Vestvågøy. Denne typen kart er nyttig for å få oversikt over områder der det ikke er mulig å finne kulturminner.

5.6 Analytisk tilnærming

5.6.1 Kvantitativ analyse

I denne avhandlingen vil jeg fokusere på spredningsmønsteret til jernaldergravene på Vestvågøy. De katalogiserte gravene vil fremstilles i kart med metoden *kernel density estimate*. Metoden kalkulerer mengde per enhet fra punkter i et kart, og produserer et generalisert bilde av punktenes tetthet (ArcGis Resources, 2014) (Se figur 7). Dette gir et spredningskart som fremstiller tyngdepunkter i materialet grafisk. I denne avhandlingen

Figur 7: Illustrasjon over hvordan *kernel density estimate* fungerer. Etter (ArcGis Resources, 2014).

baseres mengden på antall graver per lokalitet. Tettheten fargekodes etter gitte intervaller, der blå er laveste antall, og ettersom antallet øker brukes grønn, gul, oransje og rødnysanser. Intervallene er delt inn etter runde tall, som 10 graver, 20 graver osv. Det brukes to fargekoder hvis antall graver er lavere enn 11. Grønn representerer at det er 6 graver eller mer, mens blå tilsvarer 5 graver eller mindre.

Spredningskartene gir et bilde av materialet i fugleperspektiv. Om punktene i landskapet oppfattes som *nodal*, *focal* eller *central* avhenger av hvilket perspektiv punktene observeres fra (Herschend, 2009, s. 139). Siden landskapet skal være rammen for denne undersøkelsen, ser jeg det nødvendig å gå dypere inn i hvilke landskapsammenhenger tyngdepunktene opptrer i. Jeg vil observere gravene fra bakkenivå (havflatenivå), der mennesker oppholder seg. Derfor vil jeg ta i bruk noen begreper fra *visuell landskapsanalyse*.

5.6.2 Visuell landskapsanalyse

Gansum et al. (1997) har utviklet en metode for visuell landskapsanalyse. Metoden er basert på observatørens (arkeologens) evne til å orientere seg i, og tolke relasjonen som finnes mellom de forskjellige elementene i landskapet. *Persepsjon* betegner hvordan man oppfatter omgivelsene med sansene, og er individuelt og kulturelt betinget. Det er ikke selvsagt at dagens måte å se landskap på er gyldig for alle tider og alle kulturer. Mens *persepsjon* er et visuelt begrep, innebærer *landskapsoppfatning* en tolkning av det som oppfattes. Landskapsoppfatning har sammenheng med hvilke elementer i landskapet man legger merke til og hvordan man tolker dem. Landskapselementer som har hatt stor betydning i en periode kan være ubetydelig i den neste, alt ettersom teknologi, næringsgrunnlag og ideologi endrer seg (s. 11-12). En tolkning av landskapet vil alltid være subjektiv.

Begrepsapparatet som benyttes i landskapsanalyse er i stor grad hentet fra landskapsarkitekturen. Metoden tar utgangspunkt i de enkelte kulturminner, og deres forhold til omgivelsene. I denne sammenheng introduseres en rekke begreper som beskriver og vurderer hvordan kulturminnene henvender seg til landskapsrommet. *Innadvendt/utadvendt* brukes til å beskrive hvorvidt kulturminnet har nærvirkning eller fjernvirkning i landskapet. For å vurdere om innsynet til kulturminnet er godt fra et overordnet eller underordnet landskapsrom brukes *offentlig/privat*. *Ekskluderende/inkluderende* beskriver hvorvidt det er plass til flere kulturminner på stedet (Gansum et al. 1997, s. 15).

I en overordnet analyse av landskapet er begrepene som omfatter de forskjellige landskapselementene som følger:

Landskapsrom: Forståelsen av landskapet som en analogi til et rom i en bygning; rommet består av gulv, vegger og tak. Topografien avgjør hvordan landskapet skal avgrenses.

Kanter/grenselinje: Avgrensende elementer i landskapet. Eksempler: Fjellsider, vegetasjonsgrenser, vannkanter.

Bevegelseslinjer/passasjer: Lineære element i landskapet som gir naturlige framkomstmuligheter. Landskapet oppleves ofte fra bevegelseslinjene, og opplevelsen av landskapet er i stor grad avhengig av utsynet fra disse. Oppfatningen av hva som er bevegelseslinjer i landskapet endres over tid, og er kulturelt betinget. Eksempler: Elver, daler, strandlinjer, stier, vegetasjonsfrie korridorer.

Distrikt: Naturlig avgrensede områder med samlende eller enhetlig preg. Inndeling i distrikter vil ofte være knyttet til dagens kulturlandskap, og vil derfor være begrenset i arkeologisk sammenheng.

Knutepunkt: Viktige krysningspunkt mellom forskjellige bevegelseslinjer, eller en sentral kjerne i et distrikt. Knutepunktene endres over tid.

Landemerker: Opptrer i forskjellig skala og påvirker større eller mindre områder. De kan også fremstå som orienteringspunkt i landskapet. Hva som vil oppfattes som landemerker er et kulturelt betinget fenomen, og er derfor relativt (Gansum et al. 1997, s. 15-16).

Nilsen (2010) har pekt på problemer knyttet til bruken av dette begrepsapparatet på kystlandskap. Gansum et al. (1997) gir uttrykk for at vannkanten fungerer som en grenselinje i deres landskapsforståelse. Dermed skaper overgangen mellom hav og land et brudd i visuell kontinuitet (s. 26). Nilsen (2010) argumenterer for at havet og landskapet under vann bør vurderes som en del av landskapet på land, til tross for at det ikke er visuelt synlig. For eksempel går eiendomsgrensene i Gulatingsloven ut i havet.

Nilsen (2010) argumenterer også med at det er viktig for sjøfarende å kjenne landskapet under vann, selv om de ikke kan se det. De som kjenner havet, vet hvor dypt det er på ulike steder, hvor ulike fiskeslag går, og hvor strømmene er. Hun trekker videre frem begrepsapparatet som brukes på de ulike landskapsformasjonene under vann:

En del av disse er nok kjent for mange, slik som dyp, grunne, bakke, klakk, egg, banke og skjær. Andre begreper er nok for mindre sjøvante mer ukjente, slik som fles, flu, rås, fall, tarra, fles, drunk, skalle, skag og snag. Alt dette er benevnelser på formasjoner under vann med forskjellig navn etter for eksempel hvordan havet bryter over, om det ligger langt under havflaten eller blir blottlagt på fjære sjø. (Nilsen, 2010, s. 26).

Dette indikerer at landskapet under vann har et mentalt innhold, selv om det ikke nødvendigvis er visuelt synlig.

Forskjellige kulturminnetyper kan ha forskjellige relasjoner til landskapet. Noen kulturminnetyper har en *funksjonell* relasjon til landskapet. For eksempel vil en nausttuft ha en relasjon til strandlinjen, og et jernvinneanlegg til forekomster av myrmalm. Relasjonen graver har til landskapet trenger ikke være like eksplisitt, men de ligger ofte i tilknytning til bevegelseslinjer. Denne relasjonen er ikke nødvendigvis funksjonell, men den har trolig sammenheng med religiøse og/eller ideologiske forestillinger som ikke uten videre kan forklares i dag. Det kan derfor antydes at det finnes en relasjon mellom kulturminnetyper og landskapsformasjonen som de er anlagt i (Gansum et al. 1997, s. 19-20).

Mange kulturminner har *sammenheng* med hverandre. Noen ganger er sammenhengen funksjonell ved at kulturminnene har inngått i et samspill. Gansum et al. (1997) fremholder grav, naust og gård som en funksjonell sammenheng, forutsatt at de er samtidige. Sammenhengen behøver ikke være funksjonell. Kulturminner som graver eller helleristninger kan ha en *ideologisk* sammenheng, ved at de inngår i en religiøs eller sosial strukturering av landskapet. "Sammenheng mellom kulturminner beskriver hvordan kulturminnene i et

landskap forholder seg til hverandre” (Gansum et al. 1997, s. 21). Sammenhengen mellom kulturminner er et resultat av arkeologens modeller og tolkninger, og er derfor subjektiv. For eksempel behøver ikke sammenhengen mellom grav, naust og gård være selvsagt. Dette er spesielt viktig når bare et eller to av elementene er tilstede (Nilsen, 2010, s. 25).

I arkeologisk landskapsanalyse vil man måtte forholde seg til *kronologi*. Forholdet mellom landskapsrelasjon og kronologi kan deles opp i tre ulike fenomener. Kulturminner kan miste relasjonen til sin landskapsformasjon, de kan inngå i nye relasjoner, og en landskapsformasjon kan også inngå i relasjon til kulturminner fra ulike perioder. Et kulturminne kan for eksempel miste relasjonen til strandlinjen ved landheving. Kulturminner som opprinnelig ble anlagt i tett skog, kan ligge i et åpent kulturlandskap i dag, og dermed inngå i en ny relasjon. Ulike kulturminner fra ulike perioder kan være relatert til en og samme landskapsformasjon, uten at det nødvendigvis er en funksjonell relasjon mellom dem (Gansum et al. 1997, s. 21).

Forholdet mellom begrepene sammenheng og kronologi kan deles opp i tre ulike fenomener. For det første kan et kulturminne miste sin opprinnelige sammenheng med andre kulturminner. For det andre kan det innpasses i nye sammenhenger. For det tredje kan kulturminner få sammenheng med kulturminner fra andre perioder. Gansum et al. (1997) vektlegger kulturminnenes meningsbærende funksjon i innredningen av landskapet. Kulturminner kan miste sin opprinnelige sammenheng med andre kulturminner, ettersom landskapsinnredningen endrer seg over tid. Dermed mister kulturminnet også sin meningsbærende funksjon. De kan også tilskrives en annen mening i nye kulturelle strukturer. For eksempel kan eldre kulturminner inngå som sentrale element i nye innredninger av landskapet. På steder der kulturminner fra ulike perioder overlapper hverandre, kan eldre strukturer ha lagt føringer for de yngre. Yngre strukturer kan også bryte fullstendig med eldre mønster (s. 21).

Den følgende analysen i denne avhandlingen vil benytte deler av begrepsapparatet som er presentert i Gansum et al. (1997). Det teoretiske perspektivet i denne avhandlingen åpner for at havet må sees i sammenheng med det terrestriske landskapet. Derfor vil ikke strandkanten bli definert som en grenselinje. Gansum et al. (1997) tar utgangspunkt i de enkelte gravminners plassering i landskapet, og vektlegger hvordan de forholder seg til landskapsrommet. Analysen i denne avhandlingen vil være av kvantitativ art, og baserer seg på alle de registrerte gravminnene i undersøkelsesområdet. Jeg vil derfor ta utgangspunkt i

bevegelseslinjene i landskapet som observasjonspunkt, da det ofte er der kulturminnene oppleves. Hav, fjord og poll vil på samme måte som terrestriske passasjer oppfattes som en naturlig bevegelseslinje i landskapet.

5.6.3 Kritiske bemerkninger

Ettersom jeg ønsker å benytte deler av begrepsapparatet som Gansum et al. (1997) presenterer, ser jeg det nødvendig å diskutere kritikk som er rettet mot metoden. Solli (2010) mener at en av metodens hovedutfordringer er den antatte evnen nålevende mennesker har til å oppfatte landskapet på samme måte som fortidens mennesker. Denne antatte evnen er et underliggende premiss i landskapsanalysen som blir tatt for gitt. Faren for ringslutninger er derfor stor. Etter Sollis syn varierer landskapsoppfatningen over tid. Solli fremmer et eksempel som viser hvordan Gerard Schøning, i sin tid, oppfattet fjellene på Nord-Vestlandet som stygge. De samme fjellene er yndede turistmål i dag (s. 63). Jerpåsen (2010) svarer på kritikken. For henne er hovedpoenget med metoden å se landskapet fra et menneskelig perspektiv. Dette perspektivet skiller seg fra fugleperspektivet som har blitt brukt i landskapsarkeologisk forskning tidligere. Eksempelet med Schøning er en misforståelse. Visuell landskapsanalyse handler ikke om landskapsestetikk. Dette skiller den arkeologiske tilnærmingen fra landskapsarkitekturens tilnærming. Landskapets *form* er det sentrale elementet i arkeologisk landskapsanalyse. Arkeologien har hatt behov for metoder til å beskrive landskapet. Visuell landskapsanalyse har den fordel at metoden gir mulighet til å kombinere forskjellige perspektiver (s. 73).

Solli (2010) peker også på kronologi som et problem for visuell landskapsanalyse. De fleste studier som har anvendt metoden har et såkalt *synkront perspektiv*; de studerer kulturminner fra samme tidsperiode, og analyserer den kulturelle strukturen i landskapet. Uten en detaljert analyse av kulturminnenes kronologi er det umulig å si noe om hvilke kulturminner som eksisterte samtidig. Analyser basert på metoden beskriver hovedsakelig hvordan man opplever landskapet i dag (s. 64). Jerpåsen (2010) anerkjenner at kronologi kan være et problem. Hun påpeker imidlertid at undersøkelser der metoden har vært brukt, kun innlemmer den som en del av analysen. Vanligvis suppleres metoden med andre typer materiale, som for eksempel stedsnavn, skriftlige kilder og artefakter. Visuell landskapsanalyse utgjør dermed bare en liten del av arbeidet. Solli kritiserer også Jerpåsen for å påføre moderne konsepter på forhistoriske landskap og mennesker. Jerpåsen svarer på dette:

My only answer is that this is no different from the other kinds of typology on which our discipline is built, whether we borrow concepts from ethnographic parallels or from our own time and culture. (Jerpåsen, 2010, s. 73).

Kritikken mot visuell landskapsanalyse går i hovedsak ut på at man ikke kan forstå landskapet på samme måte som fortidens mennesker. For denne avhandlingen er ikke dette et uttalt mål. Målet er å kunne identifisere sammenhenger og ulikheter ved jernaldergravenes plassering i landskapet. Landskapet på en øy er et maritimt landskap, og et underliggende premiss i denne avhandlingen er at dette kan ha påvirket hvordan mennesker har strukturert landskapet. Jeg vil derfor i all hovedsak benytte begrepene som brukes om det overordnede landskapsrommet i visuell landskapsanalyse. Dette vil inngå som en del av den kvantitative analysen, og begrepene vil brukes til å beskrive elementene i landskapet. Gansum et al. (1997) observerer landskapet *fra* kulturminnet. Jeg vil gjøre det motsatte: observere kulturminnene *fra* landskapet, der mennesker ferdes.

5.7 Fremgangsmåte

I neste kapittel vil gravene som er utgangspunkt for den videre analysen presenteres. Jeg vil også gi en kortfattet presentasjon av andre kulturminner som befinner seg i undersøkelsesområdet.

I analysen vil materialet først presenteres i sin landskapskontekst. Det har vært nødvendig å dele undersøkelsesområdet i to. Inndelingen antyder ikke at det er kvalitative forskjeller mellom områdene, men er heller av praktisk art. Det er hensiktsmessig å undersøke kulturminnenes landskapskontekst i et kart med lavere målestokk, enn om hele undersøkelsesområdet skulle presenteres på samme kart (se kapittel 6). En annen løsning kunne ha vært å presentere materialet etter gårdsnummer, men dette er noe jeg har ønsket å unngå, da det kan bidra til å skape et kunstig skille mellom kulturminnene.

Gravens plassering i landskapet vil visualiseres i spredningskart som vil være utgangspunkt for videre diskusjon. Hvorvidt det fremtrer mønster i gravens plassering i landskapet vil være i fokus. Det åpnes også opp for sammenligninger: Er noen områder annerledes enn andre? Hvorfor? Landskapsanalysens begreper vil danne utgangspunkt for identifisering av landskapskonteksten som gravene befinner seg i. Bevegelseslinjer i landskapet vil identifiseres med utgangspunkt i eldre veifar som er registrert i undersøkelsesområdet.

Bevegelseslinjer på vann vil være like viktige som bevegelseslinjer på land. Disse identifiseres hovedsakelig med utgangspunkt i tilstedeværelsen av jernaldernaust.

Det vil også bli gjort en komparativ analyse av jernaldergravenes ytre trekk. Dette blir gjort for å undersøke om gravenes utforming skiller seg i ulike landskapskontekst.

Analysen vil danne utgangspunktet for videre diskusjoner rundt problemstillingene i lys av min teoretiske tilnærming. Herschends begreper *nodal*-, *focal*- og *central point* vil være viktige begreper i forståelsen av gravenes plassering i landskapet. Hvordan punktene i landskapet oppfattes, avhenger av hvilket perspektiv de sees fra. Mitt perspektiv er maritimt, og kulturminnene sees fra bevegelseslinjene i havet. Hvordan hadde gravene fremstått om strandlinja hadde blitt ansett som en grenselinje i landskapet? Gravenes relasjon til øvrige kulturminner vil være utgangspunkt for en videre diskusjon om sentralitet i et maritimt perspektiv.

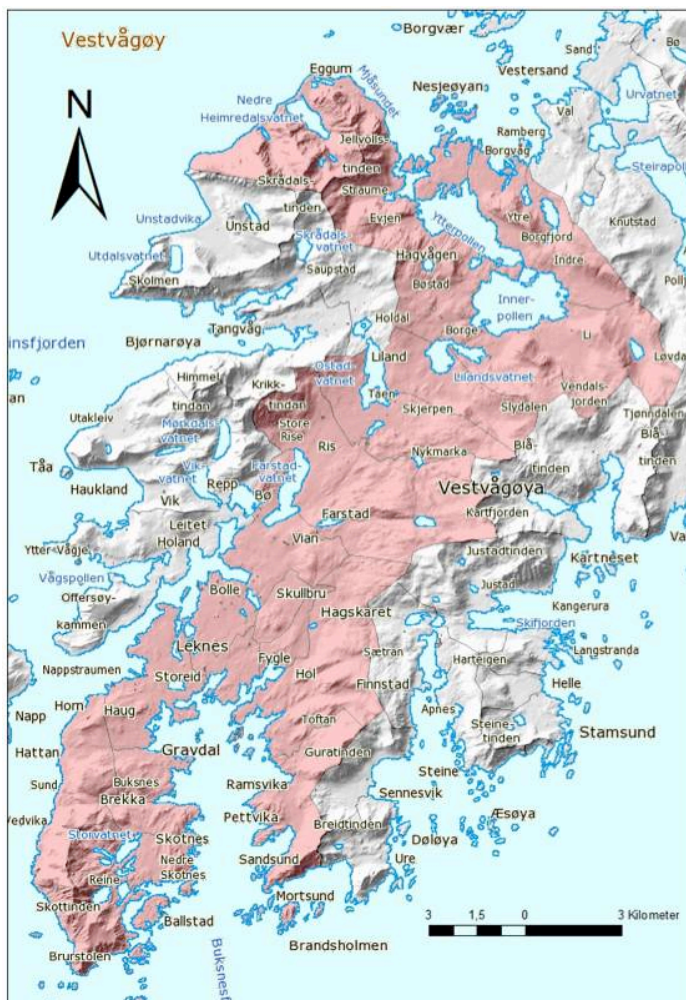

6. Materialet

6.1 Introduksjon

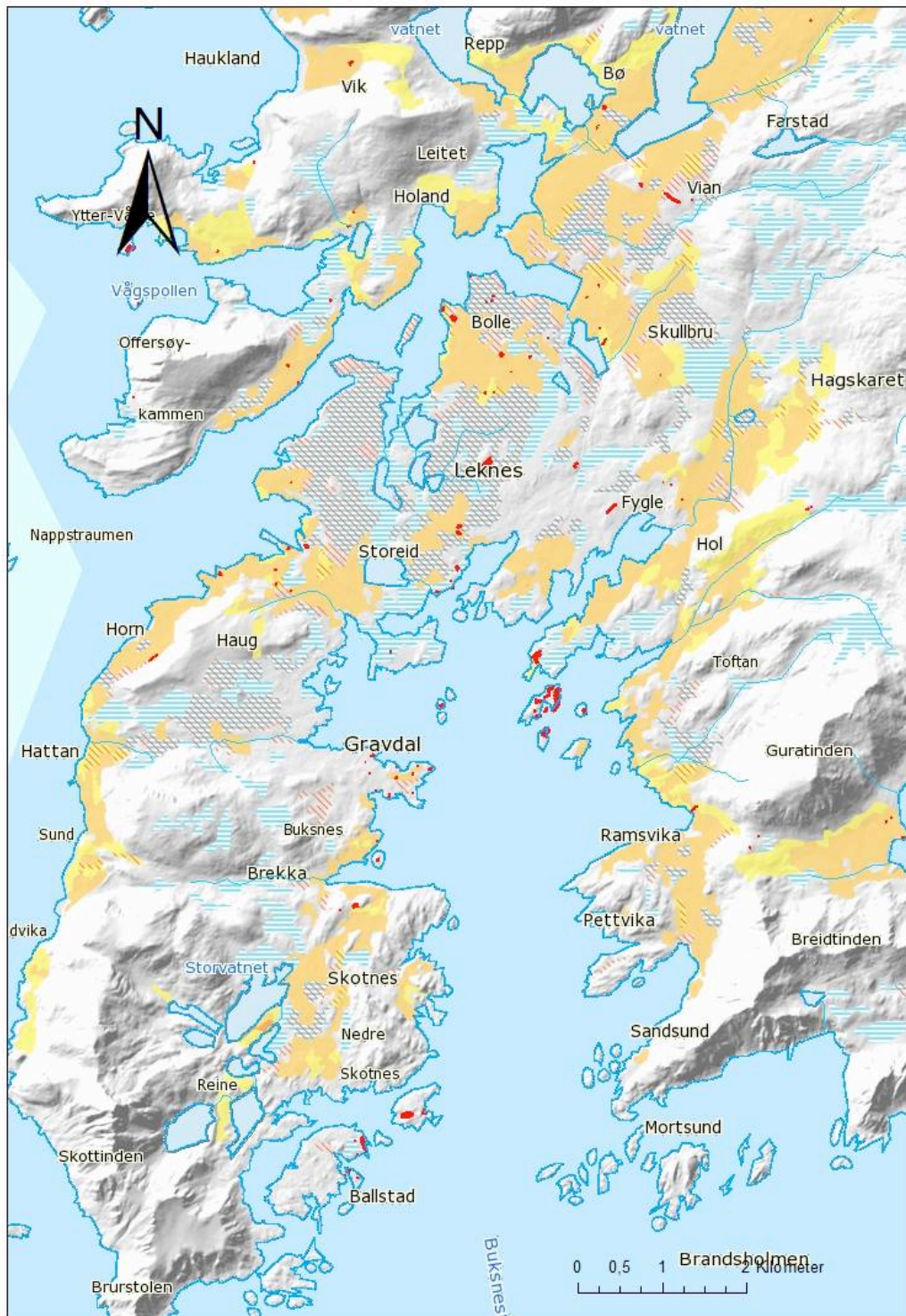
Undersøkelsesområdet avgrensning er illustrert i figur 8. Den følgende presentasjonen av materialet tar utgangspunkt i katalogen over graver som finnes i Appendiks 1.

Undersøkelsesområdet omfatter gårdsnumrene 1-23, 30-42, 64-75 og 86-101. I dette kapittelet vil undersøkelsesområdet deles i 2 områder. Siden vann ikke ansees som en grenselinje i landskapet har det vært vanskelig å dele inn området i mindre enheter. Større fjell blir derfor den eneste naturlige grenselinjen i landskapet. Grensen mellom område 1 og 2 settes ved Farstadvatnet. Dette er det eneste området uten graver mellom Borgepollene og Buksnesfjorden. Jeg vil imidlertid ikke antyde at dette området har vært uten graver i jernalderen.

Figur 8: Det avgrensede undersøkelsesområdet. (Kart: Caroline Fredriksen).

6.2 Område 1: Buksnesfjorden, Offersøystraumen og Skulbrupollen

Figur 9: Kart over område 1. De røde feltene viser lokaliteter med gravminner i området. Rød skravur viser dyrkbar jord. Blå skravur viser dagens myrområder. Rutete skravur viser områder med både myr og dyrkbar jord. De oransje og gule feltene viser henholdsvis dagens fulldyrka mark og innmarksbeite. (Kart: Caroline Fredriksen).

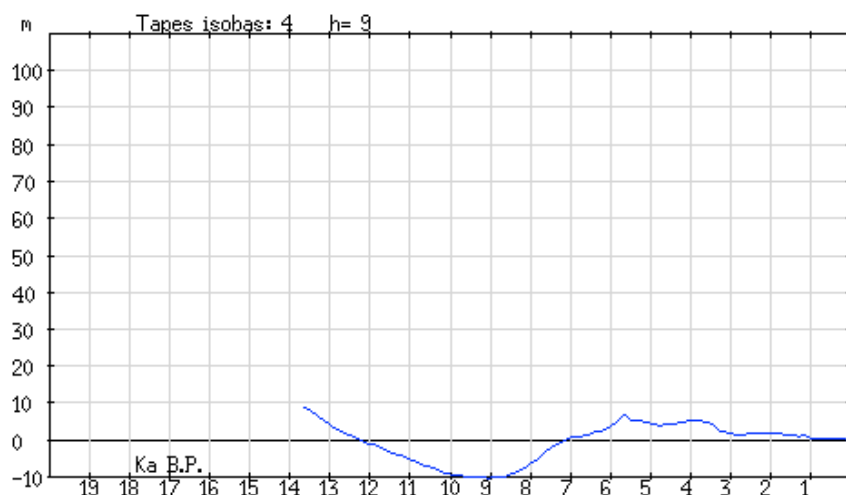

Buksnesfjorden finnes helt sør i undersøkelsesområdet. Leknes, som er dagens kommunesenter for Vestvågøy finnes ved Buksnesfjordens nordligste del. Offersøystraumen og Skulbrupollen går inn i landet fra Nappstraumen på vestsiden av Vestvågøy. En stor del av landområdene på østsiden av straumen er i dag jordbruksområder, med unntak av store deler av Storeidet, som er urørte myrområder. På vestsiden av straumen finnes det i dag mindre jordbruksområder, men også en del mindre, urørte myrområder.

Kartet ovenfor (figur 9) viser de ulike lokalitetene i område 1. Kartet viser at det finnes muligheter for jordbruk rundt hele fjorden, med unntak av området rundt Leknes som for det meste består av myr. Figur 10 viser et flyfoto over den indre delen av Buksnesfjorden. De røde ringene markerer de to buktene som leder inn mot Leknes og Fygle. I dag er begge så grunne at det vil være umulig å gå helt inn med båt ved fjære sjø. En del av tørrleggingen av disse buktene skyldes antakeligvis moderne veianlegg. Siden jernalder har det vært en viss landheving i dette området. Det foreligger dessverre ikke noen oppdaterte strandlinjekurver for Lofoten (Steven Wickler, e-post, 17.03.15). Den beste oversikt over

Figur 10: Flyfoto over indre del av Buksnesfjorden ved fjære sjø. Flyfoto hentet fra <http://kilden.skogoglandskap.no/map/kilden/index.jsp>. Markeringer lagt til av forfatteren.

Figur 11: Strandlinjekurve for Buksnesfjorden generert etter strandlinjgeneratoren på: <http://geo.phys.uit.no/sealev/>

Gårdsnr og -navn	Antall gravrøyser	Antall gravhauger	Andre/ ukjente strukturer	Totalt
1 Lilleidet	9	2		11
2 Haug	0	3		3
3 Horn	0	4		4
4 Sund	0	1		1
10 Ballstadøy	24	0		24
13 Skotnes	4	0		4
15 Gjerstad	1	4		5
16 Buksnes	6	17		23
17 Storeidet	10	0		10
18 Leknes	0	3		3
19 Himmelstein	0	0	1	1
20 Bolle	9	24		33
22 Offersøy	6	0		6
31 Bø	1	5		6
38 Oppdøl	8	0		8
39 Skulbru	2	7		9
40 Fygle	13	3		16
65 Ramsvik	3	1		4
66 Berg	5	0		5
67 Holsdal/Bergsdal	0	3		3
68 Hol/Holsmo	75	0		75
SUM	176	77		254

Figur 12: Gårdsnummer med navn i område 1. Tabellen viser antall gravrøyser og gravhauger som finnes per gård, samt det totale antall i område 1. (Kilde: Appendiks 1).

fortidens havnivå fås via en strandlinjegenerator på nett (Universitetet i Tromsø, 2002). Figur 11 illustrerer resultatet når Buksnesfjorden plottes inn i generatoren. For jernalder er ikke avviket fra dagens strandlinje mer enn 1-2 meter. Dette avviket kan antyde at de to relativt tørrelagte buktene i nordre del av Buksnesfjorden var seilbare i jernalderen.

Figur 12 viser matrikkelgårder med antall gravminner som finnes i område 1. Ved Buksnesfjorden ligger den største konsentrasjonen på Hol/Holsmo, hovedsakelig på Holsøy. I figur 9 tilsvarende dette den største konsentrasjonen av røde felter øst for midten av kartet. Andre større samlinger med graver ligger på Ballstadøy - på den sørlige delen av kartet, på Buksnes - litt øst for stedsnavnet Gravdal, og på Fygle – nordøst på kartet. Ved Offersøystraumen/Skulbrupollen ligger den største konsentrasjonen av gravminner i tilknytning til matrikkelgårdene Bolle, Skulbru og Oppdøl. En mindre konsentrasjon ligger i tilknytning til matrikkelgårdene Lilleidet og Haug.

6.2.1 Andre kulturminner i område 1

Det tidligere omtalte tunanlegget på Leknes ligger i område 1. Det er plassert i indre del av bukta som fører inn til Leknes (figur 9). Rundt Buksnesfjorden ligger det også flere jernaldernaust. Det største ligger på Holsmo, og måler 7,8 x 39 meter. Naustet er ikke C¹⁴-datert, men regnes å tilhøre middelalder (Nilsen, 1998, s. 36). På toppen av Einangen ligger ei gravrøys som måler ca. 21 meter i diameter. I graven har det blitt funnet en bronsefibula med sølvblikk, samt fragment av et gullsmykke. Graven er datert til 1. århundre e. Kr (Johansen, 1990, s. 51). Graven er ikke med i figur 12, fordi den tilhører matrikkelgården Sennesvik, som i utgangspunktet er utenfor undersøkelsesområdet. Den har utsikt over område 1, og kan derfor allikevel regnes som en del av dette området.

Offersøystraumen ligger i nær tilknytning til Buksnesfjorden. At to stedsnavn har endingen –eid i dette området, indikerer at stedene kan ha fungert som drageid tidligere. Relasjonen mellom Buksnesfjorden og Offersøystraumen kan derfor ha vært tett også for de som har ferdes til havs. På Valset, som tilhører matrikkelgården Bolle, finnes en såkalt ødegård (Johansen, 1979b, s. 33). Det ligger også noen nausttuffer ved Offersøystraumen. Tre naust tilhører matrikkelgården Lilleidet, og den største tufta måler 19,8 x 3,2 meter (Nilsen, 1998, s. 32). Storli (2006) kategoriserer denne som et stornaust (s. 214). Rett nord for Fygle, og sør for Skulbru, ligger en høyde ved navn Himmelsteinborga. Denne er i Askeladden registrert som bygdeborg (ID 74121). Høyden er lett å bestige fra nord, men er bratt mot sør. Utsikten

over hele område 1 er svært god. Det har ikke blitt gjort noen konkrete funn på Himmelsteinborga. Ut fra beskrivelsen i Askeladden, ser det ut som at høyden er registrert som bygdeborg ut fra rent topografiske forhold.

Storli (2006) har en oversikt over våpengraver funnet i Nord-Norge. Tilhørende område 1 i denne undersøkelsen er det listet 3 våpengraver fra 900-tallet. I tilknytning til matrikkelgården Gjerstad finnes to våpengraver med 1 spyd i hver (Storli skriver Gjestad, og da dette ikke er et sted på Vestvågøy dreier det seg trolig om en skrivefeil) (s. 223-224). Det finnes også en krigergrav fra 700-tallet i tilknytning matrikkelgården Skulbru, og skal ha inneholdt et sverd og et spyd (Storli, 2006, s. 219).

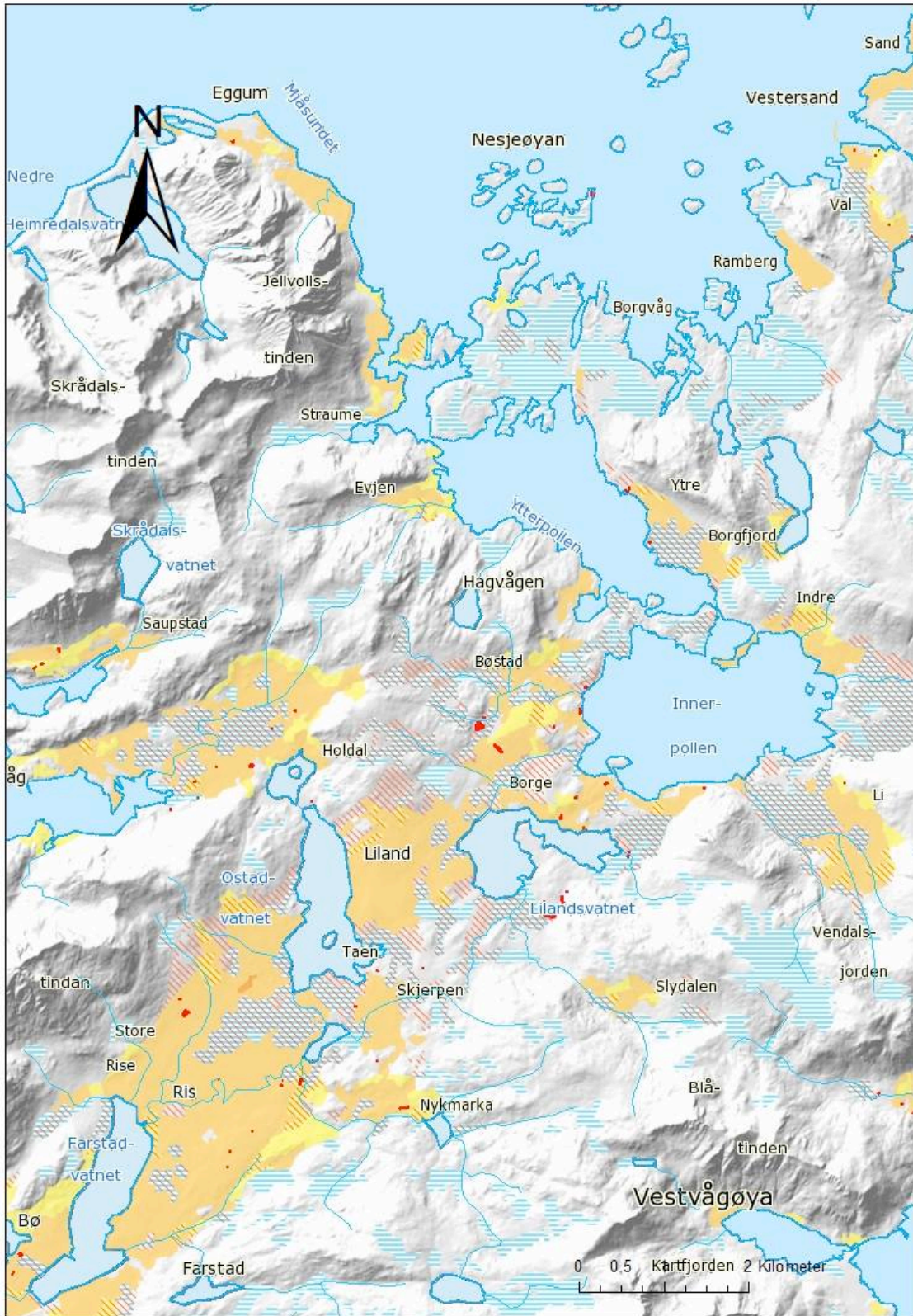
6.2.2 Eldre opplysninger om fjernede kulturminner i område 1

Antallet graver oppgitt på matrikkelgården Buksnes har en ganske stor feilmargin. Informasjon om min vurdering av eiendommen finnes under gnr. 16 i Appendiks 1. Som tidligere nevnt oppgis det i sokneprest Holmboes beretning fra 1849 at det skal være hele 40 gravhauger på prestegårdens innmark. Disse skal ha vært av ”anseelig” størrelse (Johansen, 1979a, s. 4). Det finnes også eldre opplysninger om et sverd som kan stamme fra Ballstad (Johansen, 1979a, s. 7). På Haug skal det ha vært en ”meget stor” gravhaug i følge Holmboes beretning. Johansen (1979a) mener den må ha vært virkelig stor, ettersom Holmboe hadde sammenligningsgrunnlag med gravhaugene på Buksnes. Det er i dag ingen bevarte gravhauger på gården Haug. Flere hauger skal ha blitt ryddet bort på 18- og 1900-tallet. Minst en av haugene skal ha inneholdt et sverd (s. 4-7). De tre gravhaugene som oppgis i figur 12 er alle fjernet, men har allikevel egen ID-nummer i Askeladden.

6.3 Område 2: Innlandsdalen med Borgepollene

Innlandsdalen er en betegnelse for de gårdsnummer i undersøkelsesområdet som ikke er direkte tilknyttet hav og fjord. I dag er dette det største jordbruksområdet på Vestvågøy (se oversiktskart figur 13). Figur 14 viser matrikkelgårder med antall gravminner i område 2. Den største konsentrasjonen i dette området ligger i tilknytning til matrikkelgårdene Skjerpen øvre, Liland nedre og Liland øvre. Disse matrikkelgårdene er blant de som har flest bevarte graver på Vestvågøy i dag. Mindre konsentrasjoner med graver finnes i dag i tilknytning til matrikkelgårdene Voll øvre, Voll nedre, Rise store og Nykmark. Det tidligere omtalte jernaldermiljøet på Borg er lokalisert i nærheten av den vestlige delen av Innerpollen. Området er i dag preget av dyrket mark rundt pollene

Figur 13: Kart over område 2. De røde feltene viser lokaliteter med gravminner i området. Rød skravur viser dyrkbar jord. Blå skravur viser dagens myrområder. Rutete skravur viser områder med både myr og dyrkbar jord. De oransje og gule feltene viser henholdsvis dagens fulldyrka mark og innmarksbeite. (Kart: Caroline Fredriksen.)

hele veien ut mot Eggum (se figur 13). Matrikkelgårdene Bøstad, Borg og Rystad representerer den største konsentrasjonen med graver rundt Innerpollen. Noen få graver finnes på sørsiden av Innerpollen, og ved østsiden av Ytterpollen. Langs vestsiden av Ytterpollen kjenner jeg kun til en lokalitet før Eggum ved Mjåsundet i nord.

Gårdsnr og -navn	Antall gravrøyser	Antall gravhauger	Andre/ ukjente strukturer	Totalt
33 Rise store	0	9		9
34 Voll øvre	0	13		13
36 Voll nedre	0	2		2
69 Skjerpen nedre	0	2		2
70/71 Skjerpen øvre og Liland nedre	42	2		44
72 Liland øvre	20	2		22
74 Nykmark	0	9		9
86 Eggum	10	3		13
88 Straum	0	1		1
92 Bøstad	2	0		2
93 Borg	2	19	2	23
94 Rystad	3	3		6
95 Handberg	1	1		2
97 Lie	0	1		1
99 Borgfjord indre	2	0		2
101 Borgfjord ytre	6	0		6
SUM	88	67		157

Figur 14: Gårdsnummer med navn i område 3. Tabellen viser antall gravrøyser og gravhauger som finnes per gård, samt det totale antall i område 3. (Kilde: Appendiks 1).

6.3.1 Andre kulturminner i område 2

Borg har blitt omtalt tidligere i denne avhandlingen, og vil derfor ikke spesifiseres nærmere her. Tunanlegget som tilhører matrikkelgården Bøstad ligger i nærheten av Borg, ved vestsiden av Innerpollen. Ved Borgepollene ligger også flere nausttuffer. De to største måler 21,5 x 3,2 meter og 22 x 3,5 meter (Nilsen, 1998, s. 47-48). Storli (2006) kategoriserer disse som stornaust (s. 214). På Liland ligger en hustuft som har blitt delvis utgravd, uten tilknytning til andre kulturminner. Denne er datert til merovingertid (Johansen, 1978, s. 9). På Skjerpen øvre ligger fire hustuffer i tilknytning til de 42 gravene. Johansen (1979b) daterer disse typologisk til jernalder (s. 33).

På Skjerpen skal det være funnet en våpengrav med et spyd datert til 600-tallet (Storli, 2006, s. 218). På Borg er det funnet en våpengrav med et sverd datert til 900-tallet (Storli, 2006 s. 224).

6.4 Bemerkning til materialgjennomgangen

6.4.1 Hustufter

Det finnes flere hustufter i undersøkelsesområdet enn det som kommer frem av materialgjennomgangen. Med unntak av samlingen med jernaldertufter som ligger i tilknytning til gravene på Skjerpen øvre og ødegården på Valset, har jeg valgt å kun ta med de tufter som er undersøkt. For en gjennomgang av langhus fra yngre jernalder, se Sørnum (2004). Etter hva jeg kjenner til, finnes det ingen bedre oversikt over hustufter fra jernalder på Vestvågøy. I Askeladden er det registrert 57 tufter som kan være fra jernalder, men da hele 31 av disse mangler geometri, er det vanskelig å vurdere hvor i landskapet de er plassert.

7. Analyse

7.1 Introduksjon

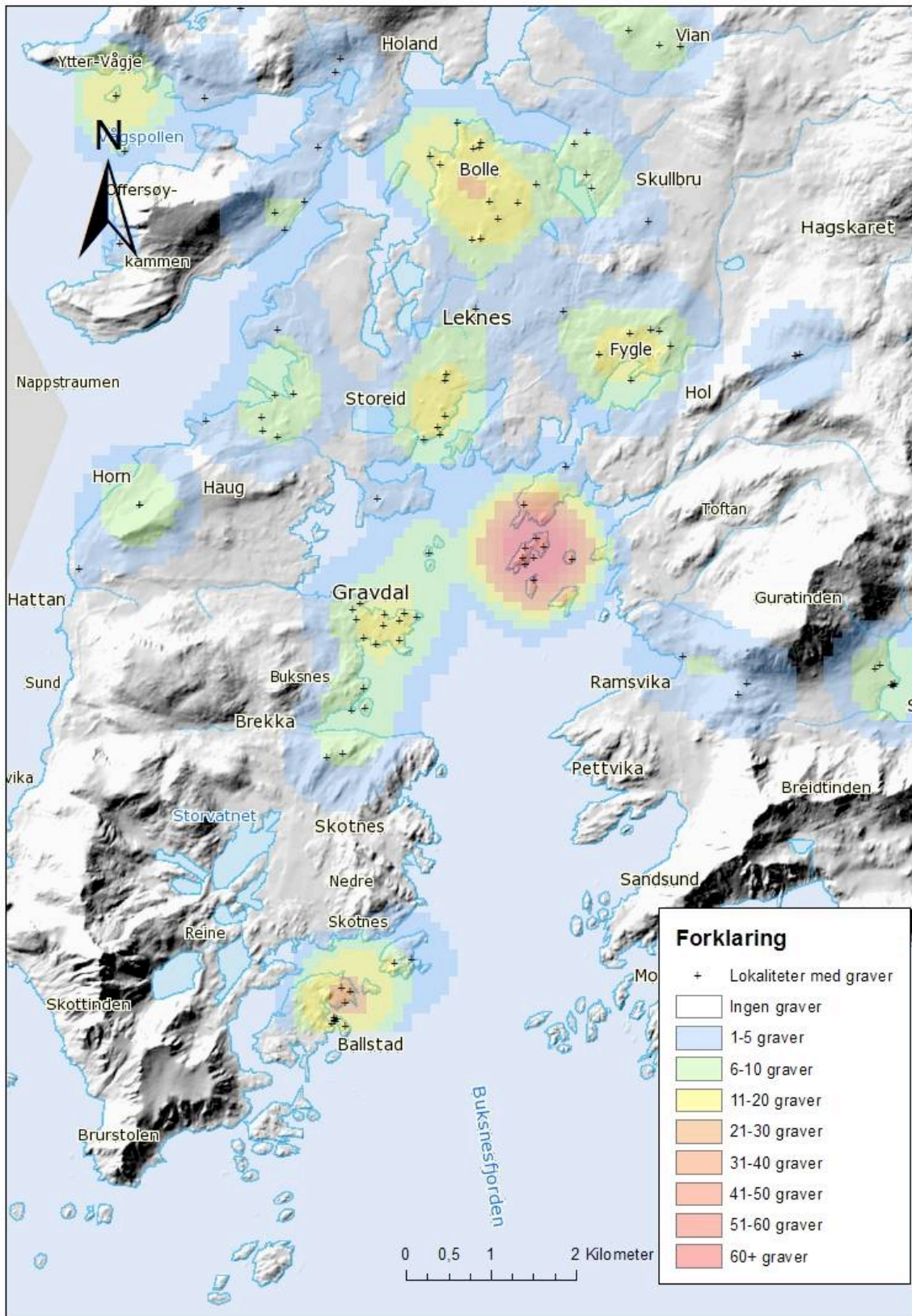
Utgangspunktet for denne avhandlingen er materielle levninger fra jernalderens landskap på Vestvågøy. Jernalderens graver kan ansees som det mest representative materialet på øya. Det finnes 411 jernaldergraver i undersøkelsesområdet, i tillegg til 24 kløftgraver med usikker datering. Hovedfokuset er de materielle spor etter graver som fremdeles kan påvises.

7.2 Gravenes spredning i landskapet

I denne delen av analysen søker jeg å svare på hovedproblemstillingen presentert i kapittel 1.2. Ordlyden er som følger: Hvordan fremstår jernaldergravene på Vestvågøy i et maritimt perspektiv?

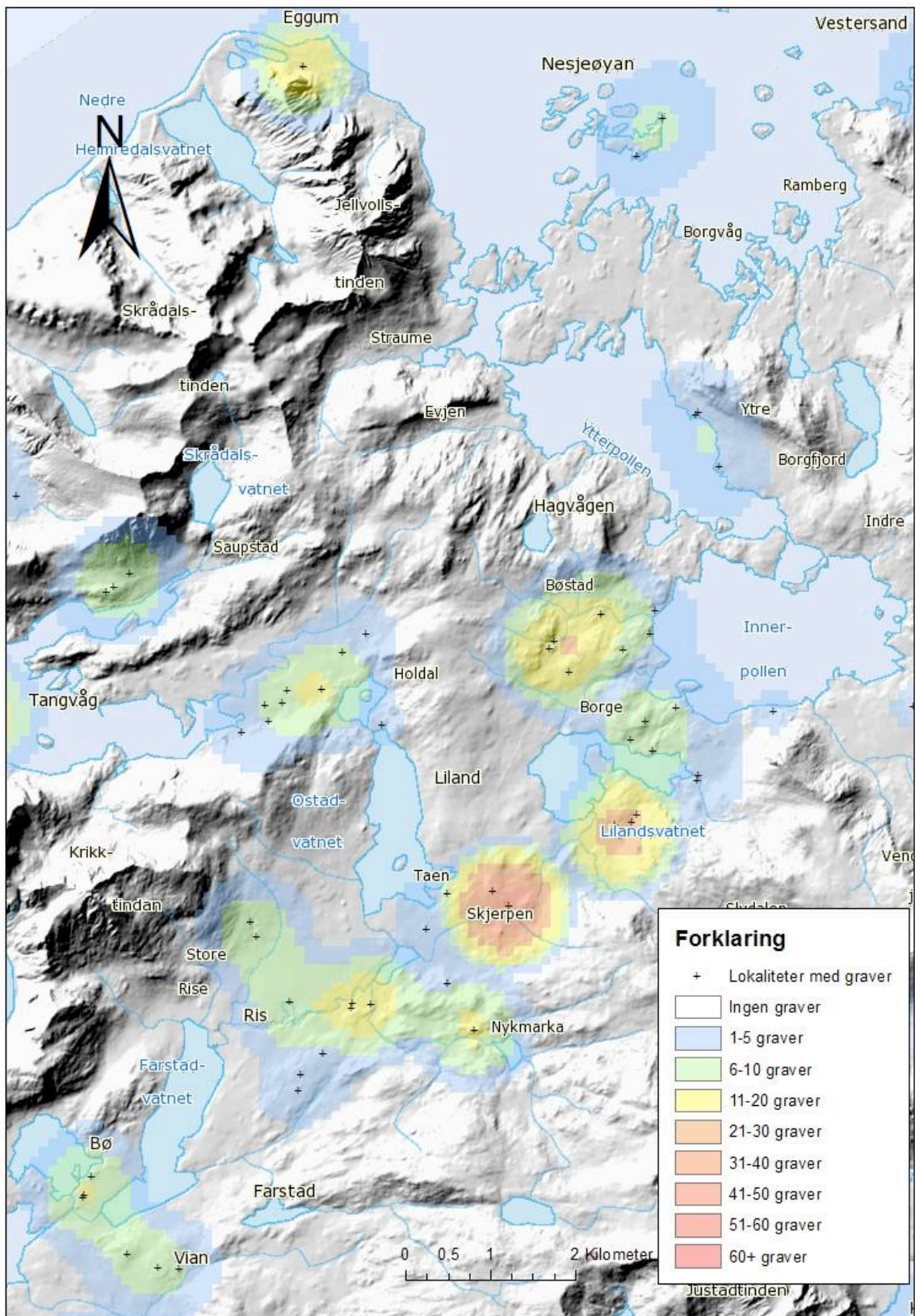
Før jeg påfører et maritimt perspektiv på materialet, vil jeg se på gravenes geografiske spredning generelt. Jeg har utarbeidet en visuell fremstilling av gravenes spredning, med tyngdepunkter basert på antall graver per lokalitet. Figur 15 illustrerer gravtettheten i område 1. Markeringer med oransje/rødt peker på de største konsentrasjoner med enkeltgraver. Den mest fremtredende konsentrasjonen i dette området ligger på Holsøy/Holsmo. Den nest største konsentrasjonen ligger i tilknytning til matrikkelgårdene Bolle og Skulbru. Konsentrasjonenes utbredelse antyder at Buksnesfjorden og Offersøystraumen/Skulbrupollen ikke bør sees isolert fra hverandre. Gravenes maritime tilknytning kan ansees som høy, da alle de store konsentrasjonene ligger i nær relasjon til strandlinja.

Figur 16 illustrerer gravtettheten i område 2. Den største konsentrasjonen ligger i tilknytning til matrikkelgårdene Skjerpen og Liland. På Borg finnes den nest største konsentrasjonen. Situasjonen som illustreres i figur 16 er annerledes enn den som illustreres i figur 15. Størsteparten av gravene i område 2 strekker seg nærmest som et halvmåneformet belte fra Borg i nord til Voll og Rise i sør. De fleste gravene i område 2 har ingen tilknytning til strandlinja.

Figur 15: Spredningskart basert på antall graver per lokalitet i område 1. (Kart: Caroline Fredriksen).

Figur 16: Spredningskart basert på antall graver per lokalitet i område 2. (Kart: Caroline Fredriksen).

Kartene som er presentert her viser gravenes spredning i et fugleperspektiv. Menneskene som levde i jernalderen så landskapet fra sitt ståsted på bakken eller i båten på havet. Mitt maritime perspektiv gjør det mulig å se gravene fra bevegelseslinjer på vann, i tillegg til de landlige passasjene. Dette åpner for å se bruken av hele landskapsrommet, og kan bidra til å forstå plasseringen av jernalderens graver i det maritime landskapet på en ny måte.

7.3 Område 1: Landskapsanalyse

7.3.1 Dagens landskap

I dag ser område 1 annerledes ut enn i jernalderen. Bare i løpet av det siste århundre har Leknes vokst fra å være et veikryss til å bli et handelssentrum. Fygle og Leknes har i dag vokst sammen, og Gravdal nærmer seg stadig. Leknes er knutepunktet på dagens Vestvågøy. Her finnes både flyplass og cruisehavn, og med bil er Leknes et utgangspunkt for reiser til andre deler av Lofoten. Bevegelseslinjene fra Leknes går landveien via Storeidet sørover til Ballstad eller videre vestover mot Flakstadøy, østover via Fygle til Stamsund eller Valberg, og nordover via Borg mot Austvågøy. Det finnes to kirker i området i dag som er plassert på hver sin høyde; en på Hol, og en på Gravdal (Buksnes). Begge er godt synlige, og fungerer derfor som landemerker. Området er omringet av flere karakteristiske fjell. En av disse fjelltoppene er synlig fra meste av område 1: Skottind ved Ballstad. Denne er synlig ved innseilingen til både Buksnesfjorden og Offersøystraumen (via Nappstraumen). Dagens Ballstad er tett bebyggt, spesielt Ballstadøy. Østsiden av Buksnesfjorden er i dag mer sparsomt bebyggt, men med mye dyrket mark. Det samme gjelder østsiden av Offersøystraumen med Skulbrupollen, med unntak av deler av Storeidet.

7.3.2 Jernalderens landskapsrom

Jernalderens landskapsrom må sees uavhengig av hvor dagens bebyggelseskonsentrasjoner og bevegelseslinjer befinner seg. Dagens infrastruktur tillater ferdsel til alle deler av øya via land. Fjord og straum er derfor ikke selvsagte bevegelseslinjer mellom stedene i dagens landskap. Det høye antallet nausttufter i område 1 taler for at ferdsel på vann var vel så viktig som ferdsel på land i jernalderen. Hvis myrforekomsten i området hadde en lignende utbredelse i jernalderens landskap som i dag, må ferdsel på land ha krevd en del planlegging og infrastruktur.

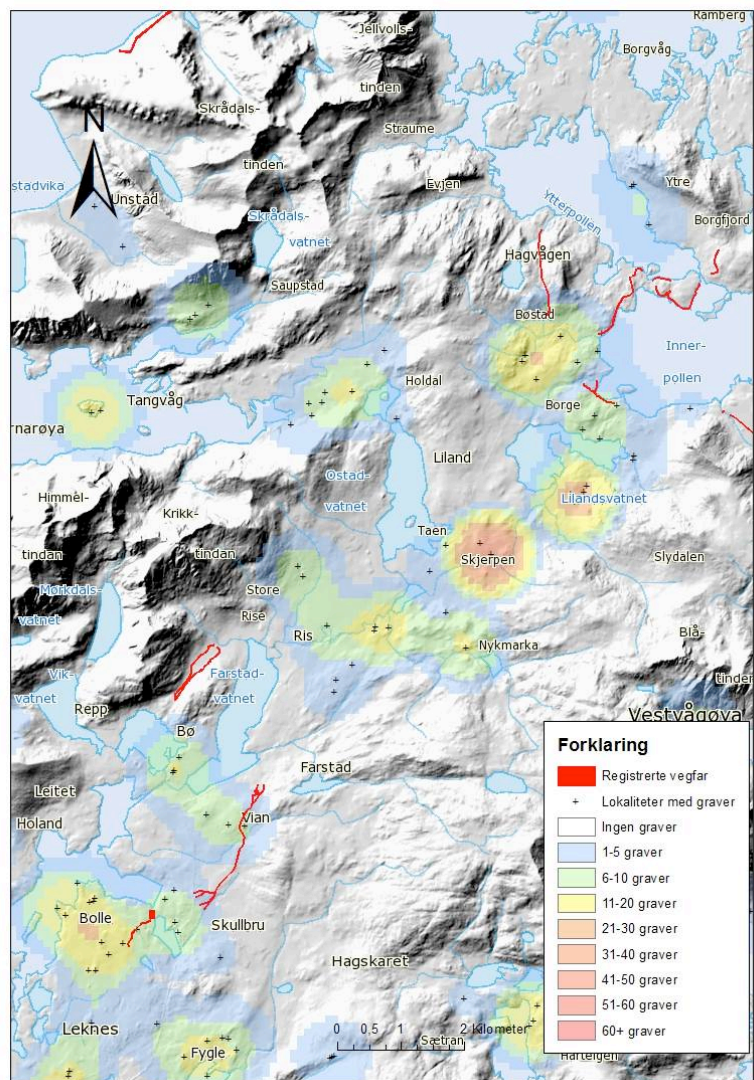
Figur 17: Dagens Fygle og Leknes har vokst sammen. Flyplassen sees midt i bildet. Bolle ligger rett ovenfor denne. Tatt mot NV. (Foto: Caroline Fredriksen).

Figur 18: Dagens Gjerstad, Ballstad og Ballstadøy. Den største befolkningskonsentrasjonen finnes i dag på Ballstadøy. Tatt mot NØ. (Foto: Roger Fredriksen).

Grenselinjene i jernalderlandskapet er først og fremst fjellene som omringer område 1 mot vest, sør og øst. Område 1 er vanskeligere å avgrense mot nord, da området uten naturlige hindringer går videre inn i område 2. Avgrensningen mot nord er som tidligere nevnt satt ved Farstadvatnet fordi området er uten kjente jernaldergraver, og dette er derfor en kunstig avgrensning. Bevegelseslinjene i område 1 går i Buksnesfjorden og i Offersøystraumen inn til Skulbrupollen. Storeidet og Lilleidet er ansett som mulige bevegelseslinjer på grunn av at stedsnavnene ender med –eid. Andre bevegelseslinjer på land er

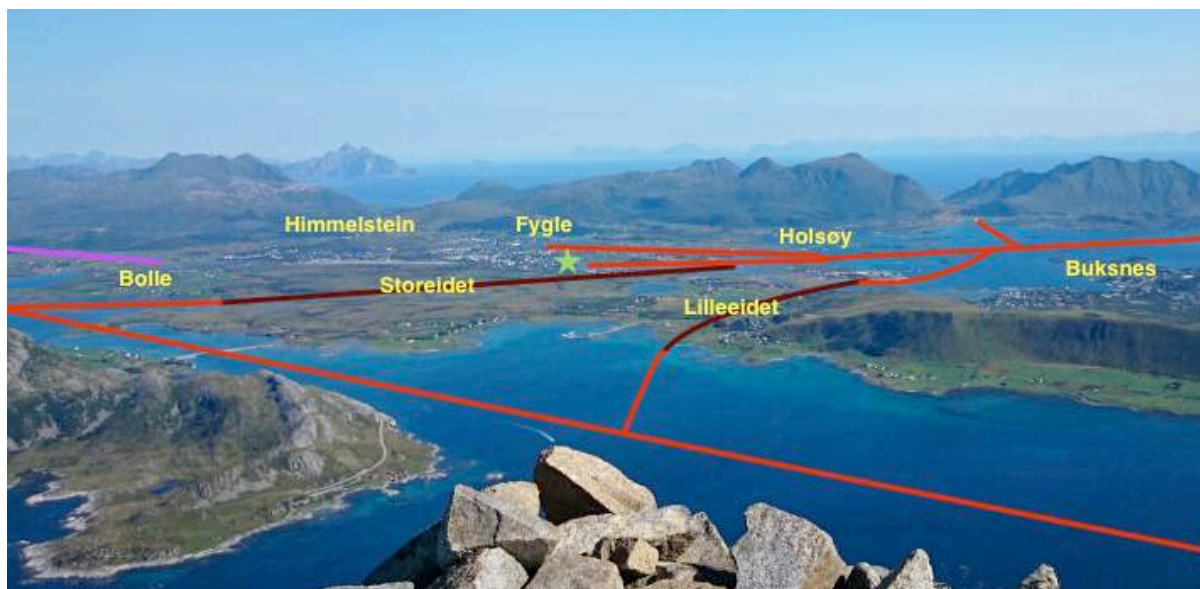

Figur 19: Registrerte veifar i område 1 og område 2 markert med rødt. (Kart: Caroline Fredriksen).

i dette området vanskelig å identifisere. Figur 19 viser eldre veifar som er registrert i undersøkelsesområdet. For område 1 finnes det rester etter eldre veifar i tilknytning til matrikkelgårdene Bolle, Skulbru og Oppdøl. Veifarenes brukstid er usikker, men de antas å kunne være fra overgangen mellom yngre jernalder og middelalder (Armstrong, 2004, s. 75-83). Armstrong (2004) påpeker at Skulbru er vanskelig å unngå om man ferdes mellom Buksnesfjorden og Borgepollene via land. Det finnes også et alternativ for ferdsel øst for Himmelsteinborgen, som da fører sørover mot Fygle. Her finnes det imidlertid ingen kjente veifar (s. 69). Selv om de samme veifarene ikke nødvendigvis eksisterte i hele jernalderen, kan de være en indikator på naturlige passasjer i landskapet.

7.3.3 Knutepunkt

Et knutepunkt er et krysningpunkt mellom forskjellige bevegelseslinjer, eller en sentral kjerne i et distrikt. Dagens knutepunkt på Vestvågøy er på Leknes, som både er den sentrale kjernen i distriktet, men også krysningpunkt mellom bevegelseslinjene i landskapet. I figur 20 har jeg tegnet inn de ulike vannveiene som kan ansees som bevegelseslinjer i jernalderens landskap. Mellom Holsøy og Gravdal (Buksnes) ved Buksnesfjorden finnes det et maritimt knutepunkt. Her kan man velge om man skal gå inn til Ramsvik, Fygle, Leknes, Gravdal, eller eventuelt dra båten over eidet til Offersøystraumen. Bolle, Skulbru og Oppdøl kan være et lignende knutepunkt. Her går vannveien ut i Offersøystraumen, og landveien opp mot innlandsdalen og Borgepollene i område 2. Veifaret som er registrert ved Skulbru (figur 19) har forgreninger i sørlig retning. Dette kan tyde på at det her har vært et veiskille, og en mulig vei kan ha gått over Himmelstein mot Fygle.

Figur 20: Tenkte bevegelseslinjer i område 1 markert med rødt. Mørkerødt merking er mulige bevegelseslinjer. Kjent veifar markert med lilla. Grønn stjerne er tunanlegget på Leknes. Innløpet til Offersøystraumen i forgrunnen. Tatt mot Ø. (Foto: Roger Fredriksen. Linjer og stedsnavn lagt til av forfatteren.)

7.3.4 Gravenes tilknytning til bevegelseslinjer

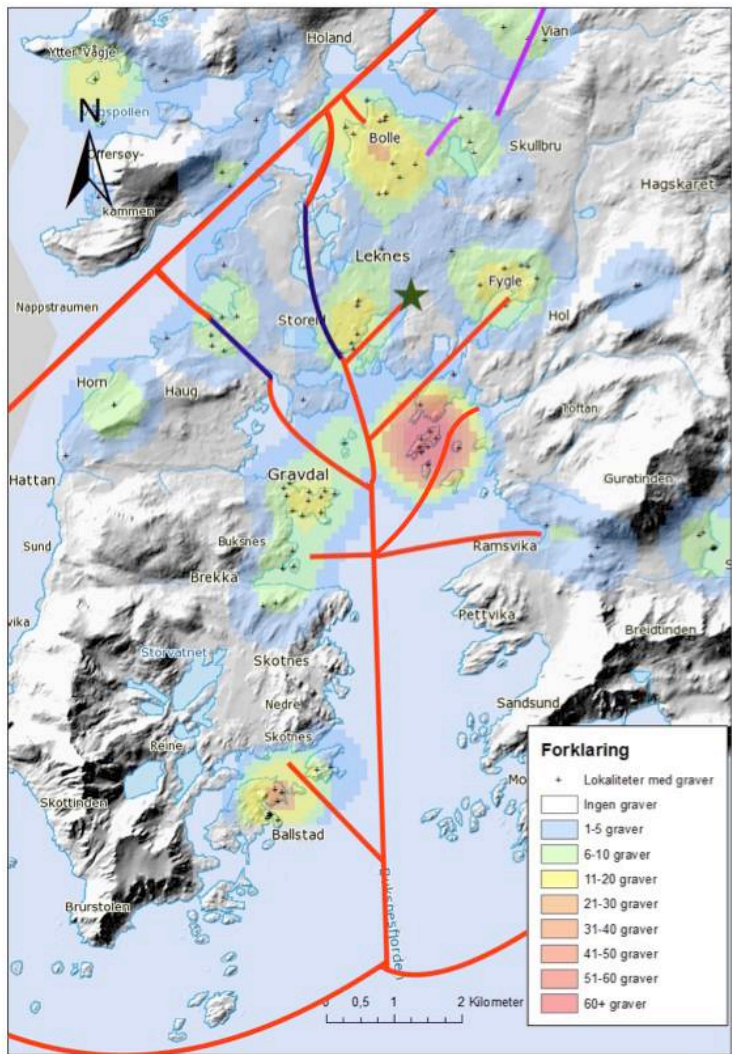
Jeg har tidligere bemerket den sterke tilknytningen gravene i område 1 har til strandlinja. I figur 21 har jeg tegnet inn de tenkte bevegelseslinjene i spredningskartet som er presentert i figur 15. Bevegelseslinjene er svært forenklet, og kan nok i realiteten ha hatt et større antall forgreninger enn hva som kommer frem av figur 21. Forgreningene inn til Ramsvik, Hol, Fygle, Storeidet, Leknes og Lilleeidet er basert på tilstedeværelsen av jernaldernaust (Nilsen,

1998). Det finnes også en nausttuft ved Gjerstad som skal være førreformatorisk (Askeladden ID 57349), samt flere udaterte nausttuffer i tilknytning til Ballstadøy og Skotnes. Disse er i følge opplysningene i Askeladden etterreformatoriske, men tilstedeværelsen av graver både på Ballstadøy og Gjerstad antyder forhistorisk aktivitet her, noe som gjør bevegelseslinjene hit relativt sikre.

De store gravkonsentrasjonenes relasjon til bevegelseslinjene i landskapet er påfallende, spesielt ved Holsøy og Gravdal. Her splittes bevegelseslinjene i flere mulige retninger, og fra et maritimt perspektiv ligger denne konsentrasjonen ved et knutepunkt.

På grunn av dette fremstår den store gravkonsentrasjonen som et *focal point*: et fokuspunkt midt i et maritimt knutepunkt. Gravene som tilhører matrikkelgårdene Hol/Holsmo og Buksnes(Gravdal) utgjør ca. 38% av gravene i område 1. Det kan allikevel ikke påstås at alle graver i område 1 har en umiddelbar tilknytning til strandlinja. På Bolle og Skulbru ligger flere gravminner et godt stykke unna de maritime bevegelseslinjene. Disse lokalitetene kan imidlertid knyttes til bevegelseslinjer på land, fordi det er registrert veifar i nærheten. Noen av lokalitetene ligger i nær relasjon til disse veifarene.

Figur 21: Tenkte bevegelseslinjer i forhold til lokaliteter med graver i område 1. Røde linjer viser bevegelseslinjer i vann. Blå linje viser mulige bevegelseslinjer på land. Lilla linje viser registrerte veifar, og grønn stjerne markerer tunanlegg. (Kart: Caroline Fredriksen).

7.3.5 Foreløpig tolkning

Det bør bemerkes at gravenes kvantitative spredning er basert på de tall som fremkommer av katalogen i Appendiks 1. I arkeologisk sammenheng vil alltid det reelle antall graver som har eksistert i jernalderen være usikkert, da antall graver som lar seg gjenfinne avhenger av en rekke faktorer. Dyrkningsintensitet og utbyggingsintensitet kan ha påvirket hvilke graver som er synlige i dag. For eksempel kan et høyt antall graver i kystsonen være et tegn på at det her har foregått lite utbyggingsaktivitet. Holsøy er et eksempel på dette.

Hvor den enkelte registrant har valgt å lete etter kulturminner kan også ha gitt et utslag på hvor gravene vi kjenner til i dag befinner seg. Registreringsmetoden som har blitt brukt kan også ha gitt utslag for hvilke gravminner som har blitt identifisert. Størsteparten av gravene på Vestvågøy har blitt lokalisert ved overflaterregistrering. Tilvekst av vegetasjon og dyrkningsaktivitet kan gi utslag på hva man klarer å oppfatte, både når det gjelder kulturminnenes antall og størrelse. De fleste registreringer av graver på Vestvågøy har blitt gjort før maskinell søkesjaktning ble vanlig i arkeologiske registreringer. Metoden er egnet til å finne kulturminner som ikke lenger er synlig på overflaten. For eksempel kan det i teorien være mulig å gjenfinne flere av de bortdyrkede gravene på Buksnes prestegård med flateavdekking. Dette er imidlertid utfordringer som enhver arkeologisk analyse må ta høyde for. Man kan aldri være helt sikker på at man kjenner til det reelle antall kulturminner på et sted.

Spredningskartene har blitt utarbeidet på grunnlag av innmålinger som finnes i Askeladden. Det er usikkert hvorvidt disse innmålingene er nøyaktige. Mange av registreringene ble gjort i forbindelse med ØK-kartleggingen eller tidligere. Derfor er sannsynligheten høy for at innmålingene er unøyaktige. De fleste kulturminnene i undersøkelsen er målt inn som hele gravfelt, og ikke som enkeltminner. Dette gjør enkeltminnenes plassering i landskapet vanskelig å identifisere. Spredningskartene som har blitt presentert i dette kapittelet har såpass høy målestokk at det kan argumenteres for at dette problemet har liten innvirkning på resultatet. Jeg har kartlagt den generelle trenden i gravminnenes spredning, og har i tillegg lagt til det reelle antall gravminner per lokalitet i punkt-filene som er lastet ned fra Askeladden, med utgangspunkt i Appendiks 1. Jeg har også lagt til punkter som ikke lot seg laste ned fra Askeladden på grunn av manglende geometri. Dette gjelder for eksempel grav nr. 19 (Appendiks 1), som ikke finnes i Askeladden. Denne finnes i Ringstads arkiv, der gnr/bnr

er oppgitt (Appendiks 2). For grav nr. 187-191 på Fygle har jeg basert punktet på et kart som fantes i det samme arkivet (Appendiks 2).

Når det er tatt høyde for disse parameterne, er allikevel gravenes sterke maritime tilknytning i område 1 påfallende. Når fjord, straum og poll ansees som bevegelseslinjer i landskapet på linje med landlige passasjer, kan det se ut som gravene er anlagt i relasjon til hvor mennesker har beveget seg. Hvorfor tolker jeg det slik? Det teoretiske perspektivet presentert i kapittel 4, reflekterer mitt syn på samhandlingen mellom menneske og struktur. Denne samhandlingen skjer i landskapsrommet, som også påvirker denne samhandlingen. I et maritimt landskap vil havet påvirke hvordan mennesket oppfører seg på land. Derfor tolker jeg det dit hen at flertallet av gravene i område 1 har en sterk forbindelse til havet.

7.4 Område 2: Landskapsanalyse

7.4.1 Dagens landskap

Dagens bebyggelse i område 2 er mindre tett enn i område 1. Den sentrale kjernen i dette området ligger rundt Borg og Bøstad, selv om bebyggelsen her er for en bygd å regne. Jeg vil ikke regne Borg og Bøstad som et knutepunkt på linje med Løknes. Det er heller snakk om en passasje med en del bebyggelse. Borge kirke og Lofotr vikingmuseum er plassert på en høyde, og fremstår derfor som landemerker i terrenget. Borge kirke er synlig i nesten hele området sett fra sør. Lofotr Vikingmuseum ligger slik at det er synlig fra E10. Fra hustufta tilhørende Borg I:1 har man godt overblikk over innlandsdalen som strekker seg ned til Farstad. Fjellet Skottind ved Ballstad er også synlig herfra. Størsteparten av innlandsdalen fra Farstad til Liland er i dag jordbruksland, med noen myrområder. Langs Ytterpollen ut mot Eggum er det mindre bebyggelse, med små lapper med jordbruksland. Eggum er også for ei bygd å regne, men en stor del av bebyggelsen her er i dag fritidsboliger. Det er ikke mulig å ta seg med båt mellom Ytterpollen og Innerpollen i dag. Der pollene møtes krysser dagens E10. Innerpollen brukes i dag til seiling med en rekonstruert versjon av Gokstadskipet, tilhørende Lofotr vikingmuseum.

7.4.2 Jernalderens landskapsrom

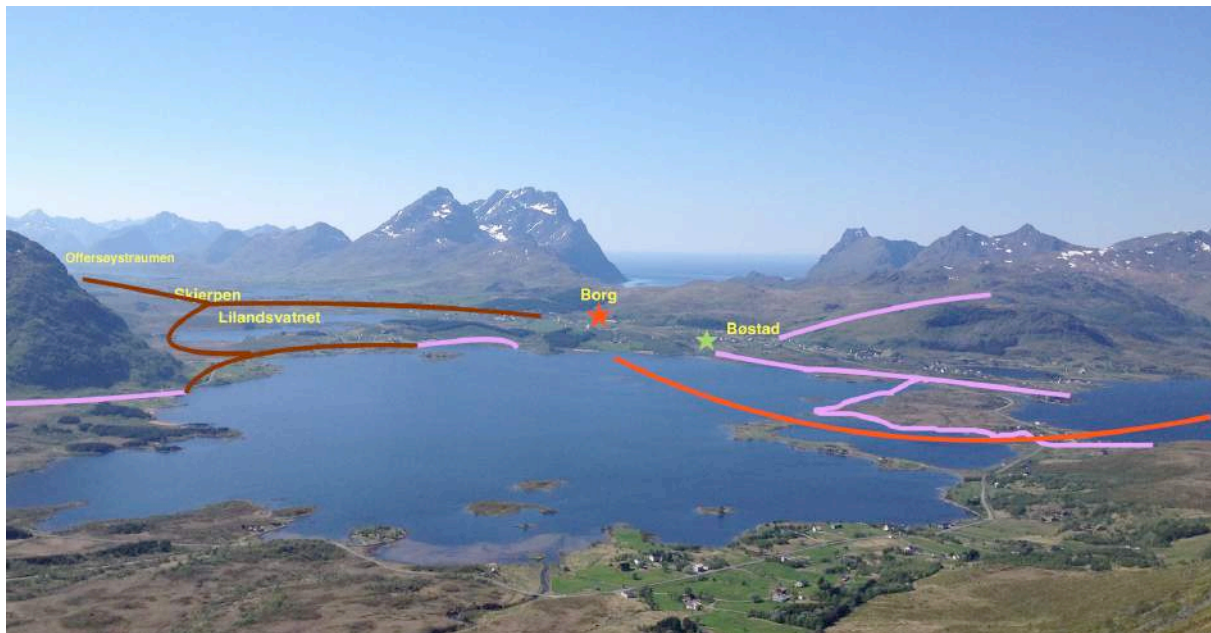
Bortsett fra kjente veifar og vatn, er det vanskelig å vurdere nøyaktig hvor ferdselen har gått i Vestvågøys innlandsområder. Dette gjelder mellom Borg og Farstad. Grenselinjene i område

2 er fjellene i vest, nord og øst. Avgrensningen i sør er i likhet med område 1 en kunstig avgrensning basert på manglende kulturminner ved Farstadvatnet. Det er imidlertid stor sannsynlighet for at ferdselen mellom område 1 og 2 har gått gjennom Farstad. Bevegelseslinjene i område 2 har gått gjennom innlandsdalen, men en nøyaktig trasé er vanskelig å identifisere. Borgepollene utgjør en sikrere bevegelseslinje, da det her finnes jernaldernaust (Nilsen, 1998). Holdal og Eltoft ligger utenfor avgrensningen jeg har satt for område 2. Dette på grunn av fjellene som ligger mellom som grenselinje. Ferdsel hit er imidlertid fullt mulig via Ostadvatnet. Det er også mulig at det kan ha foregått ferdsel over fjellet via Borg. Siden disse bevegelseslinjene er rent hypotetiske, ansees Holdal og Eltoft som utenfor område 2.

Det finnes flere fragmenter av eldre veifar nord i område 2 (figur 19). Veiene går i flere retninger, og bør sees i sammenheng med middelalderens kirkeveier til Borg. De samme traseene kan allikevel også ha vært et naturlig utgangspunkt for ferdsel tidligere.

7.4.3 Knutepunkt

I figur 22 har jeg tegnet inn de tenkte bevegelseslinjene i område 2, etter samme tankegang som i avsnitt 7.3.3 for område 1. I område 2 finnes ett fremtredende knutepunkt: Borg. Her møtes de landlige og de maritime bevegelseslinjene i landskapet.

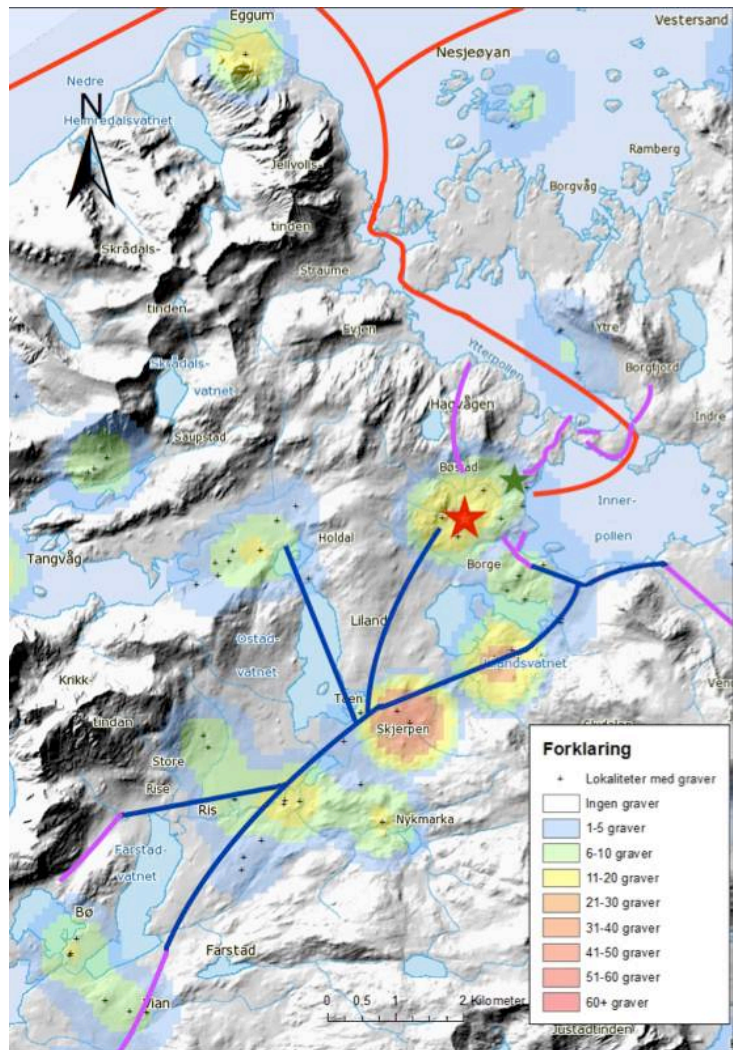

Figur 22: Maritim bevegelseslinje i område 2 markert med rødt. Mørkerødt merking er mulige bevegelseslinjer. Kjente veifar markert med lilla. Grønn stjerne er tunanlegget på Bøstad. Rød stjerne markerer Borg 1:1. Innerpollen i forgrunnen. Tatt mot V. (Foto: Jeanette Storheil. Linjer og stedsnavn lagt til av forfatteren.)

7.4.4 Gravenes tilknytning til bevegelseslinjer

I figur 23 har jeg tegnet inn de tenkte bevegelseslinjene i område 2 på spredningskartet presentert i figur 16. I område 2 har de fleste gravminnene tilknytning til innlandet. Bevegelseslinjene på land i område 2 er vanskelig å identifisere. Allikevel kan man regne med en viss bevegelse mellom områder med forhistorisk aktivitet. Med utgangspunkt i kjente veifar, har jeg valgt å legge bevegelseslinjene i innlandsdalen i relasjon til områder med mye jernalderaktivitet, og knytte dem til allerede kjente veifar. I område 1

Figur 23: Tenkte bevegelseslinjer i forhold til lokaliteter med graver i område 2. Røde linjer viser bevegelseslinjer i vann. Blå linje viser mulige bevegelseslinjer på land. Lilla linje viser registrerte veifar. Rød stjerne markerer Borg I:1 og grønn stjerne markerer tunanlegg. (Kart: Caroline Fredriksen).

var gravenes tilknytning til bevegelseslinjer sterk. Det er vanskelig å argumentere for at dette er tilfelle i område 2. Om ferdselen fra Skjerpen til Borg har gått på østsiden eller vestsiden av Lilandsvatnet, eventuelt begge deler, er usikkert. Jeg har derfor latt begge mulighetene stå åpne. I utgangspunktet ser det ut til at alle bevegelseslinjer i område 2 fører til Borg. Derfor fremstår Borg som det sentrale knutepunktet i område 2.

7.4.5 Foreløpig tolkning

De samme forbehold som er nevnt i avsnitt 7.3.5 gjelder også for område 2. Dagens jordbruksintensitet i dette området er kanskje spesielt viktig å nevne. 41 av gravene tilhørende Rolvsjord (Skjerpen øvre, grav 284-324 i Appendiks 1) ligger i dagens utmark (Johansen, 1979b, s. 33). Beliggenheten kan ha spart gravene fra bortdyrking i nyere tid, noe som igjen

kan ha ført til at tettheten er spesielt stor akkurat her. Det er derfor naturlig å anta at gravtettheten i område 2 kan ha vært større i jernalderen. Når dette er sagt er det interessant at bevegelseslinjene i landskapet retter seg mot Borg. Om alle bevegelseslinjene eksisterte i jernalderen er imidlertid usikkert. Allikevel blir Borg et knutepunkt i landskapet, fordi de maritime og de terrestriske bevegelseslinjene møtes her.

Det er få gravminner med tilknytning til strandlinja i område 2, sett i forhold til område 1. Hvis henvendelsen til bygningene på Borg I:1 tas i betraktning, henvender de seg sørover, mer enn nordover mot de maritime bevegelseslinjene. Det kan derfor virke som at den største delen av jernalderaktiviteten i område 2 er knyttet til innlandsdalen. Allikevel må ikke de mange jernaldernaustene, samt tunanleggets beliggenhet ved Borgepollene glemmes. Borgepollene er de sikreste bevegelseslinjene i område 2, nettopp på grunn av jernaldernaustenes tilstedeværelse. Hvorfor har få graver tilknytning til de maritime bevegelseslinjene i område 2?

7.5 Komparativ analyse

Jeg har ovenfor hevdet at jernaldergravenes maritime tilknytning ser ut til å være sterkere i område 1 enn i område 2. Problemstillingen som skal besvares spør hvordan gravminnene på Vestvågøy fremstår i et maritimt perspektiv. Det lave antallet gravminner ved Borgepollene sett i forhold til Buksnesfjorden og Offersøystraumen, antyder at andre faktorer var viktigere ved organiseringen av landskapet rundt Borg. I det følgende vil jeg derfor foreta en komparativ analyse av område 1 og område 2. Med dette vil jeg undersøke om gravenes ytre konstruksjon skiller seg i de to områdene. Jeg har tidligere pekt på at det finnes flere mulige forklaringer på jernaldergravenes funksjon (kapittel 5.4). På grunn av dette vil jeg vurdere gravenes mulige funksjon i lys av gravenes kvalitative trekk.

7.5.1 Gravenes kvalitative trekk

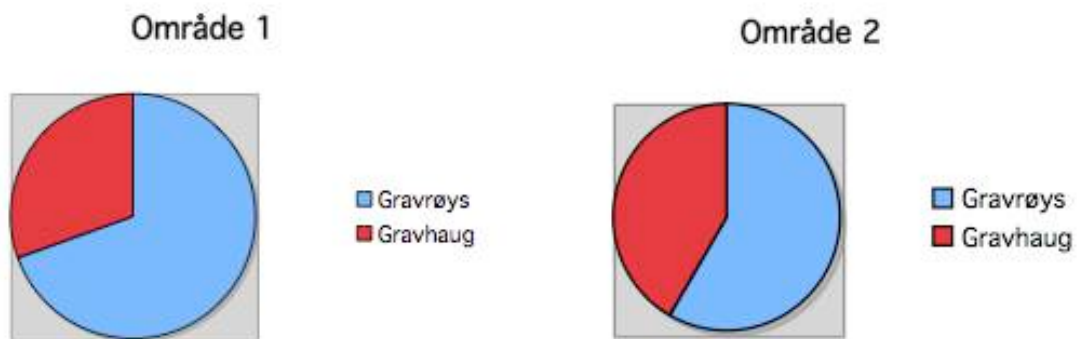
Før jeg vurderer gravenes funksjon, vil jeg vurdere om det finnes kvalitative forskjeller i gravenes konstruksjonsmåte, størrelse og form når det kommer til plassering i landskapet. Detaljer om hvert enkelt gravminne finnes i sin helhet i Appendiks 1.

Av alle gravene i undersøkelsesområdet, er kun 63 av dem 10 meter i diameter eller større. Derfor kan flertallet av gravene regnes som relativt små. To graver er 20 meter i diameter. Disse ligger på Bolle og Skulbru (Grav 113 og 172). Hvis i tillegg gravrøysa på Einangen

regnes med, er det totale antall 3. De tre største gravene finnes alle i område 1, mens de resterende gravene på 10 meter og større finnes spredt i hele undersøkelsesområdet (tilhørende matrikkelgårdene 1, 3, 16, 17, 20, 34, 36, 38, 39, 40, 65, 67, 68, 70, 74, 92, 93, 94 og 101). Det finnes altså ingen uttalt trend i plasseringen av graver i landskapet etter størrelse, annet enn at de tre gravene over 20 meter kun finnes i område 1.

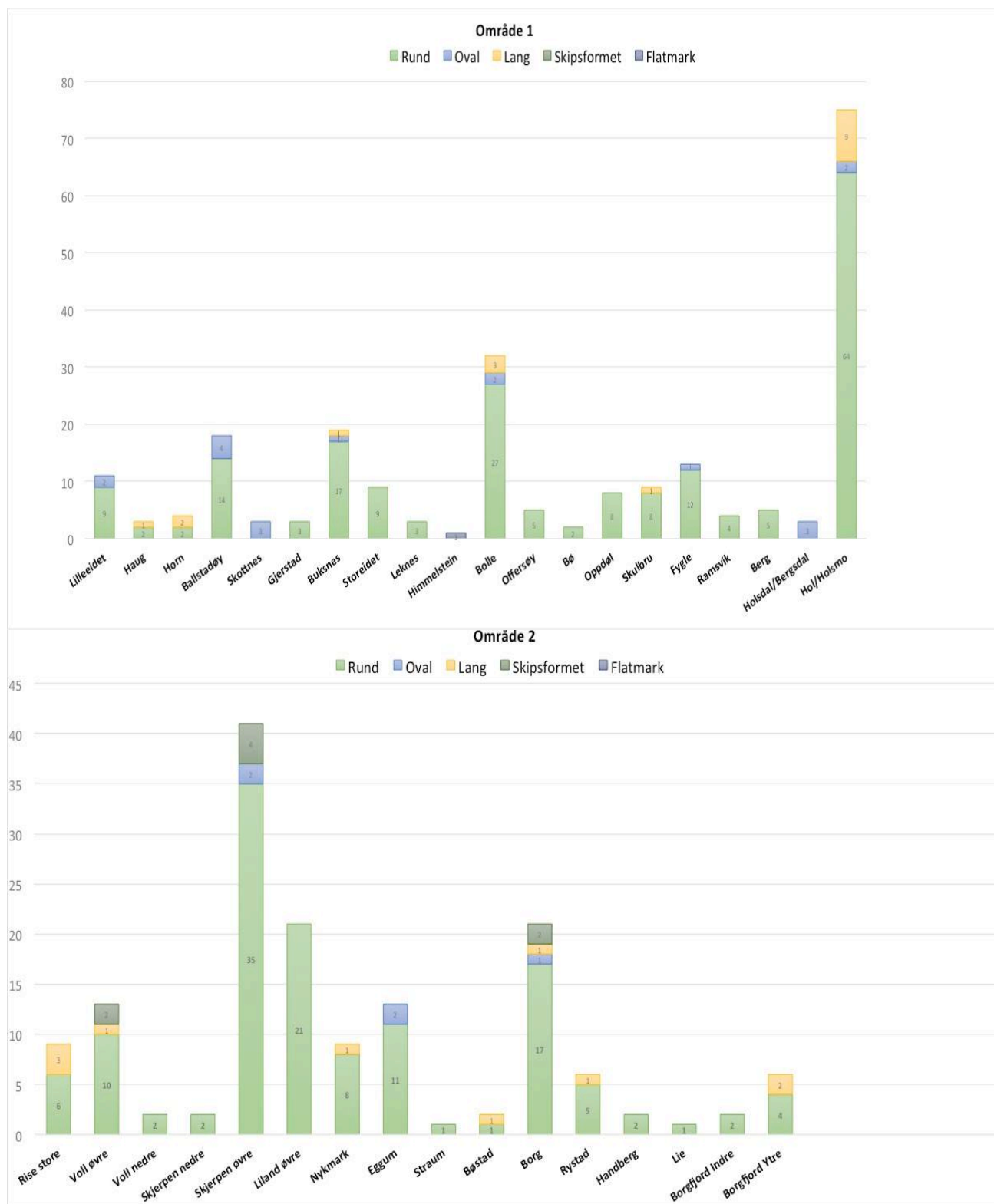
De to tabellene i kapittel 6 over antall graver, skiller mellom konstruksjonsmetodene gravhaug og gravrøys (figur 12 og 14). Av tabellene fremkommer det at gravrøys er vanligere enn gravhauger. Gravrøys er noe vanligere i område 1 enn i område 2. Forholdet mellom gravrøys og gravhauger er illustrert i figur 24.

Figur 24: Forholdet mellom antall gravhauger og gravrøys i område 1 og område 2. (Kilde: Appendiks 1).

De fleste gravrøysene i område 2 finnes i tilknytning til innlandsdalen, mens de fleste i område 1 er anlagt nær strandlinja. Det kan derfor ikke antydes at den ene konstruksjonsmetoden har vært foretrukket over den andre når det kommer til plassering i landskapet.

Når det kommer til gravenes form er de fleste gravene i undersøkelsesområdet runde. Ovale graver og såkalte langhauger forekommer med jevne mellomrom. Figur 25 viser fordelingen av gravenes ytre form, der dette er oppgitt i beskrivelsen i Askeladden. Skipsformede graver finnes kun i område 2, i tilknytning til matrikkelgårdene Voll øvre, Skjerpen øvre og Borg. Borg er den eneste av disse matrikkelgårdene som har strandlinje, men den skipsformede graven har ikke innsyn fra bevegelseslinjene i sjøen. I undersøkelsesområdet forekommer altså skipsformede graver kun i innlandskontekst.

Figur 25: Fordeling av gravenes form i område 1 og område 2. Kilde: Appendiks 1.

På grunnlag av gjennomgangen over kan det vanskelig antydes noen direkte sammenheng mellom gravenes ytre konstruksjon og plasseringen i landskapet. De fleste gravene i undersøkelsen er under 10 meter i diameter, og runde. Gravrøyser er vanligere enn

gravhauger. Det er lite som tyder på at den ene konstruksjonsmåten er vanligere enn den andre ved plassering i landskapet. De største gravene finnes alle i område 1. I område 2 måler for sammenligningens skyld de tre største gravene 15 meter (Voll nedre), 16 meter (Voll nedre) og 15x5 meter (Borg).

7.5.2 Gravenes funksjon

Jeg vil ikke avfeie Ringstads (1987) teori om gravens ytre konstruksjon som et symbol på den avdødes sosiale rang. For Vestvågøys vedkommende bør det allikevel påpekes at store graver ikke nødvendigvis har en direkte tilknytning til rike bosetninger. En stor grav er derfor ikke en selvsagt indikator på at det finnes en storgård på samme sted. På Borg skiller ikke gravenes form, størrelse eller kvantitet seg betydelig fra andre steder på øya. Ved å se gravene isolert fra boplassen, er det lite som kan underbygge at det skal være en rikere bosetning på Borg enn andre steder på øya.

I fortidige jordbrukslandskap kan graver ha fungert som grensemarkører. En viktig hypotese i denne tankegangen er at avdøde slektninger legitimerer de levendes bruks- og eiendomsrett, og gravminnene er synlige for alle som ferdes i nærheten. I et slikt bilde blir samfunnsstrukturene opprettholdt av tradisjonskonservatisme og kulturell kontinuitet (Ødegaard, 2010, s. 27). Konseptet med gårdsgravfelt der den avdøde blir gravlagt på gårdens innmark kan regnes som et resultat av den samme tankegangen. Sammenhengen mellom gravminner, arv og eiendomsbesittelse er et tema som ser ut til å gå igjen hos flere forskere (Iversen, 2008, s. 65). Utfordringen med denne tankegangen slik jeg ser det, er om den uten videre kan overføres til kystsamfunn. Jeg har tidligere pekt på utfordringer med både kontinuitetstankegangen, og gården som utgangspunkt for nordnorsk jernalderforskning (se kapittel 3). Nilsen (1998) har drøftet hvordan man kan markere hevd til havets ressurser. Det er forskjell på forvaltningen *av* og i det å *ha kunnskap om* land og hav. På havet investerer man kunnskap i større grad enn på land. Eierskapet til jord er en fast størrelse som man investerer arbeidskraft i gjennom generasjoner. Båten og havet er i større grad forgjengelig, og den gode fiskeren er ikke nødvendigvis den som eier det største naustet eller den største båten. I havet investerer man kunnskap. Graver i relasjon til naust kan forstås som et uttrykk for eierskap i bruk av havet, og observeres ofte sammen (s. 116). På Vestvågøy er imidlertid ikke naust og grav en vanlig kombinasjon. Av 63 jernaldernaust på hele øya, finnes kun 20 i relasjon til graver (Nilsen, 1998, s. 63). På Vestvågøy finnes naust med flere faser som er bygget oppå hverandre, til tross for at det neppe har vært umulig å anlegge et nytt naust ved

siden av det gamle. Nilsen (1998) påpeker videre at naustet i seg selv med sin kraftige konstruksjon og plasseringen i seg selv kan ha kvalifisert dem til monument, og derfor gjort dem synlige for forbifarende. Årsakene til at grav og naust ikke forekommer så ofte i umiddelbar nærhet til hverandre på Vestvågøy, kan være flere. Hun trekker frem forholdene ved Jærkysten som en interessant forskjell. Der betjener kyststripen et stort flatt landskap med gårdene spredt omkring. Avstanden mellom gård og naust kan ha blitt relativt stor, og gravene kan derfor ha blitt anlagt ved naustet som en territoriumsmarkør (s. 117).

Jeg finner det ikke overraskende at sammenhengen mellom grav og naust er mindre fast på Vestvågøy enn andre steder. Den prosessualistiske tankegangen med at den overordnede samfunnsstrukturen er nærmest lik i alle typer landskapskontekst bør utfordres. Det er denne tankegangen som har skapt regler i den materielle kulturens utbredelse, for eksempel tanken om at grav, naust og langhus alltid finnes på en nordnorsk jernaldergård. Denne tankegangen har blitt utfordret av Nilsen (2010) ved at den impliserer at jordbruk alltid må ha vært en del av økonomien på en nordnorsk jernaldergård. En orientering mot marine ressurser kan ha ført til andre måter å organisere bosettingen på (s. 25).

Et annet eksempel finnes i *Nasjonalt og regionalt viktige kulturminner i Lofoten*, utarbeidet av Nordland fylkeskommune (2007). På Ballstadøy finnes det i tillegg til gravrøysen flere kløftgraver, som tolkes som samiske. På grunnlag av dette tolkes også boplass og naust i nærheten som samisk (Nordland fylkeskommune, 2007, s. 67). Er det gitt at samiske graver indikerer en samisk boplass eller omvendt? Problemet kan vendes i en annen retning: er det gitt at en gravrøys eller en gravhaug indikerer en *norrøn* bosetting? Dette illustrerer problemet med regelen grav/naust/gård = jernaldergård. Bruun (2007) har forsøkt å synliggjøre hvordan dikotomien samisk/norrøn har preget forståelsen av kulturell og etnisk variasjon i det nordnorske gravmaterialet. Hun påpeker at grensedragning mellom norrøne og samiske områder har blitt viet mye oppmerksomhet i arkeologien (s. 60). Blandete graver finnes i store deler av Nord-Norge, og Bruun (2007) forsøker å nyansere forståelsen av disse gravene. Hennes forslag er at blandet gravskikk må sees som et uttrykk for kulturell hybridisering. Dette skal imidlertid ikke oppfattes som at de norrøne har tatt opp samiske trekk, eller omvendt. Hybride uttrykk vil være lokale og situasjonsbetinget, noe som underbygges av gravmaterialets store geografiske spredning, tidsspenn og variasjon (s. 83).

Lofoten er ansett som et blandet bosetningsområde (Solli, 2002, s. I). Det vil si at det i regionen finnes både elementer som er merket samisk og norrøn. I denne avhandlingens

undersøkellesområde finnes det kløftgraver i tilknytning til tre matrikelgårder: Ballstadøy, Hol/Holsmo og Straum (Appendiks 3). De to førstnevnte ligger i område 1, mens sistnevnte ligger i område 2. Det totale antall er 24, og det reelle antall er sannsynligvis høyere. I tillegg bør det nevnes at det finnes slike graver ved Gimsøystraumen på østsiden av Vestvågøy, som blir utenfor denne avhandlingens undersøkelsesområde. På grunn av kløftgravens manglende datering, er det ikke gitt at de kan tidfestes til jernalder. Allikevel kan jeg ikke se at plasseringen i landskapet skiller dem fra de øvrige gravens plassering. Den største konsentrasjonen (22 stk.) ligger på Ballstadøy, blandet med *vanlige* gravrøyser. De to øvrige ligger i tilknytning til bevegelseslinjene i Buksnesfjorden og Ytterpollen. Disse gravene ligger altså i tilknytning til maritime bevegelseslinjer i like stor grad som de øvrige gravene i undersøkelsesområdet. I tillegg ligger de i tilknytning til jernaldergravfelt både på Ballstadøy og på Holsøy.

Hvordan kan denne tilsynelatende blandingen mellom samisk og norrøn gravskikk tolkes? Jeg mener at tolkninger der graver markerer hevd til landområder eller havområder blir for snever, især om dikotomien samisk og norrøn opprettholdes. Hvordan gravens plassering oppfattes, avhenger av hvilket perspektiv de sees fra. Sett enkeltvis og isolert fra omgivelsene er kulturminner nøytrale. De oppfattes som del av en uklar struktur, og funksjonen kan bli revurdert etter hvilket perspektiv de sees fra (Herschend, 2009, s. 139). Denne tankegangen fører med seg en subjektiv fortolkning. Tolkningen vil alltid være et produkt av forskerens perspektiv. Jeg har tidligere påpekt gravens sterke tilknytning til strandlinja i område 1. Fra et terrestrisk ståsted, der de antatte samiske kløftgravene sees isolert fra de resterende kulturminnene i området, fremstår de som *nodal points*: enkeltgraver i landskapet adskilt fra resten. Hvis i tillegg strandlinjen ansees som en grenselinje i landskapet, i en samfunnsmodell der jordbruk er den dominerende faktoren, er samtlige av kløftgravene plassert i periferien. De blir med andre ord unntaket fra regelen, som tilsier at jernaldergraver plasseres på gårdens innmark. Hvis gravene observeres fra de maritime bevegelseslinjene i landskapet, og i tillegg sees i sammenheng med de resterende gravene i området, blir bildet annerledes. De utgjør en del av maritime *focal points*: fokuspunkter ved maritime knutepunkt.

De samiske gravene fremstår som *nodal points* i en terrestrisk jordbruksmodell. Den maritime tilknytningen til de resterende gravene i område 1 er påfallende. Som nevnt tidligere vurderte Johansen (1982) gravene på øyer og holmer som en mulig feilkilde for sine beregninger over befolkningstall i yngre jernalder. Siden de daterbare gravene med en slik beliggenhet tilhører eldre jernalder, vurderte han det dithen at sammenhengen mellom gård og grav var mindre fast i eldre jernalder enn senere (s. 58). Om dette skulle være tilfellet, er det en motsigelse mot tanken om kontinuitet og tradisjonskonservatisme i

Figur 26 : Grav 59 på Buksnes. Utsikt mot Holsøy, som har den største konsentrasjonen med graver i område 1. Tatt mot NØ. (Foto: Caroline Fredriksen).

jernalderens gårdsstruktur. Hvorfor anlegge graver på øyer og holmer, når muligheten for å anlegge gravene på gården var til stede? Gravenes maritime tilknytning er underkommunisert, og som med de samiske gravene, blir gravene på øyer og holmer ansett som avvik fra regelen. Plasseringen i landskapet blir uinteressant, de er plassert i periferien – utenfor gården. I område 1 er ikke gravene på øyer og holmer de eneste med maritim tilknytning. Det samme gjelder i stor grad gravene på for eksempel Buksnes (figur 26), Lilleidet, Holsmo, og til dels Bolle. På Fygle finnes flere graver på Portneset med like sterk maritim tilknytning som gravholmene, og de resterende er plassert på et høydedrag med utsyn over indre Buksnesfjord. I område 2 er bildet annerledes. Her har kun et fåtall graver maritim tilknytning. De fleste gravene ser ut til å være tilknyttet ferdselsområdet mellom Borg (område 2) og Bolle (område 1). Dette åpner for at også disse gravene har en tilknytning til bevegelseslinjer. Hvis det finnes en relasjon mellom graver og bevegelseslinjer, ser det imidlertid ut som at gravene i område 2 har en annen landskapssammenheng enn gravene i

område 1. Finnes det en dikotomi mellom maritim og terrestrisk i et kystsamfunn? Med utgangspunkt i gravenes ytre trekk og utbredelse, er det lite som tyder på at noen gravtyper er foretrukket over andre ved plasseringen i landskapet. De fleste gravene er relativt små, og gravrøyser er litt vanligere enn gravhauger. Det er ingenting som tilsier at gravrøyser er en mer foretrukket konstruksjonsmetode ved havet i forhold til andre steder. De tre største gravene finnes alle i område 1, mens skipsformede graver kun finnes i område 2. Landskapet på en øy er et maritimt landskap. De sosiale strukturene som manifesteres på land er et resultat av, og en betingelse for menneskelig handling. Havet er en ikke-menneskelig aktør i landskapsrommet, og påvirker hvordan det terrestriske landskapet struktureres. Med det teoretiske perspektiv tatt i betraktning vil jeg påpeke at variasjonen mellom gravminnernes ytre attributter er lav. I tillegg ser ikke gravenes form, størrelse og byggemåte ut til å være knyttet til noen bestemt landskapskontekst. Jeg vil derfor foreslå at dikotomien maritim/terrestrisk vanskelig kan opprettholdes i et kystlandskap.

Skipsformede graver ser ut til å kun opptre i innlandskontekst, i den grad innlandet eksisterer på en øy. Forekomsten av skipsformede graver i undersøkelsesområdet er svært lav, og jeg vil derfor ikke trekke noen konklusjon om denne gravtypens forekomst et stykke unna maritime bevegelseslinjer. Jeg vil allikevel foreslå at disse gravene kan kommunisere en bevissthet om havet på steder uten direkte tilknytning til strandlinja. Når det gjelder de resterende gravene i undersøkelsesområdet vil jeg påpeke den sterke tilknytningen til de maritime bevegelseslinjene i område 1. Hvorfor ligger de her? Jeg vil hevde at intensjonen med plasseringen nær bevegelseslinjer er at gravene skal bli sett. Gravkonsentrasjonen ved Buksnes og Hol/Holsmo underbygger dette ved at de utgjør et *focal point* ved et maritimt knutepunkt. Det samme kan foreslås for Bolle og Skulbru, som utgjør et knutepunkt på land: stedene som må krysses når man ferdes mellom Buksnesfjorden og Borg. Ved å se Bolle og Skulbru som knutepunkt, vil de to store gravhaugene som er plassert der gi mening. Jeg vil ikke utelukke at gravminner med tett tilknytning til bevegelseslinjer, utover selve begravelsen kan ha fått en sekundær funksjon som navigasjonsmerker ved de maritime bevegelseslinjene, eller som veivisere ved landlige passasjer. Den tette tilknytningen gravene i område 1 har til strandlinja, kan like gjerne være et uttrykk for åndelige relasjoner til havet. Om det er snakk om det ene eller det andre, eventuelt begge deler, er vanskelig å fastslå. Når det gjelder gårdsgravfelt, finnes også disse på Vestvågøy. På Skjerpen øvre er det for eksempel funnet flere hustufter i relasjon til gravene. Dette bør imidlertid ikke ansees som en regel. Når en stor

andel graver finnes på holmer og nes, uten direkte tilknytning til en gård, bør de ikke sees som et avvik fra regelen. Siden dikotomien land/hav vanskelig kan opprettholdes på en øy, vil jeg foreslå at gravene i større grad må sees i sammenheng med hverandre, landskapet og andre kulturminnetyper, foran å redusere en grav til å være en del av en forhåndsbestemt struktur.

7.5.3 Konklusjon: Hvordan fremstår jernaldergravene på Vestvågøy i et maritimt perspektiv?

I et maritimt perspektiv synes gravminnene å ha en sterk tilknytning til bevegelseslinjer. Dette gjelder både de graver som er plassert ved strandlinja, og de som er plassert i en innlandskontekst. Gravene er plassert der de synes, uavhengig om de er tilknyttet en konkret gård eller ikke. Jeg foreslår derfor at grav og gård ikke nødvendigvis er en fast struktur som gjenfinnes i landskapet på Vestvågøy, på samme måte som grav og naust heller ikke er noen fast struktur (Nilsen, 1998, s. 117). Analysen av gravenes ytre trekk viser at størrelse, form og konstruksjonsmåte er uavhengig av landskapskonteksten gravene er plassert i. Landskapet på en øy er et maritimt landskap, selv når man befinner seg et stykke unna strandlinja. Hvis havet hadde blitt ansett som en grenselinje i landskapet, hadde bildet blitt annerledes. Ved å opprettholde dikotomien land/hav utelukkes muligheten for at jernaldergravene kan ha en maritim tilknytning, siden de befinner seg på land. Graver som ikke kan tilknyttes konkrete gårder, vil derfor forklares som unntak fra regelen, eller som felles gravfelt tilhørende flere gårder.

Jeg har også vist at samiske kløftgraver på Vestvågøy er tilknyttet maritime bevegelseslinjer i like stor grad som øvrige graver. Disse forekommer i stor grad på samme sted som øvrige graver. En av gravene ligger i tilknytning til den største konsentrasjonen av graver i område 1, og utgjør derfor en del av et maritimt *focal point* midt i Buksnesfjordens knutepunkt. Fra et maritimt perspektiv blir det derfor vanskelig å opprettholde en dikotomi mellom *samisk* og *norrøn*.

7.6 Sentralitet i et maritimt perspektiv

- Hva innebærer begrepet sentralsted i et maritimt landskap?

Denne problemstillingen tar utgangspunkt i de tidligere definerte sentralstedene på Vestvågøy: Borg og Buksnes. Jeg har tidligere vist at begrepet sentralsted er bredt og omdiskutert (se kapittel 3). I norsk arkeologi har begrepet fungert nærmest synonymt med begrepene maktsenter og høvdingdømme. Jernalderens graver er i fokus i denne avhandlingen. Graver kommuniserer ikke sentralitet i seg selv, men gir et bilde av landskapsbruken i jernalderen. For eksempel kan såkalte storhauger ikke uten videre knyttes til rike bosetninger for Vestvågøys vedkommende. Store og rike graver har vært en viktig lokaliseringfaktor for de norske sentralstedene. Tidligere i dette kapittelet har jeg vist gravenes tilknytning til maritime bevegelseslinjer i landskapet. Dette gjelder spesielt i område 1, der den store konsentrasjonen med graver på Hol/Holsmo og Buksnes er plassert midt i et maritimt knutepunkt, og utgjør et *focal point* i landskapet. Jeg vil ikke antyde at gravkonsentrasjonene utgjør *central points*: at de utøver en form for makt ovenfor omgivelsene.

Borg og Buksnes har blitt definert som sentralsteder på grunnlag av tilstedeværelsen av tunanlegg og stornaust. Disse to kulturminnetypene lokaliseres ofte innenfor samme lokaltopografi i Nord-Norge (Johansen, 1990, s. 48). I en slik modell er sentralstedet et høvdingsete, og på Borg bekreftes dette av tilstedeværelsen av de store hustuftene. Johansen (2003) sammenligner størrelsesforholdet til disse kulturminnetypene på de tre stedene Buksnes, Borg og Gimsøy. Han kommer frem til at Buksnesfjorden må være hovedsenteret av de tre. Så lenge man ikke kjenner hustufter som kan tilknyttes sentralstedet i Buksnes, bør ikke betydningen til Borg overvurderes (s. 30). Storli (2006) har sett på sammenhengen mellom tunanlegg og elite blant annet på Borg og i Buksnes. Det synes å være en tidsavstand mellom bruken av tunanlegget og storhetstiden på Borg, noe som skaper tvil om forbindelsen mellom dem. Avstanden fra tunanlegget til gårdene på Borg og Bøstad er i tillegg tilnærmet den samme, noe som gjør det vanskelig å knytte tunanlegget til en av de to gårdene (s. 109). Jeg har tidligere påpekt at tunanleggenes plassering i landskapet har vært oppfattet som marginal (se kapittel 2.2). Både Bøstad-anlegget og Leknes-anlegget ligger ved strandlinja. For Buksnes vedkommende kaller Storli (2006) det for et paradoks at kulturminner som assosieres med samfunnseliten ligger spredt på mange forskjellige gårder. Dette peker igjen

på at det ikke er noen direkte forbindelse mellom tunanlegg og gård (s. 112). Hvordan ser utbredelsen av kulturminner tilknyttet eliten ut i et maritimt perspektiv? Jeg har tidligere foreslått at gravminnene tilknyttet Buksnes og Hol/Holsmo utgjør et *focal point* i et maritimt knutepunkt (se figur 21). Hva skjer om man ser bort fra at kulturminner tilknyttet eliten må være innenfor samme gård? Jeg vil hevde at store mengder myr og kupert terreng gjør ferdsel mellom gårdene rundt Buksnesfjorden tungvint og vanskelig til fots. Via fjorden er avstanden kortere. Hvis fjorden ansees som kjernen i jernalderlandskapet, gir det mening hvorfor kulturminnene ligger så spredt. Plasseringen til tunanlegget på Leknes kan ikke ansees som marginal i et maritimt perspektiv: det ligger svært nærme knutepunktet i fjorden. Det er viktig å anerkjenne at sentralstedet ikke nødvendigvis trenger å være representert ved et enkelt punkt i landskapet, men kan fremstå som flere grupperinger (Fabech, 1999, s. 457). For både Johansens (2003) og Storlis (2006) vedkommende er sentralstedet eller eliten kjennetegnet ved en fast struktur: Høvdinggård, tunanlegg og stornaust, gjerne innenfor samme gård eller lokaltopografi. Kan en slik fast struktur gjenfinnes i alle typer landskap?

Jeg har tidligere stilt meg bak Nilsen (1998) i at nordnorsk kystøkonomi må frigjøres fra sørnorske agrare modeller for jernalderøkonomien. Hvorfor har kysten blitt påført modeller fra jordbrukssamfunn? Gjerpe (2014) har argumentert mot ideen om kontinuitet som premiss i jernalderforskningen. Kontinuitetspremisset har eksistert siden nasjonsbyggingen på 1800-tallet (s. 56). Bertelsen (1997) har foreslått flere årsaker til hvorfor bonden fungerer som et ikon for normalmennesket i fortiden. For det første ble bonden ikonet for den konstruerte norske nasjonalidentiteten på 1800-tallet. For det andre er troen på ei retningsbestemt utvikling der jordbruket overskygger jakt, fangst og fiske ganske robust. Den norske bonden er i god allianse med denne utviklingen. Jordbruket er i tillegg en selvsagt forutsetning for urbanisering, statsdannelse, handel, håndverk og industri i global sammenheng. Kristendommen har også spilt sin rolle for et verdensbilde med bonden i fokus. Fiske og fangst er forklart som utmarksnæringer som ble nødvendige når jorda av forskjellige grunner ikke gav nok utkomme (s. 7). Bertelsens (1997) kritikk retter seg mot en ubegrunnet generalisering over et variert landskap. Han fremhever fiskerbonden som en konstruksjon. Fenomenet fiskerbonden ble oppfunnet for å skape en rasjonell aktør i det konvensjonelle og homogene bildet av fortida. Fiskerbonden hører først og fremst hjemme i middelalderen, da den økende tørrfiskhandelen fant sted. I tider med høye fiskepriser holdt fiskerbonden seg i fiskeværene, og i vanskelige tider var han bonde. Jernalderbonden er fiskerbondens forfar, og

hadde ikke det samme spekteret av økonomiske tilpasninger. Jernalderbonden er konstruert på bakgrunn av den tilsynelatende parallellen mellom nordnorske og sørvestnorske jernaldergårder. Likheten begrenser seg til husenes form. Alle andre elementer tilhørende boplassen er ulike (s. 13-14).

I denne avhandlingen har jeg vist at jernaldergravene på Vestvågøy ofte har en sterk maritim tilknytning, noe som antyder at de ikke nødvendigvis kan knyttes til konkrete gårder. Når det finnes tydelige forskjeller i struktureringen av gården på Vestvågøy, kan det spørres om samfunnet her var organisert annerledes enn for eksempel på Sør-Vestlandet. Jeg mener det bør stilles spørsmålsteget ved høvdingdømmets rolle som et system som arter seg likt i alle typer landskap.

Rikssamlingen hadde enda ikke funnet sted i jernalderen. Når det ikke fantes noen stat, fantes det heller ikke noen overliggende samfunnsorganisasjon som la normer og regler for hvordan samfunnet skulle organiseres. Fantet det et homogent jernaldersamfunn? Undertegnede deltok i desember 2014 på en konferanse i regi av Kulturhistorisk museum (ViS-konferansen, 3-5. Desember 2014). Tema for denne konferansen var *Skandinavia: Ett, tre eller mange?* De ulike sesjonene omhandlet blant annet etnisitet, identitet, sentra og samfunn. Stefan Brink påpekte under åpningssesjonen at de utgitte verker som er publisert om en felles skandinavisk vikingtid aldri er skrevet av skandinaviske arkeologer. Dette fordi det ikke hersker noen enighet blant skandinaviske arkeologer om en homogen skandinavisk identitet og kultur (Åpningssesjon, 3.12.2014). Med dette tatt i betraktning finner jeg det merkelig at Fabech og Ringtveds modell for sosialt og politisk hierarki brukes på nordnorske sentralsteder som Borg. Funnkategoriene som modellen er bygget på, kommer fra Sør-Skandinaviske boplasser (Fabech & Ringtved, 1995, s. 14). Har et nordnorsk sentralsted de samme kjennetegn som i Sør-Skandinavia? Jeg stiller meg tvilende til dette. Når et overregionalt senter kjennetegnes av funnkategorier som hittil bare finnes i Sør-Skandinavia, vil bruken av denne modellen automatisk plassere steder som Borg i periferien i forhold til et sørskandinavisk kultursentrum. Näsman og Roesdahl (2003) bruker denne modellen til å underbygge Borgs status som et regionalt senter (s. 296). Poenget med denne refleksjonen er ikke å fremheve Borg som mer betydningsfullt i en Skandinavisk sammenheng, men heller å påpeke at om den sørskandinaviske standarden skal være førende for hele den skandinaviske halvøy, vil det meste annet fremstå som periferi.

Fabech (1999) har argumentert for at det ikke er tilstrekkelig å se på arkeologisk/historisk materiale og geografiske forhold for å forstå sentralitet i landskapet. En forståelse av samtidens mentalitet er også nødvendig. Gården var knutepunktet i jernalderens jordbrukssamfunn. Dette henger sammen med det førkristne kosmos som et desentralisert og horisontalt kosmos, som står i sterk kontrast til det kristne verdensbildet der sentralitet og vertikalitet (Gud i sentrum, over alle mennesker) er et fundamentalt prinsipp:

It is symptomatic of the Roman-Christian principle that urban privileges and legitimacy were given from above, while the central places of pagan Scandinavia grew up from below, from its agrarian root. (Fabech, 1999, s. 470).

Det førkristne sentralstedet er sjelden representert ved et enkelt punkt i landskapet. Viktige gårder er konsekvent distribuert over hele det potensielle bosetningsområdet. Plasseringen i landskapet påvirker elitens muligheter som aktør (Fabech, 1999, s. 469). Jeg ser det som viktig å stille spørsmål ved om sentralsteder i kystlandskap har vokst frem fra agrare røtter. På Vestvågøy har gravene i område 1, samt tunanleggene en sterk tilknytning til de maritime bevegelseslinjene i landskapet. Dette peker mot en maritim orientering i struktureringen av landskapet. Jeg tror derfor sannsynligheten for at sentralsteder ved kysten har vokst frem fra sine maritime røtter, er større enn at de har vokst frem med utgangspunkt i jordbruk.

Problemet med lokaliseringsfaktorene for *norske* sentralsteder slik jeg ser det, er at de vektlegger at sentralstedet/høvdingdømmet opptrer på samme måte i alle typer landskap. Kjernen i problemet er at fastsatte lokaliseringsfaktorer ekskluderer kulturminner som ikke passer inn i fortidsoppfatningen man har skapt på forhånd. Etnisitet og antatte utmarksnæringer får ingen plass. Det samme gjelder tommelfingerregelen for jernaldergården som Nilsen (2010) skisserte. Å se etter likhetstrekk i kulturminner er å se etter likhetstrekk i kultur. Lokale varianter og variasjoner får ingen plass.

7.6.1 Borg I:1 i jernalderlandskapet

Hvordan man oppfatter *nodal*, *focal* og *central points* i landskapet er avhengig av hvilket perspektiv kulturminnene sees fra. På Vestvågøy fremstår Borg som et *central point* på grunnlag av størrelse, plassering og praktfunn: stedet utøver en form for makt ovenfor omgivelsene. Det bør imidlertid utøves forsiktighet ved å benytte enkelte kulturminnetypers utbredelse i landskapet i forsøk på å definere sentralsteder. På Vestvågøy vil for eksempel jernaldergravenes antall og beliggenhet alene ikke kunne antyde at Borg er mer sentralt enn

noe annet sted på øya. Gravenes ytre konstruksjon antyder heller ikke at noe er spesielt ved Borg. Hvis det tas utgangspunkt i gravenes størrelse vil Bolle og Skulbru markere seg i større grad enn Borg. I tillegg ville et utgangspunkt i tunanlegg og nausttufters størrelse heller ikke antyde en rikere bosetning på Borg enn ved Buksnesfjorden.

Jernaldergravene i undersøkelsesområdet fremstår som sterkt tilknyttet maritime bevegelseslinjer i område 1, mens den maritime tilknytningen i område 2 er svak. I område 2 kan gravene først og fremst relateres til bevegelseslinjer på land. Hvordan er husstrukturene på Borg I:1 henvendt i forhold til hovedforekomsten av graver? Strukturene er ikke plassert på det høyeste punktet på Borghøyden.

Dette gjør at utsikten mot nord sperres sett fra Borg I:1. Borg fremstår derfor ikke som synlig fra de maritime bevegelseslinjene i Borgepollene. Mot sør er utsikten god (figur 27).

Figur 27: Utsikt i sørlig retning fra Borg I:1. (Foto: Caroline Fredriksen).

Med utgangspunkt i landskapsanalysens begreper vil jeg i det følgende gjøre en vurdering av plasseringen til Borg I:1 i landskapet. Utsikten fra Borg I:1 som illustreres i figur 27 antyder at plasseringen til hustuftene er *utadvendt*. Bygningenes størrelse tilsier at de har hatt en fjernvirkning i landskapet mot sør. Utsikten antyder at Borg I:1 må ha vært synlig fra omtrent der matrikkelgårdene Voll øvre/nedre og Nykmark ligger i dag. Innsynet fra disse gårdene opp mot Borg må derfor ha vært godt. Plasseringen til tuftene må derfor ansees som *offentlig*. Utsikten fra tuftene går imidlertid langt utover stedene på bakken de er synlige fra. Fra Borg I:1 er Skottind, den karakteristiske spisse fjelltoppen ved Ballstad i område 1 synlig. Kan

Skottind oppfattes som et *landemerke* i jernalderlandskapet? Landemerker opptrer i forskjellig skala og påvirker større eller mindre områder. De kan fremstå som orienteringspunkt i landskapet. Hvorvidt noe oppfattes som et landemerke er kulturelt betinget. Det skal understrekes at Skottind er synlig i nesten hele undersøkelsesområdet, fra Borg i nord til Ballstad i sør. Borghøyden er faktisk det siste stedet på vei nordover der dette fjellet er synlig. Kan henvendelsen til Borg I:1 mot fjellene i sør, uttrykke et ønske om å utøve makt over et større område enn hva som er fysisk mulig? Å finne et klart ja eller nei på dette spørsmålet er vanskelig.

Kartene over jernaldergravenes spredning i landskapet (figur 15 og 16) antyder at graver forekommer hyppigst mellom nettopp Borg og Buksnesfjorden. Få graver er tilknyttet bevegelseslinjene i Borgepollene. De fleste gravene forekommer i større og mindre konsentrasjoner nesten uavbrutt mellom Borg og fjorden i sør. Jeg vil derfor foreslå at landskapet mellom Borg og Buksnes i større grad bør sees i sammenheng enn hva som har blitt gjort tidligere. I alle fall om jernalderens graver legges til grunn. Det bør ikke legges for sterk vekt på det funntomme området ved Farstadvatnet som en grense. For det første kan dyrkningsaktivitet i nyere tid ha ført til at eventuelle kulturminner ikke er synlige i dagens landskap. For det andre er stedsnavnet Farstad i seg selv en indikator på at det her kan være en gammel bosetting, på grunn av endingen -stad (Stenvik, 1978). I tillegg er det lite som tyder på at det er noe ved jernaldergravenes ytre form som skiller Borg fra Buksnesfjorden. Sett fra de maritime bevegelseslinjene i Borgepollen fremstår ikke boplassen på Borg som et *central point*, siden bygningene er usynlige fra denne vinkelen. Leden inn mot Borg er heller ikke markert med gravminner i like stor grad som veiene fra sør. Borg fremstår derfor i større grad som et *central point* sett fra et sørlig ståsted.

Det teoretiske perspektivet i denne avhandlingen gir rom for at både menneskelige aktører og landskapsrommet i seg selv påvirker samfunnsstrukturer, og hvordan disse kommer til uttrykk i det materielle. Havet er ansett som en viktig del av landskapsrommet. Det påvirker samhandlingen mellom menneske og struktur på land. På en øy er ferdsel via havet den eneste måten å ha kontakt med omverdenen på. Sett i en større ferdselssammenheng fremstår ikke Borg som sentralt ovenfor omverdenen. Stedet er ikke plassert ved et maritimt knutepunkt, og er ikke et naturlig gjennomfartssted på reiser mellom nord og sør. Den lave gravminnetettheten ved Borgepollene, og Borgtuftenes plassering bortvendt fra det maritime

ferdselslandskapet antyder at synlighet for forbipasserende ikke ligger som en intensjon bak Borgtuftenes plassering. De henvender seg først og fremst mot det lokale landskapet på øya.

7.6.2 Konklusjon: Hva innebærer begrepet "sentralsted" i et maritimt landskap?

I dette kapitlet har jeg argumentert for at synet på sentralstedet som et system som arter seg likt i alle typer landskap bør utfordres, forutsatt at sentralstedet forstås som et høvdingdømme. Regler for hvordan gård og sentralsted identifiseres i et landskap virker ekskluderende for kulturminner som ikke passer inn i et forhåndsbestemt fortidsforståelse. Dette synes spesielt godt i et kystsamfunn som Vestvågøy, der et syn på jordbruk som hovedøkonomi har preget forståelsen av jernaldersamfunnet.

Jeg har argumentert for at jernaldermiljøet på Borg i større grad må sees i sammenheng med resten av øya. Dette på grunn av at Borg fremstår som et *central point* sett fra sør. Boplassens henvendelse i landskapet kommuniserer at stedet utøver makt ovenfor lokalmiljøet. Ovenfor omverdenen fremstår ikke stedet som sentralt. Borg er ikke plassert på et synlig sted med hensyn til ferdselen langs kysten.

Fabech (1999) forklarer konseptet sentralsted med lokaliteter som har rikt og variert funnmateriale. Sentralstedet trenger ikke nødvendigvis å være representert ved et enkelt punkt i landskapet og kan ha varierte funksjoner. På Vestvågøy kan det ikke tales om sentralsted i form av en by eller en handelsplass. Ved å se Borg i relasjon til resten av jernalderlandskapet på Vestvågøy, dukker det opp et bilde av en sammenhengende landskapsbruk fra Borg i nord til Buksnesfjorden i sør. Jeg tror derfor at sentralstedets funksjoner i jernaldersamfunnet på Vestvågøy er *desentralisert* – samfunnets ulike funksjoner forekommer i flere grupperinger.

Gjenstandsfunn har hatt liten plass i denne avhandlingen. Gjenstander tilknyttet samfunnseliten er funnet på flere steder på øya. Et av de fineste sverdfunnene i Nord-Norge er gjort på Eltoft og sjeldne perler er funnet på Vendalsjord (Storli, 2006, s. 110-112). I kapittel 6 kom det frem at våpengraver er funnet ved Buksnesfjorden. Dette underbygger at Borg ikke er enestående når det gjelder praktfunn på øya.

8. Sammenfatning og avsluttende betraktninger

Denne undersøkelsen har hatt hovedfokus på jernaldergravenes spredning i landskapet på Vestvågøy. Jernaldergravene på øya har blitt viet lite oppmerksomhet de siste tiår. I den grad de har vært gjenstand for forskning, har de utelukkende blitt knyttet til konkrete gårder. Mange av jernaldergravene på Vestvågøy har en sterkere tilknytning til havet enn de har til enkeltgårder. Med dette utgangspunkt har jeg sett det som fruktbart å studere jernaldergravene i et maritimt perspektiv. Det maritime perspektivet har imidlertid ikke begrenset seg til å kunne se gravene i relasjon til havet. Uten båt er et øysamfunn isolert fra omverdenen. Havet brukes til ferdsel, det gir mat og det tar liv. På godt og vondt vil havet alltid være i bevisstheden til mennesker som lever på en øy. Havets påvirkningskraft på mennesker har fått stor plass i den teoretiske tilnærmingen til denne avhandlingen. Jeg tror havets påvirkningskraft kvalifiserer hele landskapet på en øy til å være et maritimt landskap. Av denne grunn kan det heller ikke snakkes om et innland på en øy. Synet på jernalderlandskapet på Vestvågøy som et maritimt landskap bidrar til å kunne se forbi dikotomien land/hav. På denne måten kan kulturminnene sees i sammenheng i større grad enn ved et utelukkende terrestrisk perspektiv der strandlinja fungerer som en grenselinje i landskapet.

Med hovedproblemstillingen ville jeg undersøke hvordan jernaldergravene på Vestvågøy fremstår i et maritimt perspektiv. Fremgangsmåten har vært tredelt: Først undersøkte jeg gravenes generelle spredning i landskapet ved hjelp av ArcMap og analyseverktøyet *kernel density estimate*. Kartanalysen resulterte i spredningskart som visualiserte konsentrasjoner med graver i undersøkelsesområdet. Neste steg i analysen innebar å vurdere gravkonsentrasjonenes landskapskontekst ved hjelp av landskapsanalyse. I område 1 var gravenes maritime tilknytning påfallende, mens de fleste gravene i område 2 manglet denne tilknytningen. Videre foretok jeg en komparativ analyse av de to områdene med vekt på gravenes ytre konstruksjon. Denne delen av analysen indikerte at gravenes ytre konstruksjon ikke varierer betydelig ved ulike landskapskontekster.

Jeg har konkludert med at jernaldergravene på Vestvågøy har en sterk tilknytning til bevegelseslinjer, både på land og på vann. Den største konsentrasjonen med graver på øya ligger i tilknytning til matrikkelgårdene Buksnes og Hol/Holsmo. Denne konsentrasjonen fremstår som et *focal point* midt i et maritimt knutepunkt. Gravene er plassert der de er synlige for folk som ferdes i større grad enn i tilknytning til enkeltgårder. Jeg har derfor

foreslått at grav og gård ikke nødvendigvis er en fast struktur som gjenfinnes i landskapet på Vestvågøy. I tillegg har jeg vist at samiske kløftgraver er tilknyttet ferdselslandskapet i like stor grad som øvrige graver. I et maritimt perspektiv er det vanskelig å opprettholde en dikotomi mellom samisk og norrøn.

Underproblemstillingen i denne avhandlingen søkte å utforske hva begrepet sentralsted innebærer i et maritimt landskap. De tidligere definerte sentralstedene Borg og Buksnes var utgangspunkt for denne diskusjonen. Konklusjonen som kom frem av hovedproblemstillingen fungerte som et utgangspunkt for denne diskusjonen. Det ble i tillegg gjort en landskapsanalyse av plasseringen til Borg I:1 i landskapet. Jeg har argumentert for at Borg i større grad må sees i sammenheng med Buksnes, fordi bosetningen fremstår som et *central point* sett fra sør. Borg fremstår ikke som sentralt i en større ferdselssammenheng. Stedet er enkelt å unngå på reiser mellom nord og sør.

Jeg tror at ulike former for makt finnes spredt i jernalderlandskapet. Jernaldergravenes spredning i landskapet antyder en sammenhengende landskapsbruk mellom Borg og Buksnes. Borg er ikke enestående når det gjelder praktfunn på øya. Funn som kan knyttes til samfunnseliten forekommer spredt i og utenfor undersøkelsesområdet. Jeg tror derfor ikke at all makt har vært konsentrert på en enkeltgård, men heller forekommer i en mer desentralisert form.

8.1 Undersøkelsens begrensninger

Den største begrensningen i denne undersøkelsen er knyttet til kildematerialet. Manglende eller unøyaktig innmåling, samt manglende eller unøyaktige beskrivelser er en gjenganger når kildematerialet hentes via Askeladden. Ideelt sett skulle jeg gjerne ha kontrollregistrert alle gravene i undersøkelsen, men dette er langt utenfor tidsrammen til en masteroppgave. Jeg har forsøkt å bøte på problemet ved å sammenligne beskrivelsene gitt i Askeladden med Ringstads arkiv.

Det hadde også vært ideelt å bruke materiale fra hele øya, og ikke bare det begrensede undersøkelsesområdet. En slik avgrensning vil alltid være kunstig, og jeg regner med at fortidens mennesker var like kapable til å ferdes over fjellet som dagens mennesker. Undersøkelsesområdet har vært basert på kjerneområdet der to sentralsteder tidligere har blitt definert. Kildeomfanget i dette området har jeg ansett som stort nok til å kunne svare på

problemstillingene. Videre arbeid om dette temaet kunne med fordel tatt med materiale fra hele øya, som i likhet med mitt materiale hadde behøvd katalogisering og dobbelsjekking.

De fleste gravene i undersøkelsen mangler en nærmere datering enn til jernalderen generelt. Dette er en tidsperiode på 1000 år, og eventuelle endringer i landskapsbruk kommer derfor ikke frem i min undersøkelse. Dette kan bidra til å skape et bilde av kontinuitet som ikke nødvendigvis stemmer med de reelle forholdene i jernalderen. Flere dateringer kunne bidratt til å skape et mer nyansert bilde av endringsprosesser gjennom jernalderen.

8.2 Veien videre

Denne undersøkelsen har vist at et mer helhetlig syn på jernalderlandskapet kan være fruktbart. Ved å fjerne dikotomien land/hav vil kulturminner som tidligere har vært ansett som unntak fra regelen, eller som plassert i marginale områder, kunne bidra til ny kunnskap om fortidsmenneskets landskapsbruk. En ide kan være å studere de nordnorske tunanleggene fra eldre jernalder i et maritimt perspektiv. Min undersøkelse har vist at anleggenes plassering i landskapet ikke kan oppfattes som marginal. Leknesanlegget ligger i tilknytning til det maritime knutepunktet i Buksnesfjorden. Finnes lignende mønster andre steder? Det ville også være interessant å utforske hvorfor Borg er plassert skjermet fra omverdenen på nordsiden av Vestvågøy.

Jeg tror det er fruktbart å studere de enkelte kulturminnetypenes relasjon til andre kulturminnetyper og landskapet de befinner seg i. Vestvågøy er et godt utgangspunkt for slike analyser, siden det arkeologiske materialet er stort, og flere kulturminnetyper har blitt studert i detalj. Ved å studere de forskjellige kulturminnetypene i relasjon til hverandre og landskapet de befinner seg i, vil vi kunne komme nærmere inn på kompleksiteten i jernaldersamfunnet.

”Societies are much *messier* than our theories about them.”

(Mann, 1986, s. 4).

Litteraturliste

- ArcGis Resources. (2014). *Kernel Density (Spatial Analyst)*. Hentet 26. Februar 2015 fra <http://resources.arcgis.com/en/help/main/10.2/index.html#/009z0000000s000000>
- Armstrong, N. (2004). *Gamle veger og vegfar i Nordland fylke: spor etter ferdsel fra middelalder og jernalder på Vestvågøya og Gimsøya* (Hovedfagsoppgave, Universitetet i Tromsø). Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Bertelsen, R. (1985). *Lofoten og Vesterålens historie: Fra den eldste tida til ca. 1500 e. Kr.* Stokmarknes: Kommunene i Lofoten og Vesterålen.
- Bertelsen, R. (1997). Kystfolket i jernalder og mellomalder: bønder, fiskerbønder eller bondefiskere? I H. Sørheim (Red.), *Arkeologi og kystkultur. Foredrag ved seminaret "Arkeologi og kystkultur" på Sunnmøre Museum 25-26/10 1997* (s. 6-15). Ålesund: Sunnmøre museum.
- Brink, S. (1998). Land, bygd, distrikt och centralort i Sydsverige: Några bebyggelsehistoriska nedslag. I L. Larsson & B. Hårdh (Red.), *Centrala Platser Centrala Frågor: Samhällsstrukturen under Järnåldern. En Vänbok til Berta Stjernquist*. (s. 297-326). Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Bruun, I. M. (2007). *Blandede graver – blandede kulturer?: En tolkning av gravskikk og etniske forhold i Nord-Norge gjennom jernalder og tidlig middelalder* (Masteroppgave, Universitetet i Tromsø). Hentet fra <http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/1038/thesis.pdf?sequence=1>
- Carpenter, S. P. (1991). *Fra undervannsarkeologi til maritim arkeologi: Forskningshistorisk tilbakeblikk og nye muligheter* (Hovedfagsoppgave, Universitetet i Tromsø). Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- D'Anjou, R. M., Bradley, R. S., Balascio, N. L., & Finkelstein, D. B. (2012). Climate impacts on human settlement and agricultural activities in northern Norway revealed through sediment biogeochemistry. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109(50), 20332-20337. doi: 10.1073/pnas.1212730109

- Doyle, A. C. (2013). *The Complete Sherlock Holmes*. New York: Race Point.
- Eriksen, M. H. (2010). *Between the Real and Ideal: Ordering, controlling and utilising space in power negotiations – Hall buildings in Scandinavia, 250-1050 CE* (Masteroppgave, Universitetet i Oslo). Hentet fra https://www.academia.edu/1545678/Eriksen_Marianne_Hem_2010_Between_the_Real_and_Ideal_Ordering_controlling_and_utilising_space_in_power_negotiations_Hall_buildings_in_Scandinavia_250-1050_CE
- Fabech, C. (1999). Centrality in sites and landscapes. I C. Fabech & J. Ringtved (Red.), *Settlement and Landscape: Proceedings of a conference in Århus, Denmark, May 4-7 1998* (s. 455-473). Højbjerg: Jutland Archaeological Society.
- Fabech, C., & Ringtved, J. (1995). Magtens geografi i Sydskandinavien: Om kulturlandskab, produktion og bebyggelsesmønster. I H. G. Resi (Red.), *Produksjon og samfunn: Om erverv, spesialisering og bosetning i Norden i 1. årtusen e. Kr. Beretning fra 2. Nordiske jernaldersymposium på Granavolden Gjestgiveri 7.-10. Mai 1992* (s. 11-37). Oslo: Universitetets oldsaksamling.
- Gansum, T., Jerpåsen, G. & Keller, C. (1997). *Arkeologisk landskapsanalyse med visuelle metoder*. AmS-Varia. Stavanger: Arkeologisk museum i Stavanger.
- Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity Press.
- Gjerpe, L. E. (2014). Kontinuitet i jernalderens bosetning: Et utdatert postulat arvet fra 1814-generasjonen? *Viking*, 77. 55-78.
- Helberg, B. H. (1993). *Fiskeriteknologi som uttrykk for sosial tilhørighet: En studie av nordnorsk fiske i perioden 400-1700 e. Kr* (Magistergradsoppgave, Universitetet i Tromsø). Hentet fra <http://munin.uit.no/handle/10037/3318>
- Herschend, F., & Mikkelsen, D. K. (2003). The main building at Borg (I:1). I G. S. Munch, O. S. Johansen & E. Roesdahl (Red.), *Borg in Lofoten: A chieftain's farm in North Norway* (s. 41-76). Trondheim: Tapir Academic Press.

- Herschend, F. (2009). *The Early Iron Age in South Scandinavia: Social Order in Settlement and Landscape*. Hentet fra <http://www.arkeologi.uu.se/Forskning/Publikationer/OPIA/Opia46/>
- Holand, I., & Hood, J. S. R. (2003). Graves below Borg I:1. I G. S. Munch, O. S. Johansen & E. Roesdahl (Red.), *Borg in Lofoten: A chieftain's farm in North Norway* (s. 103-104). Trondheim: Tapir Academic Press.
- Iversen, F. (2008). *Eiendom, makt og statsdannelse: Kongsgårder og gods i Hordaland i yngre jernalder og middelalder* (2 utg.) (Doktorgradsavhandling, Universitetet i Bergen). Bergen: Universitetet i Bergen.
- Jasinski, M. (1995). Maritim arkeologi: Genesis, definisjon og kunnskapsbehov. I *Marinarkeologi: Kunnskapsbehov. Rapport fra seminar 22.-25. september 1993, Korshavn ved Lindesnes* (s. 103-127). Oslo: Norges forskningsråd.
- Jerpåsen, G. B. (2010). Reply to Comments from Brit Solli and Jan Magne Gjende. *Norwegian Archaeological Review*, 43(1). 72-76. Hentet fra <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00293651003798812#>
- Joakimsen, C. S. (2012). *De glemte strukturene på Borg I: Et kritisk blikk på utgravning, materiale, tolkning og publikasjon* (Masteroppgave, Universitetet i Tromsø). Hentet fra <http://munin.uit.no/handle/10037/4311>
- Johansen, G. A. (2000). *Trekullproduksjon på Vestvågøya i perioden 1100-1700: Et bidrag til diskusjonen omkring temaet nordnorsk jernvinne og smieaktivitet* (Hovedfagsoppgave, Universitetet i Tromsø). Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Johansen, O. S. (1978). *Jernaldergårder i Nord-Norge*. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Johansen, O. S., & Søbstad, T. (1978). De nordnorske tunanleggene fra jernalderen. *Viking*, 41. 9-56. Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/37603>
- Johansen, O. S. (1979a). De eldste opplysninger om oldfunn og fornminner på Vestvågøya. I K. O. Straum, K. Lorentzen & K. Ringstad (Red.), *Lofotr*, 2 (s. 4-11). Vestvågøy Historielag.

- Johansen, O. S. (1979b). Gamle boplasser i utmarka på Skjerpen øvre i Borge. I K. O. Straum, K. Lorentzen & K. Ringstad (Red.), *Lofotr*, 2 (s. 33-37). Vestvågøy Historielag.
- Johansen, O. S. (1980). Gravplassen på Holsøya i Buksnesfjorden. I K. O. Straum, K. Lorentzen & K. Ringstad (Red.), *Lofotr*, 3 (s. 7-21). Vestvågøy Historielag.
- Johansen, O. S. (1982). Viking Age Farms: Estimating the Number and Population Size. A Case Study from Vestvågøy, North Norway. *Norwegian Archaeological Review*, 15(1-2), 46-67.
- Johansen, O. S. (1990). *Synspunkter på jernalderens jordbrukssamfunn i Nord-Norge*. Hentet fra <http://www.nb.no/nbsok/nb/df50d6b9b37554a36f6133ce14e4496e.nbdigital?lang=no#0>
- Johansen, O. S. (2003). Borg: The local setting. I G. S. Munch, O. S. Johansen & E. Roesdahl (Red.), *Borg in Lofoten: A chieftain's farm in North Norway* (s. 25-32). Trondheim: Tapir Academic Press.
- Lofotr Vikingmuseum. (udatert). *Publikasjonsrekke "Lofotr"*. Hentet 12. Desember 2014 fra <http://www.lofotr.no/no/Historie-br/-/Forskning>
- Løseth, K. (2006). *Det maritime kulturlandskapet på Hitra: Et studium i forhistoriske gravminners beliggenhet i kystlandskapet* (Masteroppgave, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet). Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Mann, M. (1986). *The Sources of Social Power: A History of Power from the Beginning to A.D. 1760* (B. 1). Cambridge: Cambridge University Press.
- McGrail, S. (1984). Maritime Archaeology – Present and Future. I S. McGrail (Red.), *Aspects of Maritime Archaeology and Ethnography* (s. 11-40). London: National Maritime Museum.
- Munch, G. S. & Johansen, O.S. (2003). Introduction and summary. I G. S. Munch, O. S. Johansen & E. Roesdahl (Red.), *Borg in Lofoten: A chieftain's farm in North Norway* (s. 11-18). Trondheim: Tapir Academic Press.

- Munch, G. S., Johansen, O. S., & Roesdahl, E. (Red.) (2003). *Borg in Lofoten: A chieftain's farm in North Norway*. Trondheim: Tapir Academic Press.
- Muckelroy, K. (1978). *Maritime Archaeology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Myhre, B. (1987). Fra smårike til stat. I H. Rommetvedt (Red.), *Hafrsfjord: Fra rikssamling til lokalt selvstyre* (s. 111-125). Stavanger: Dreyer Bok.
- Narmo, L. E. (2009). Kokegropfelt, hall og kirkested: Borg et kultsted i 2500 år. I K. T. Sletteng (Red.), *Vestvågøyboka: Årboka Lofotr 2009* (s. 52-71). Vestvågøy Historielag.
- Naumann, E., Krzewińska, M., Götherström, A., & Eriksson, G. (2014). Slaves as burial gifts in Viking Age Norway? Evidence from stable isotope and ancient DNA analyses. *Journal of Archaeological Science*, 41, 533-540. doi:10.1016/j.jas.2013.08.022
- Nielsen, A. R. (1977). *Ødetida på Vestvågøy: Bosetningshistorien 1300-1600* (Hovedoppgave, Universitetet i Tromsø). Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Nilsen, G. (1998). *Jernaldernaust på Vestvågøy i Lofoten* (2 utg.) (Hovedfagsoppgave, Universitetet i Tromsø). Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Nilsen, G. (2010). Med blikket vendt mot havet: Om jernalderens samfunn i Nord-Norge. I M. Mathisen, M. Krog & K. Schanche (Red.), *Samiske båter og båtbygging. Seminarrapport fra båtseminarene i Gratangen 2007 og Varangerbotn 2008* (s. 23-26). Varangerbotn: Várjjat Sámi Musea/Varanger Samiske Museum.
- Nilsen, G. & Wickler, S. (2005). Iron Age boathouses in Arctic Norway viewed as multifunctional expressions of maritime cultural heritage. I R. Marcet I Barbe, C.A. Brebbia & J.Olivella (Red.), *Maritime Heritage and Modern Ports* (s. 15-23). Hentet fra <http://www.witpress.com/Papers/view/14699>
- Nordland Fylkeskommune (2007). *Nasjonalt og regionalt viktige kulturminner i Lofoten*. Hentet fra <http://www.arkivinordland.no/Artikkel.aspx?AId=6373&back=1&Mid1=143&Mid2=&Mid3=&>

- Norsk institutt for skog og landskap. (udatert a). *WMS-tjeneste: AR5* [WMS-tjenester]. Hentet fra <http://wms.skogoglandskap.no/cgi-bin/ar5?>
- Norsk institutt for skog og landskap. (udatert b). *WMS-tjeneste: Dyrkbar jord* [WMS-tjenester]. Hentet fra <http://wms.skogoglandskap.no/cgi-bin/dyrkbarjord?>
- Nævestad, D. (1981). Marin-Arkeologisk undersøkelse i Borgepollen sommeren 1981. I K. O. Straum, K. Ringstad, K. Sletteng & E. B. Ackermann (Red.), *Lofotr, 4* (s. 40-45). Vestvågøy Historielag.
- Näsman, U. (1998). Sydsandinavisk samhällsstruktur i ljustet av merovingisk och anglosaxisk analogi eller i vad är det som centralplatserna är centrala? I L. Larsson & B. Hårdh (Red.), *Centrala Platser Centrala Frågor: Samhällsstrukturen under Järnåldern. En Vänbok til Berta Stjernquist* (s. 1-26). Stockholm: Almquist & Wiksell International.
- Näsman, U., & Roesdahl, E. (2003). Scandinavian and European perspectives: Borg I:1. I G. S. Munch, O. S. Johansen & E. Roesdahl (Red.), *Borg in Lofoten: A chieftain's farm in North Norway* (s. 283-299). Trondheim: Tapir Academic Press.
- Olsen, B. (1997). *Fra ting til tekst: Teoretiske perspektiv i arkeologisk forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Riksantikvaren. (Udatert). *Askeladden* [Database for kulturminner]. Hentet fra <https://askeladden.ra.no/askeladden/>
- Ringstad, B. (1987). De store gravminnene: Et maktideologisk symbol? *Viking, 50*. 65-78. Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/37610>
- Ringstad, K. (1996). *I Arkeologiens eventyrland*. Stamsund: Orkana forlag.
- Schanche, A. (2000). *Graver i ur og berg: Samisk gravskikk og religion fra forhistorisk til nyere tid*. Karasjok: Davvi Girji OS.
- Sjøvold, T. (1962). *The Iron Age Settlement of Arctic Norway: A study in the expansion of European Iron Age culture within the Arctic Circle* (B. 1). Hentet fra <http://www.nb.no/nbsok/nb/3e6811ea8c455d100fd842419643e729?index=4-0>

- Sjøvold, T. (1974). *The Iron Age Settlement of Arctic Norway: A study in the expansion of European Iron Age culture within the Arctic Circle* (B. 2). Oslo: Universitetsforlaget.
- Sognnes, K. (1988). *Sentrumsdannelser i Trøndelag: En kvantitativ analyse av gravmaterialet fra yngre jernalder*. Fortiden i Trondheim bygrunn: Folkebibliotekstomten. Meddelelser 12. Trondheim: Riksantikvaren, Utgravningskontoret for Trondheim.
- Solberg, B. (2003). *Jernalderen i Norge* (2 utg.). Oslo: Cappelens Forlag.
- Solli, B. (2002). *Seid. Myter, sjamanisme og kjønn i vikingenes tid*. Oslo: Pax Forlag.
- Solli, B. (2006a). Kokegroper fra eldre jernalder og et langhus fra middelalderen på Borg i Lofoten. I H. Glørstad, B. Skar & D. Skre (Red.), *Historien i forhistorien: Festskrift til Einar Østmo på 60-årsdagen* (s. 281-297). Oslo: Kulturhistorisk museum.
- Solli, B. (2006b). Borg in Lofoten: From Early Iron Age "cooking-mates" via Viking Age Chieftains to Medieval Farmers. I J. Arneborg & B. Grønnøw (Red.), *Dynamics of Northern Societies. Proceedings of the SILA/NABO Conference on Arctic and North Atlantic Archaeology, Copenhagen, May 10th-14th, 2004* (s. 259-271). København: Nationalmuseet.
- Solli, B. (2010). Comments on Gro B. Jerpåsen: 'Application of Visual Archaeological Analysis: Some Results' (Norwegian Archaeological Review 42 (1) 2009). The ALAV method: Three fundamental problems. *Norwegian Archaeological Review*, 43(1). 63-65. Hentet fra <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00293651003798812#>
- Statens kartverk. (Udatert). *Kartdata2* [WMS-tjenester]. Hentet fra: <http://openwms.statkart.no/skwms1/wms.kartdata2?request=GetCapabilities&service=wms&version=1.1.1>
- Statistisk sentralbyrå. (2015). *Statistikkbanken. Folkemengde og befolkningsendringer*. Hentet 24. April 2015 fra: <https://www.ssb.no/statistikkbanken/>
- Stenvik, L. (1978). *Stadgårder: Et forsøk på arkeologisk datering av en navneklasse* (Hovedoppgave, Universitetet i Bergen). Bergen: Universitetet i Bergen.
- Storli, I. (2006). *Hålogaland før rikssamlingen: Politiske prosesser i perioden 200-900 e. Kr.* Oslo: Novus forlag.

- Storli, I. (2010). Court Sites of Arctic Norway: Remains of Thing Sites and Representations of Political Consolidation Processes in the Northern Germanic World during the First Millennium AD? *Norwegian Archaeological Review*, 43(2), 128-144. doi: 10.1080/00293652.2010.531586
- Sørheim, H. (2010). *Sentralsted, tettsted, knutepunkt, by: Bosetningshierarkier og statsdannelser på Vestlandet fra jernalder til middelalder* (Doktoravhandling, Universitetet i Bergen). Bergen: Universitetet i Bergen.
- Tilley, C. (1994). *A Phenomenology of Landscape: Places, Paths and Monuments*. Oxford: Berg.
- Universitetet i Tromsø. (2002). *Havets historie i Fennoskandia og NV Russland*. Hentet 17. mars 2015 fra <http://geo.phys.uit.no/sealev>
- Van de Noort, R. (2011). *North Sea Archaeologies: A Maritime Biography, 10,000 BC to AD 1500*. Oxford: Oxford University Press.
- Westerdahl, C. (1986). Die maritime kulturlandschaft: Schiffe, Schiffahrtswege, Häfen - Überlegungen zu einem Forschungsansatz. *Deutsches Schifffahrtsarchiv: Zeitschrift des Deutschen Schifffahrtsmuseums*, 9, 7-58.
- Westerdahl, C. (1989). *Norrlandsleden I: Källor till det maritima kulturlandskapet*. Härnösand: Läns museet Murberget.
- Westerdahl, C. (2011). The Maritime Cultural Landscape. I A. Catsambis, B. Ford & D. Hamilton (Red.), *The Oxford Handbook of Maritime Archaeology* (s. 733-762). Oxford: Oxford University Press.
- Wickler, S. (2013). *The potential of shoreline and shallow submerged Iron age and Medieval archaeological sites in the Lofoten islands, northern Norway*. Hentet fra: <http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/6088/article.pdf?sequence=1>
- Ødegaard, M. K. (2010). Graver og grenser: Territoriell inndeling av jernalderens jordbrukslandskap i Vestfold. *Primitive tider*, 12. 27-39. Hentet fra <http://www.primitive-tider.com/page10.php>

APPENDIKS 1

KATALOG OVER REGISTRERTE GRAVER

Innholdsfortegnelse

TABELLFORKLARING.....	1
GNR 1. LILLEIDET	2
GNR 2 HAUG	2
GNR 3 HORN.....	3
GNR 4. SUND	3
GNR 10 BALLSTADØY	3
GNR 13 SKOTTNES.....	5
GNR 15 GJERSTAD.....	5
GNR 16 BUKSNES.....	6
GNR 17 STOREIDET	7
GNR 18 LEKNES.....	8
GNR 19 HIMMELSTEIN	8
GNR 20 BOLLE.....	9
GNR 22 OFFERSØY	11
GNR 31 BØ	11
GNR 33 RISE STORE.....	12
GNR 34 VOLL ØVRE.....	13
GNR 36 VOLL NEDRE.....	13
GNR 38 OPPDØL	14
GNR 39 SKULBRU	14
GNR 40 FYGLE	15
GNR 65 RAMSVIK	17
GNR 66 BERG	17
GNR 67 HOLSDAL/BERGSDAL.....	17
GNR 68 HOL/HOLSMO	18
GNR 69 SKJERPEN NEDRE	20
GNR 70 SKJERPEN ØVRE (GNR 71 LILAND NEDRE*)	21
GNR 72 LILAND ØVRE.....	22
GNR 74 NYKMARK	23
GNR 86 EGGUM	23
GNR 88 STRAUM.....	24

GNR 92 BØSTAD	24
GNR 93 BORG.....	25
GNR 94 RYSTAD	27
GNR 95 HANDBERG	28
GNR 97 LIE.....	28
GNR 99 BORGFJORD INDRE	28
GNR 101 BORGFJORD YTRE.....	29

Tabellforklaring

Mitt nr: Nummeret jeg har gitt til kulturminnet for referanse i oppgaven.

AskeladdenID: ID-nummeret i Askeladden der det finnes en beskrivelse av kulturminnet. NB!

Kulturminnene har i Askeladden ofte både en lokalitetsID og en enkeltminneID. Som regel finnes beskrivelse av kulturminnet under lokalitetsID, som for eksempel kan være ”gravfelt”.

EnkeltminneID har ofte ingen beskrivelse, men kan ha tilsvarende geometri som lokaliteten. Derfor har hver lokalitetsID ofte mange tilhørende enkeltminneID som slutter på -x (f. eks. 17980-1). Hvis det finnes beskrivelse av kulturminnet både på lokalitetsID og enkeltminneID, vil enkeltminneID-nummeret stå i parentes f. eks. 17980 (-1).

Type: Hvilken type gravminne.

Datering: Datering gitt i Askeladden.

Form: Gravens form, når det finnes opplysninger om dette. Noen beskrivelser er ganske unøyaktig, så her har det i noen tilfeller vært nødvendig med generaliseringer. Derfor er ”rundaktig” = Rund.

Diameter: Gravens tverrmål. Hvis den ikke er rund er mål oppgitt som lengde og bredde. Mål oppgis i meter.

Høyde: Gravens høyde. Her opererer mange beskrivelser med ca. høyde, f. eks. 40-60 cm. Derfor er det gravens høyeste punkt som regnes. Eventuell bautastein er ikke med i høydemål, da disse gjerne kan ha blitt reist i nyere tid.

Omkrets: Noen eldre registreringer har mål oppgitt som ”skritt i omkrets”, der dette er tilfelle blir denne kolonnen brukt.

Funn: Hvis graven har funn, fylles denne kolonnen med JA. Hvis ikke, vil den stå tom. På Gnr. 68 Hol/Holsmo, brukes dette feltet litt annerledes, da flere av gravene har blitt undersøkt av arkeologer. Se egen info i tabell for Gnr 68/48.

Tilstand: Hvis det opplyses om at graven er fjernet, eller undersøkt/restaurert vil dette stå i kolonnen. Hvis ingen opplysninger foreligger, vil kolonnen stå tom.

Følgende ID mangler info: Her vil de ID-numre som mangler beskrivelse listes opp.

Kommentar: Dette feltet er for evt. tilleggs kommentarer. Dette inkluderer en evt. sammenbinding av ID-numre uten beskrivelse med de som har beskrivelse og derfor er listet opp i tabellen. Dette feltet brukes også om det er vanskelig å fastslå Bnr.

Totalt i Askeladden: Totalt antall ID-nummer opprettet på dette Bnr i Askeladden.

Totalt med geometri: Totalt antall ID-nummer i Askeladden som har geometri, og som derfor kan kartfestes.

Totalt antall: Hvor mange graver som finnes på eiendommen.

Gnr 1. Lilleidet

Bnr. 1									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
1	17980	Gravrøys	Jernalder	Rund	5,5	30			
2	17980	Gravrøys	Jernalder	Rund				JA	Fjernet
3	17982	Gravhaug	Jernalder	Rund	14	150			
4	28015	Gravrøys	Jernalder	Rund	10	70			
5	28015	Gravrøys	Jernalder	Rund	9	60			
6	28015	Gravrøys	Jernalder	Rund	14	70			
7	28015	Gravrøys	Jernalder	Rund	8	100			
8	28017	Gravhaug	Jernalder	Rund	9	100			
Følgende ID mangler info: 17980-1, 17980-4 til og med 17980-7, 28017-1 28015-1, 28015-2 ,28015-3, 28015-4									
Kommentar: Av de fem førstnevnte ID uten info er trolig 2 identiske med 17980. Det er opprettet 5 enkeltminneID, men det beskrives bare 2 gravrøys, så det er bare disse to som tas med i totalt antall. ID28017-1 har tilsvarende geometri som ID 28017, og er derfor identisk med denne. De fire sistnevnte ID uten info tilhører trolig ID28015.									
Totalt i Askeladden: 15 hvorav 2 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 6									
Totalt antall : 8									

Bnr. 3									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
9	59456	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	30			
10	59456	Gravrøys	Jernalder	Oval	8x6				
11	59456	Gravrøys	Jernalder	Oval	4x3	20			
Følgende ID mangler info:									
Kommentar:									
Totalt i Askeladden: 3									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 3									

Gnr 2 Haug

Bnr. 4 og 167									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
12	74142	Gravhaug	Jernalder	Langhaug				JA	Fjernet
13	74142	Gravhaug	Jernalder	Rund				JA	Fjernet
14	74142	Gravhaug	Jernalder	Rund				JA	Fjernet
Følgende ID mangler info: 74142-1									
Kommentar: Info i Askeladden beskriver et ukjent antall gravhauger. Minst en langhaug og to rundhauger, sannsynligvis flere. Mange andre gjenstander er visstnok funnet, men har gått tapt. Alle hauger er fjernet. ID74142-1 har tilsvarende geometri som ID74142, og tilsvarer derfor denne.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 3									

Gnr 3 Horn

Bnr. 2 og 3									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
15	37963	Gravhaug	Jernalder	Rund	11,5	150			
16	37963	Gravhaug	Jernalder	Langhaug	22x7	130			
17	37963	Gravhaug	Jernalder	Rund	4	30			
18	37963	Gravhaug	Jernalder	Langhaug	14x4,5	80			
Følgende ID mangler info: 37963-1 til og med 37963-4									
Kommentar: De fire ID som mangler info er trolig identiske med de fire gravhaugene som det er gjort rede for på ID 37963.									
Totalt i Askeladden: 5 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Total med geometri: 5									
Totalt antall: 4									

Gnr 4. Sund

Bnr. 2									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
19		Gravhaug	Jernalder					JA	Fjernet
Følgende ID mangler info:									
Kommentar: Info om denne gravhaugen finnes ikke i Askeladden. Ringstads arkiv har opplysninger om en ødelagt haug med funn av skjellett, vevsverd, kniv av hvalbein, saks, 2 skålspenner, fingerring av sølv, ringnål og 9 perler.									
Totalt i Askeladden: 0									
Total med geometri: 0									
Totalt antall: 1									

Gnr 10 Ballstadøy

Bnr. 1									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
20	17921	Gravrøys	Jernalder						
21	27974	Gravrøys	Bronse-/ Jernalder						
22	27975	Gravrøys	Jernalder						
23	37914	Gravrøys	Bronse-/ Jernalder						
24	57279	Gravrøys	Bronse-/ Jernalder						
25	57280	Gravrøys	Bronse-/ Jernalder						
Følgende ID mangler info: 17921-1, 27974-1, 27975-1, 37914-1, 57279-1, 57280-1,									
Kommentar: På bnr 1 er det 6 gravrøyser. Ingen av disse har utfyllende info annet enn at det er snakk om gravrøyser, og en mulig datering. Alle har imidlertid geometri, og de 6 ID uten info tilsvarer disse. På tross av manglende info er gravene allikevel tatt med her på grunn av den tilstedeværende geometrien.									
Totalt i Askeladden :12									
Totalt med geometri: 12									
Totalt antall: 6									

Bnr. 23 (og 36)									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
26	28025	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	70			
27	28025	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	100			
28	28025	Gravrøys		Oval	8x6	150			
29	28025	Gravrøys		Rund	7	80			
30	28025	Gravrøys		Rund	6	70			
31	28025	Gravrøys		Rund	7	70			
32	28025	Gravrøys		Oval	7,5x5	50			
33	28025	Gravrøys		Rund	3	50			
34	28025	Gravrøys		Oval?	2,5x1,5				
35	28025	Gravrøys		Rund	3	50			
36	28025	Gravrøys		Rund	6	70			
37	28025	Gravrøys		Rund	2				
Følgende ID mangler info: 28025-1 til 28025-12									
Kommentar: To bnr tas med på samme skjema, fordi info om gravfelt med ID28025 overlapper begge. ID som mangler info mangler også geometri, men tilhører sannsynligvis ID28025									
Totalt i askeladden: 13 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Total med geometri: 1									
Totalt antall:12									

Bnr. 29									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
38	17923	Gravrøys	Jernalder	Rund	9				
Følgende ID mangler info: 17923-1									
Kommentar: ID uten info har samme geometri som ID17923, og tilsvarende derfor denne.									
Totalt i Askeladden: 2 hvorav 1 er <i>røysfelt</i>									
Total med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Bnr. 36									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
39	17986	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	70			
40	74144	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	50			
41	17923	Gravrøys	Jernalder	Rund	9				
42	37915	Gravrøys	Jernalder	Oval	8x5				
43	47510	Gravrøys	Jernalder	Rund	5				
Følgende ID mangler info: 17986-1, 74144-1, 17923-1, 37915-1, 47510-1									
Kommentar: Alle ID med manglende info har geometri tilsvarende 5 gravrøysene i tabellen over.									
Totalt i Askeladden: 10									
Total med geometri: 10									
Totalt antall: 5									

Tilleggsinfo Ballstadøy:

I Askeladden er det 16 gravrøys/hauger og et gravfelt med ID som starter med 38634 registrert på gnr 10. Ingen av ID-numrene har geometri, og kun lokalitetsID har info. Informasjonen dreier seg om en registrering av hele gnr 10, og jeg tolker derfor disse ID-numrene som dobbeltregistreringer av noen av gravene som finnes i tabellen over. I tillegg finnes det på samme ID-nummer 16 kløftgraver (se appendiks 3). For de resterende kløftgravene på eiendommen, se appendiks 3.

Gnr 13 Skottnes

Bnr. 3									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
44	47512	Gravrøys	Jernalder						
45	47512	Gravrøys	Jernalder	Oval	5x4				
46	47512	Gravrøys	Jernalder	Oval	3,5x4				
Følgende ID mangler info: 47512-11,47512-1,47512-2									
Kommentar: ID med manglende info er trolig identisk med de tre gravene i tabellen. Disse mangler geometri, og på ID47512 er det beskrevet 3 gravrøysere i tillegg til andre kulturminner i nærheten.									
Totalt i Askeladden: 4									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 3									

Bnr. 33 og 48									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
47	74078	Gravrøys	Jernalder	Oval	5x6				
Følgende ID mangler info: 74078-2									
Kommentar: ID som mangler info mangler også geometri, men tilsvarer sannsynligvis ID74078. Gravrøysa er registrert både som tilhørende bnr 33 og 48.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 1									

Gnr 15 Gjerstad

Bnr. 3, 7, 8, 27, 41,									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
48	47555	Gravhaug	Jernalder	Rund	8	50			
49	47555	Gravhaug	Jernalder	Rund	6,5	70			
50	47555	Gravhaug	Jernalder	Rund	7	70			
51	74076	Gravrøys	Bronsealder/ Jernalder						
52	74151	Gravhaug							Fjernet
Følgende ID mangler info: 47555-1, 47555-2, 47555-3, 47555-4, 74076-1									
Kommentar: De fire første ID som mangler info, mangler også geometri. 3 av disse er antakeligvis de samme som er beskrevet under ID47555, og en mangler. Siden det ikke foreligger info om denne haugen, og den heller ikke har geometri, utelates den fra totalt antall. ID74076-1 har samme geometri som ID74076, så disse er trolig identiske. ID74151 er bortdyrket, så ingen info foreligger om denne. I tillegg til de ovenfornevnte ID, finnes det en lokalitet ved navn <i>Brennhaugen</i> . På denne lokaliteten er det opplyst om et ukjent antall gravhauger som skal være bortdyrket. Siden ingen nærmere info om disse foreligger, og de ikke har status som automatisk fredet i Askeladden, er disse ikke tatt med i tabellen.									
Totalt i Askeladden: 10 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Total med geometri: 3									
Totalt antall: 5									

Tilleggsopplysning Gnr 15 Gjerstad:

På Gnr 15 har det ikke vært mulig å dele inn i bnr, fordi alle gravminner på eiendommen er registrert på flere bnr i Askeladden.

Gnr 16 Buksnes

Bnr. 1									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
53	37968	Gravhaug	Jernalder	Rund	18	50			
54	37969	Gravrøys	Jernalder	Rund	10	100			
55	57358 (-1)	Gravhaug	Jernalder	Rund	5,5	50			
56	63346	Gravhaug	Jernalder	Langhaug	9x6	100			
57	74156	Gravhaug	Jernalder	Rund	5,5	50			
58	74157	Gravhaug	Jernalder	Rund	16	150			
59	74159 (-1)	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	80			
60	74159 (-2)	Gravrøys	Jernalder	Rund	9	50			
61	103144-1	Gravrøys	Jernalder	Rund	3,7	40			
Følgende ID mangler info: 37968-1, 37969-1, 63346-1, 74156-1, 74157-1, 103144-1									
Kommentar: ID57358-2 er en avskrevet gravhaug, ID57358 har info om den samme haugen som er beskrevet i ID57358-1, i tillegg til den avskrevne haugen ID 57358-2 og en nausttuft. Grav nr 59 og 60 har info både på ID74159 og på ID74159-1 og ID74159-2, derfor -1 og -2 i parentes. Det samme gjelder grav 55. De 6 ID uten info har alle samme geometri som graver i tabellen over, og tilsvarer derfor disse.									
Totalt i Askeladden: 17 hvorav 2 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 17									
Totalt antall: 9									

Bnr. 2, 6, 28									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
62	8189	Gravhaug							
63	8189	Gravhaug							
64	8189	Gravhaug							
65	57351	Gravhaug	Jernalder	Rund	13	40			
66	57351	Gravhaug	Jernalder	Rund	5	40			
67	57351	Gravhaug	Jernalder	Oval	3x1,8	50			
68	57531	Gravhaug	Jernalder	Rund	5,5	50			
Følgende ID mangler info: 8189-1, 8189-2, 8189-3, 57351-1, 57351-2, 57351-3, 57351-4,									
Kommentar: ID uten info tilsvarer sannsynligvis gravene i tabellen over. ID8189 har ingen info annet en at O. Nicolaissen skal ha registrert 3 gravhauger.									
Totalt i Askeladden: 9 hvorav 2 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 7									

Bnr. 4									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
69	63342	Gravrøys		Rund					Fjernet
70	74154	Gravrøys	Jernalder	Rund	4,5	50			
Følgende ID mangler info: 63342-1, 74154-1									
Kommentar: ID med manglende info har identisk geometri med ID 63342 og 74154.									
Totalt i Askeladden: 4									
Totalt med geometri: 4									
Totalt antall: 2									

Bnr. 139									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
71	58252	Gravhaug	Jernalder	Rund	15				
Følgende ID mangler info: 58252-1									
Kommentar: ID med manglende info tilsvarer sannsynligvis ID58252.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 1									

Bnr. 200									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
72	57359	Gravhaug	Jernalder	Rund					Fjernet
73	57359	Gravhaug	Jernalder		”stor”				Fjernet
Følgende ID mangler info: 57359-1, 57359-2									
Kommentar: ID med manglende info tilsvarer sannsynligvis de to gravene i tabellen over.									
Totalt i Askeladden: 3 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 2									

Bnr. 255, 259, 260									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
74	37967	Gravhaug	Jernalder	Rund	15-20				Fjernet
75	37967	Gravhaug	Jernalder	Rund	15-20				Fjernet
Følgende ID mangler info: 37967-1, 37967-2									
Kommentar: ID med manglende info tilsvarer sannsynligvis ID37967.									
Totalt i askeladden: 3									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 2									

Tilleggsinfo Gnr 16 Buksnes:

Gnr 16 er en spesielt vanskelig eiendom å vurdere. Her er det er også mange fjernede gravhauger uten videre info som allikevel har fått et eget ID-nummer. Ut fra Holmboes opplysninger om 40 gravhauger på prestegårdens innmark er det ikke usannsynlig at det på denne eiendommen i realiteten finnes mange flere uregistrerte gravhauger. På eiendommen er det også mange *funnsteder* som kan vitne om tilstedeværelsen til disse gravene.

Gnr 17 Storeidet

Bnr. 3									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
76	8197	Gravrøys	Jernalder	Rund	10	50			
Følgende ID mangler info: 8197-1									
Kommentar: ID med manglende info har samme geometri som 8197, og kan derfor regnes som identisk med denne.									
Totalt i Askeladden: 2									
Total med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Bnr. 7									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
77	37975	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	30			
78	37975	Gravrøys	Jernalder	Rund	15	40			
79	47566	Gravrøys	Jernalder	Rund	11	100			
80	47566	Gravrøys	Jernalder	Rund	12	100			
Følgende ID mangler info: 37975-1, 37975-2, 47566-1, 47566-2									
Kommentar: På ID 37975 er det beskrevet to gravrøysen tilhørende Bnr 7. ID-numrene som sannsynligvis tilhører disse (de to førstnevnte ovenfor) har ikke geometri, så røysene kan ikke gis nærmere plassering enn Bnr 7. De to sistnevnte ID-numre med manglende info har geometri som tilsvarer ID 47566. Disse er trolig identiske.									
Totalt i Askeladden: 6 hvorav 2 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 4									
Totalt antall: 4									

Bnr. 29									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
81	28037 (-1)	Gravrøys	Jernalder	Rund	11	100			
82	28037 (-2)	Gravrøys	Jernalder	Rund	5,5	60			
83	28037 (-3)	Gravrøys	Jernalder	Rund	12	100			
84	74163	Gravrøys	Jernalder	Rund	13	70			
Følgende ID mangler info: 74163-1									
Kommentar: ID74163-1 har tilsvarende geometri som ID74163, og er derfor trolig den samme. Gravrøysene på ID28037 har geometri både som gravfelt og som enkeltminner.									
Totalt i Askeladden: 6 Hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 6									
Totalt antall: 4									

Bnr. 19									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
85	37977	Gravrøys	Jernalder						Fjernet
Følgende ID mangler info: 37977-1									
Kommentar: Geometri på ID med manglende info stemmer overens med ID 37977. Røysen har vært så ødelagt at det har vært umulig å fastslå mål.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Gnr 18 Leknes

Bnr. 112, 113, 157									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
86	47535	Gravhaug	Jernalder	Rund	5	40			
87	47535	Gravhaug	Vikingtid	Rund	4.5	50		JA	
88	47535	Gravhaug	Jernalder	Rund	5.5	100		JA	
Følgende ID mangler info: 47535-1, 47535-2, 47535-3									
Kommentar: ID med manglende info antas å være de tre haugene nevnt i ID 47535. Gravene har geometri som <i>gravfelt</i> og er derfor oppgitt til å tilhøre tre bnr.									
Totalt i Askeladden: 4 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 3									

Gnr 19 Himmelstein

Bnr. 8, 24									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
89	28003	Flatmarksgrav	Jernalder	Kiste	0,2x0,5			JA	
Følgende ID mangler info: 28003-1									
Kommentar: ID 28003 og ID28003-1 har identisk geometri og er derfor trolig identisk. Graven oppgis å tilhøre både bnr 8 og bnr 24.									
Totalt i Askeladden: 2									
Total med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Gnr 20 Bolle

Bnr. 1									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
90	8172	Gravhaug	Jernalder	Rund			50		Fjernet
91	8172	Gravhaug	Jernalder	Rund			34		Fjernet
92	8172	Gravhaug	Jernalder	Rund					Fjernet
93	8172	Gravhaug	Jernalder	Rund					Fjernet
94	8172	Gravhaug	Jernalder	Rund					Fjernet
95	8172	Gravhaug	Jernalder	Rund					Fjernet
96	8172	Gravhaug	Jernalder	Rund					Fjernet
97	8172	Gravhaug	Jernalder	Rund					Fjernet
98	8172	Gravhaug	Jernalder	Rund					Fjernet
99	8172	Gravhaug	Jernalder	Lang					Fjernet
100	8172	Gravhaug	Jernalder	Lang					Fjernet
101	8172	Gravhaug	Jernalder	Lang					Fjernet
102	28011	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	40			
103	28011	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	50			
104	28011	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	30			
105	57317	Gravhaug	Jernalder	Rund	9	70		JA	
106	74129	Gravrøys	Jernalder	Rund	6,5	100			
Følgende ID mangler info: 8172-1 til og med 8172-12, 28011-2 til og med 28011-4, 57317-1, 74129-1									
Kommentar: ID med manglende info tilsvarende sannsynligvis gravene i tabellen over.									
Grav 90-101 bygger på opplysninger etter O. Nicolaissen. Bare 2 har mål, oppgitt i skritt i omkrets.									
Grav 90-101 er også tilknyttet bnr 21 og bnr 57. Grav 102-106 er også tilknyttet bnr. 11.									
Totalt i Askeladden: 21 hvorav 2 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 6									
Totalt antall: 17									

Bnr. 2									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
107	17969	Gravhaug	Jernalder	Rund	6	70			
108	17969	Gravhaug	Jernalder	Rund	6	50			
109	57322	Gravhaug	Jernalder	Rund	10	200		JA	Fjernet
110	74079	Gravhaug	Jernalder	Rund	4				
111	74080	Gravhaug	Jernalder	Rund	2,5				
Følgende ID mangler info: 17969-1, 17969-2, 57322-1, 74079-1, 74080-1									
Kommentar: ID uten info er identiske med de fem gravene i tabellen over.									
Det nevnes flere mulige gravhauger på tomten.									
Totalt i Askeladden: 9 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 7									
Totalt antall: 5									

Bnr. 4									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
112	28008	Gravrøys	Jernalder	Rund	10	150			
Følgende ID mangler info: 28008-1									
Kommentar: ID28008-1 tilsvarende sannsynligvis ID28008. ID28008 tilhører også Bnr 14.									
Totalt i Askeladden: 2 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 1									

Bnr. 5									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
113	57318	Gravhaug	Jernalder	Rund	20	150			
Følgende ID mangler info: 57318-1									
Kommentar: ID57318-1 tilsvarer sannsynligvis ID57318									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Bnr. 7									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
114	5606-1	Gravhaug	Jernalder	Oval	6 (tverrmål)	40			
115	25210-1	Gravhaug	Jernalder	Rund	4	50			
116	54882-1	Gravhaug	Jernalder	Oval	5x4	30			
117	65954-1	Gravhaug	Jernalder	Rund	7	50			
Følgende ID mangler info: 5606, 25210, 54882, 65954									
Kommentar: ID uten info har tilsvarende geometri som gravene i tabellen over, og er derfor trolig identiske med disse.									
Totalt i Askeladden: 8									
Totalt med geometri: 8									
Totalt antall: 4									

Bnr. 10									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
118	112256-1	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	70			
Følgende ID mangler info: 112256									
Kommentar: ID uten info tilsvarer geometrien til 112256-1.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Bnr. 14									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
119	57315	Gravrøys	Jernalder	Rund	14	180			
120	57315	Gravrøys	Jernalder	Rund	8	70			
121	57315	Gravrøys	Jernalder	Rund	8	70			
122	57315	Gravhaug	Jernalder						Fjernet
Følgende ID mangler info: 57315-1 til og med 57315-4									
Kommentar: ID med manglende info tilsvarer sannsynligvis de 4 gravene i tabellen over. Gravhaugen (nr. 122) finnes det ingen opplysninger om, annet en at den er fjernet.									
Totalt i Askeladden: 5 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 4									

Gnr 22 Offersøy

Bnr. 1									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
123	17971	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	100			
124	17971	Gravrøys	Jernalder	Rund	9	100			
125	17971	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	50			
126	57329	Gravrøys	Jernalder	Rund	8	120			
Følgende ID mangler info: 17971-1 til og med 17971-3, 57329-1									
Kommentar: ID uten info tilsvarer de fire røysene i tabellen over.									
Totalt i Askeladden: 6 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 3									
Totalt antall: 4									

Bnr. 2									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
127	37954	Gravrøys	Jernalder						
Følgende ID mangler info: 37954-1									
Kommentar: ID med manglende info har tilsvarende geometri som ID37954, og tilsvarer trolig denne. Det er ingen annen info om røysa annet en hvor den befinner seg.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Bnr. 23									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
128	57328	Gravrøys	Jernalder	Rund	9	150			
Følgende ID mangler info: 57328-1									
Kommentar: ID uten info har tilsvarende geometri som ID57328, og tilsvarer derfor denne.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Gnr 31 Bø

Bnr. 10									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
129	17940	Gravhaug	Jernalder	Rund	8	50			
130	17940	Gravhaug	Jernalder	Rund	8	70			
131	17940	Gravrøys	Jernalder						Fjernet
132	17940	Gravhaug	Jernalder	*	*	*			Fjernet
133	17940	Gravhaug	Jernalder						Fjernet
134	45076(-1)	Gravhaug	Jernalder						Fjernet
Følgende ID mangler info: 17940-1 til og med 17940-5									
Kommentar: ID med manglende info tilsvarer sannsynligvis ID7940.									
*Fjernet gravhaug som skal være lik (129 og 130)									
Totalt i Askeladden: 8 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 3									
Totalt antall: 6									

Tilleggsinfo Gnr 31 Bø:

På Bnr 7 skal det i følge Askeladden ha vært et gravfelt som nå er fjernet. Gravfeltet har ID35061, med tilhørende ID-nummer 35061-1 til og med 35061-3 (4 ID-nummer). 1 av disse har geometri. Det står ingenting om gravenes antall og art, og de er derfor ikke med i tabellen over.

Gnr 33 Rise Store

Bnr. 4									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
135	27993	Gravhaug	Jernalder	Rund					
136	27993	Gravhaug	Jernalder	Rund					
137	27993	Gravhaug	Jernalder	Rund					
Følgende ID mangler info: 27993-1 til og med 27993-6									
Kommentar: De tre første ID uten info er sannsynligvis de tre gravhaugene i tabellen over. Det nevnes også tre usikre groper som muligens er utkastede gravhauger. Disse er trolig de samme som de tre sistnevnte ID uten info. Det er ingen annen info om haugene annet enn at det er snakk om rundhauger.									
Totalt i Askeladden: 7 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 3									

Bnr. 12, 13									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
138	74102	Gravhaug	Jernalder	Langhaug					Fjernet
139	74102	Gravhaug	Jernalder	Langhaug					Fjernet
140	74102	Gravhaug	Jernalder	Langhaug					Fjernet
141	74102	Gravhaug	Jernalder	Rund					Fjernet
142	74102	Gravhaug	Jernalder	Rund					Fjernet
143	74103	Gravhaug	Jernalder	Rund	6	100			
Følgende ID mangler info: 74102-1 til og med 74102-5, 74103-1									
Kommentar: De 5 førstnevnte ID uten info er trolig identisk med de 5 første gravhaugene i tabellen over. Informasjonen om haugene bygger på opplysninger fra O. Nicolaissen, og det er ikke opplyst om mål på haugene. Sistnevnte ID uten info har tilsvarende geometri som ID74103, og tilsvarende sannsynligvis denne.									
Gravhaugene tilhører i Askeladden både Bnr. 12 og Bnr. 13.									
Totalt i Askeladden: 8 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 3									
Totalt antall: 6									

Gnr 34 Voll Øvre

Bnr. 3									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
144	8145	Gravhaug	Jernalder	Rund	5	60			
145	17947	Gravhaug	Jernalder	Rund	9	100			
146	57297	Gravhaug	Jernalder	Skipsformet	10x4.5	50			
147	57297	Gravhaug	Jernalder	Skipsformet	10x4	50			
148	57297	Gravhaug	Jernalder	Rund	4.5	50			
149	57297	Gravhaug	Jernalder	Rund	6	80			
150	57297	Gravhaug	Jernalder	Rund	6	30			
151	57297	Gravhaug	Jernalder	Rund	4	30			
152	57297	Gravhaug	Jernalder	Rund	3	40			
153	57297	Gravhaug	Jernalder	Rund	6	70			
154	57297	Gravhaug	Jernalder	Rund	6	80			
155	57297	Gravhaug	Jernalder	Langhaug					Fjernet
Følgende ID mangler info: 8145-7, 17947-1, 57297-1 til og med 57297-9									
Kommentar: Den førstnevnte ID uten info tilsvarer sannsynligvis gravhaugen det er opplyst om på ID8145. ID17947-1 tilsvarer sannsynligvis ID17947. De siste 9 ID-numre uten info tilsvarer sannsynligvis de 9 gravhaugene som det er informert om på ID 57297.									
I tillegg til de 9 gravhaugene som har fått egne ID-nummer er det i Askeladden nevnt en fjernet langhaug som både grunneieren og O. Nicolaissen har hatt kjennskap til. Denne er med i lista over, uten opplysninger om mål.									
*Se tilleggsopplysning om dette Gnr om ID 8145									
Totalt i Askeladden: 14 hvorav 2 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 4									
Totalt antall: 12									

Bnr. 13									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
156	8153	Gravhaug	Jernalder	Rund	6	60			
Følgende ID mangler info: 8153-1									
Kommentar: ID med manglende info har tilsvarende geometri som ID8153, og tilsvarer derfor trolig denne.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 2									

Tilleggsinfo Gnr 34:

På Bnr 3 er ID-nummer 8145 registrert som *Gravfelt*. Tilhørende ID-nummer 8145-1 til og med ID-nummer 8145-6 er alle registrert som grop, og beskrivelsen til ID8145 tilsier at det med unntak av 1 gravhaug (8145-7) neppe er snakk om graver, men heller kullgroper eller ”gammetufter”.

Gnr 36 Voll nedre

Bnr. 44									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
157	8157	Gravhaug	Jernalder	Rund	15	60			
158	8158	Gravhaug	Jernalder	Rund	16	100			
Følgende ID mangler info: 8157-1, 8157-2									
Kommentar: ID uten info har samme geometri som de to gravhaugene i tabellen over, og er derfor trolig identiske med disse.									
Totalt i askeladden: 4									
Totalt med geometri: 4									
Totalt antall: 2									

Gnr 38 Oppdøl

Bnr. 40									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
159	57300	Gravrøys	Jernalder	Rund	8	70			
160	57300	Gravrøys	Jernalder	Rund	14				
161	57300	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	120			
Følgende ID mangler info: 57300-1 til og med 57300-3,									
Kommentar: ID uten info tilsvarer sannsynligvis de 3 røysene i tabellen over.									
Totalt i Askeladden: 4 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 3									

Bnr. 4, 12, 23, 31									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
162	57301	Gravrøys	Jernalder	Rund	12	150			
163	57301	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	30			
164	57301	Gravrøys	Jernalder	Rund	12	150			
165	57301	Gravrøys	Jernalder	Rund	15	250			
166	55386	Gravrøys	Jernalder	Rund	9				
Følgende ID mangler info: 57301-1 til og med 57301-4, 55386-1									
Kommentar: ID uten info tilsvarer sannsynligvis de 5 gravrøysene i tabellen over. Om de fire første gravrøysene i tabellen oppgis ikke nærmere plassering på bnr enn 4, 23 og 31. Om den siste oppgis ikke nærmere plassering enn bnr 4 og 12.									
Totalt i Askeladden: 7 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 3									
Totalt antall: 5									

Gnr 39 Skulbru

Bnr. 2									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
167	67982	Gravhaug	Jernalder	Rund	8	130			
168	67982	Gravhaug	Jernalder	Rund	4	60			
169	67982	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	50			
170	67982	Gravhaug	Jernalder	Rund	4	80			
171	67982	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	80			
172	57302	Gravhaug	Jernalder	Rund	20	250			
Følgende ID mangler info: 67982-1 til og med 67982-5, 57302-1									
Kommentar: ID med manglende info tilsvarer sannsynligvis de 6 gravene i tabellen over.									
Totalt i Askeladden: 8 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 3									
Totalt antall: 6									

Bnr. 3									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
173	8160	Gravhaug	Jernalder	Rund	16	2			
Følgende ID mangler info: 8160-1									
Kommentar: ID med manglende info tilsvarer ID8160, da de to har identisk geometri.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Bnr. 4									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
174	57305	Gravhaug	Jernalder	Rund					
175	57305	Gravhaug	Jernalder	Langhaug					
Følgende ID mangler info: 57305-1, 57305-2									
Kommentar: ID uten info tilsvarer sannsynligvis ID57305.									
Totalt i Askeladden: 3 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 2									

Gnr 40 Fygle

Bnr. 1, 11									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
176	67987	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	40			
177	67987	Gravrøys	Jernalder	Rund	12	50			
178	67987	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	70			
Følgende ID mangler info: 67987-1 til og med 67987-3									
Kommentar: ID uten info tilsvarer sannsynligvis gravene i tabellen over.									
Totalt i Askeladden: 4 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 3									

Bnr. 8									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
179	8139	Gravhaug	Jernalder						
180	8139	Gravhaug	Jernalder						
Følgende ID mangler info: 8139-1, 8139-2									
Kommentar: ID uten info tilsvarer sannsynligvis gravene i tabellen over. Det gis ingen videre info om gravhaugenes størrelse.									
Totalt i Askeladden: 3 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 2									

Bnr. 8, 347, 348									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
181	57284	Gravhaug	Jernalder						
Følgende ID mangler info: 57284-1									
Kommentar: ID uten info tilsvarer ID57284 da disse har samme geometri. Det er for øvrig ingen informasjon om gravhaugens dimensjoner. Det blir opplyst om at gravhaugene berører flere eiendommer: 8, 347 og 348.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Bnr. 108, 124, 125									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
182	67986	Gravrøys	Jernalder	Rund	17	250			
183	67986	Gravrøys	Jernalder	Rund	14	120			
184	67986	Gravrøys	Jernalder	Rund	10	60			
185	67986	Gravrøys	Jernalder	Rund	15	180			
Følgende ID mangler info: 67986-1 til og med 67986-4									
Kommentar: ID uten info tilsvarer sannsynligvis gravene i tabellen over. Det blir opplyst om at gravene berører flere eiendommer: 108, 124 og 125.									
Totalt i Askeladden: 5 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 4									

Bnr. 287									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
186	57307	Gravrøys	Jernalder	Rund	15				
Følgende ID mangler info: 57307-1									
Kommentar: ID med manglende info tilsvarer ID 57307 da disse har samme geometri.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Uten Bnr. (34*)									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
187	8839	Gravrøys	Jernalder	Rund	3,5	30			
188	8839	Gravrøys	Jernalder	Oval	7x5				
189	8839	Gravrøys	Jernalder	Rund	9	100			
190	8839	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	30			
191	8839	Gravrøys	Jernalder	Rund	8	50			
Følgende ID mangler info: 8839-1 til og med 8839-5									
Kommentar: ID uten info tilsvarer sannsynligvis de 5 gravene i tabellen over.									
*Ingen av gravene har geometri, men det opplyses om at kulturminnene kommer i konflikt med omlegging av veitrase til RV815, på Portneset i Fyglebukta . På kartverkets sider seeiendom.no tilsvarer dette Bnr 34.									
Totalt i Askeladden: 6 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 0									
Totalt antall: 5									

Tilleggsinfo Gnr 40 Fygle:

I tillegg til gravene på *Portneset* er det et ID-nummer uten bnr. Dette er ID 74465 som er kategorisert som *gravfelt* med tilhørende ID 74465-1 *gravhaug*. Det er ingen info om denne gravhaugens størrelse eller plassering. Derfor er den utelatt fra tabellen over.

Gnr 65 Ramsvik

Bnr. 3, 4, 18, 25									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
192	57366	Gravrøys	Jernalder	Rund	13	80			
193	57366	Gravrøys	Jernalder	Rund	8	70			
194	57366	Gravhaug	Jernalder	Rund	10	70			
195	57366	Gravrøys	Jernalder	Rund	9	100			

Følgende ID mangler info: 57366-1 til og med 57366-7

Kommentar: Det opplyses at grav nummer 192 og 193 ligger på Bnr 4 at grav 194 ligger på både Bnr 4 og 25. Den siste blir det ikke angitt nærmere bnr for.

Det nevnes kun 4 graver i beskrivelsen på ID57366. Det er opprettet 7 enkeltminneID tilhørende dette nummeret, men det er bare gitt tilleggsopplysninger om ytterligere 2 graver med skjelleffunn. Om ID 57366-7 er en feil, eller en faktisk grav er derfor vanskelig å si. ID 57366-5 til og med 57366-7 er derfor ikke med i tabellen.

Totalt i Askeladden: 8
Totalt med geometri: 1
Totalt antall: 4

Tilleggsinfo Gnr 65 Ramsvik:

I tilknytning til ID 57336, På bnr 3,4,18, eller 25 skal det ha ligget to graver til med skjelleffunn. Disse er fjernet.

Gnr 66 Berg

Bnr. 20									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
196	74140	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	60			
197	74140	Gravrøys	Jernalder	Rund	10	150			
198	74140	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	50			
199	74140	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	60			
200	74140	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	80			

Følgende ID mangler info: 74140-1 til og med 74140-5

Kommentar: ID med manglende info tilsvarer sannsynligvis de 5 gravene i tabellen over.

Totalt i Askeladden: 6 hvorav 1 er *gravfelt*
Totalt med geometri: 1
Totalt antall: 5

Gnr 67 Holsdal/Bergsdal

Bnr. 1									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
201	28495	Gravhaug	Jernalder	Oval	9x4	30			
202	59624	Gravhaug	Jernalder	Oval	9x4	30			

Følgende ID mangler info: 28495-1, 59624-1

Kommentar: ID uten info har samme geometri de to gravhaugene i tabellen over, og tilsvarer derfor disse. ID59624 oppgis å tilhøre både bnr 1 og bnr 3.

Totalt i Askeladden: 4
Totalt med Geometri: 2
Totalt antall: 2

Bnr. 3									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
203	38008	Gravhaug	Jernalder	Oval	10x11	100			
Følgende ID mangler info: 38008-1									
Kommentar: ID uten info har samme geometri som gravhaugen i tabellen over, og tilsvarer derfor denne.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Gnr 68 Hol/Holsmo

Bnr. 1, 2, 4									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
204	57341	Gravrøys	Jernalder	Rund	5				
205	57341	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	60			
206	57341	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	150			
207	57341	Gravrøys	Jernalder	Rund	10	150(5m*)			
208	57341	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	50			
209	57341	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	30			
210	57341	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	50			
211	57341	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	50			
212	57341	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	50			
213	57341	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	50			
Følgende ID mangler info: 57341-1 til og med 57341-10									
Kommentar: Røysene kan ikke festes nærmere til bnr enn 1, 2 og 4.									
*Det oppgis at røysa er 5 meter høy. Dette dreier seg muligens om en feilinntasting. Undertegnede har besøkt Lille Holsøy selv, og ingen gravminner er 5 meter høye. I følge Ringstads arkiv måler graven 150 cm.									
Totalt i Askeladden: 11 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 10									

Bnr. 8									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
214	47549	Gravrøys	Bronsealder-jernalder	Rund	4	30			Fjernet
Følgende ID mangler info: 47549-1									
Kommentar: ID uten info har samme geometri som graven i tabellen over og er derfor identisk med denne.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Bnr. 10, 24									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
215	47548(-2)	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	80			
216	47548(-3)	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	50			
217	47548-4	Gravrøys	Jernalder	Rund	3,5	30			
218	47548-5	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	20			
Følgende ID mangler info:									
Kommentar: De to første røysene i tabellen finnes det info om både på ID47548 og på ID47548-2/ID47548-3. Resterende to undernummer har kun info på den respektive enkeltminneID. Det oppgis at de fire røysene tilhører både bnr 10 og bnr 24.									
Totalt i Askeladden: 5 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 5									
Totalt antall: 4									

Bnr. 48									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
219	57288	Gravrøys	Jernalder	Rund	3	50			
220	57288	Gravrøys	Jernalder	Rund	3	50			
221	57288	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	80			
222	57288	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	120			
223	67961	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	60			
224	67961	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	70			
225	67961	Gravrøys	Jernalder	Langrøys	6x1.5	40			
226	67962	Gravrøys	Bronse-/ Jernalder	Rund	9	50			
227	67963	Gravrøys	Jernalder	Rund	5			N*	
228	67963(-2)	Gravrøys	Jernalder	Langrøys	10x5.5	100		N**	Restaurert
229	67963(-3)	Gravrøys	Jernalder	Rund	3			OSJ* JA	Restaurert
230	67963(-4)	Gravrøys	Jernalder	Langrøys	7x3	50		N** JA	Restaurert
231	67963	Gravrøys	Jernalder	Rund	4.5	70			
232	67963(-6)	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	90		N** JA	Restaurert
233	67963(-7)	Gravrøys	Jernalder	Oval	6.5x5.5	70		N**	Restaurert
234	67963(-8)	Gravrøys	Jernalder	Rund	9	100		OSJ*	Restaurert
235	67963	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	50			
236	67963(-10)	Gravrøys	Jernalder	Langrøys	10x6.5	100		N** JA	Restaurert
237	67963	Gravrøys	Jernalder	Rund	8	100		N*	
238	67963	Gravrøys	Jernalder	Langrøys	6x2	80			
239	67963	Gravrøys	Jernalder	Langrøys	7x3	100			
240	67963	Gravrøys	Jernalder	Rund	3.5	100			
241	67963	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	100			
242	67963	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	70		N* JA	
243	67963	Gravrøys	Jernalder	Rund	9	160		N*	
244	67963	Gravrøys	Jernalder	Rund	3.5	50			
245	67963(-19)	Gravrøys	Jernalder	Rund	8	100		OSJ*	Restaurert
246	67963(-20)	Gravrøys	Jernalder	Rund	9.5	70		OSJ* JA	Restaurert
247	67963	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	50			
248	67967	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	150			
249	67967	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	70			
250	67967	Gravrøys	Jernalder	Langrøys	6x3	50			
251	67967	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	70			
252	67967	Gravrøys	Jernalder	Rund	11	150			
253	67967	Gravrøys	Jernalder	Rund	9	100			
254	67967	Gravrøys	Jernalder	Langrøys	7x3.5	80			
255	74089	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	100			
256	74089(-2)	Gravrøys	Jernalder	Oval	9.5x8	120		OSJ*	Restaurert
257	74089	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	100		N*	
258	74089(-4)	Gravrøys	Jernalder	Rund	10	100		N** JA	Restaurert
259	74089	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	80		N*	
260	74089	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	80			
261	74089	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	120			
262	74089(-8)	Gravrøys	Jernalder	Rund	10	120		OSJ* JA	Restaurert
263	74089	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	100		N*	

								JA	
264	74089	Gravrøys	Jernalder	Rund	10	130		N*	
265	74089(-11)	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	80		OSJ* JA	Restaurert
266	74089	Gravrøys	Jernalder	Rund	9	160		N*	
267	74089	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	80		N*	
268	74089	Gravrøys	Jernalder	Langrøys	7x3.5	70		N** JA	
269	74089(-15)	Gravrøys	Jernalder	Rund	12	160		OSJ*	Restaurert
270	74089	Gravrøys	Jernalder	Rund	12	80		N*	
271	74089	Gravrøys	Jernalder	Rund	8	80		N*	
272	74089(-18)	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	60		OSJ*	Restaurert
273	74089(-19)	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	100		OSJ*	Restaurert
274	74089	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	100			
275	74089	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	100			
276	74089(-22)	Gravrøys	Jernalder	Rund	3	60		OSJ*	Restaurert
277	74089	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	50			
278	74089(-24)	Gravrøys	Jernalder	Rund	10	200		OSJ*	Restaurert
Følgende ID mangler info: 57288-1 til og med 57288-4, 67961-1 til og med 67961-3, 67962-1, 67963-1, 67963-5, 67963-9, 67963-11 til og med 67963-18, 67963-21, 67967-1 til og med 67967-7, 74089-1, 74089-3, 74089-5 til og med 74089-7, 74089-9, 74089-10, 74089-12 til og med 74089-14, 74089-16, 74089-17, 74089-20, 74089-21, 74089-23									
Kommentar: ID med manglende info tilsvarer sannsynligvis de 60 gravene i tabellen over. ID67962 er oppført to ganger (ID67962-1) med samme geometri.									
På dette Bnr foreligger det tilleggsopplysninger om undersøkelser og restaurering av gravene i Johansen (1980). Dette gjelder gravene på gravfeltet han kaller R4- 21 røyser med Askeladden-ID67963, og gravfeltet R6: Askeladden ID74089. Disse er merket under <i>Funn</i> . Der det er gitt opplysninger i Askeladden om at graven er restaurert, står det under <i>Tilstand</i> .									
Forkortelser: N** - Undersøkt av Nicolaissen 1913 og restaurert i 1972-1974 N* - Undersøkt av Nicolaissen i 1913 OSJ* - Restaurert i 1972-1974									
Hvis det er gjort funn i graven, står det JA under forkortelsene nevnt ovenfor.									
Johansen (1980) daterer alle gravene med funn til eldre jernalder ut fra typologiske kriterier.									
Totalt i Askeladden: 66 hvorav 5 er <i>gravfelt</i> Totalt med geometri: 7 Totalt antall: 60									

Gnr 69 Skjerpen nedre

Bnr. 5, 18									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
279	47551	Gravhaug	Jernalder	Rund	12	70			
280	47551	Gravhaug	Jernalder	Rund	4	40			Fjernet
Følgende ID mangler info: 47551-1									
Kommentar: ID med manglende tilsvarer gravhaug 279 på ID47551, da de har samme geometri.									
Totalt i Askeladden: 2 Totalt med geometri: 2 Totalt antall: 2									

Gnr 70 Skjerpen Øvre (Gnr 71 Liland Nedre*)

Bnr. 2									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
281	37965	Gravhaug	Jernalder	Rund	7	100			
282	47552	Gravhaug	Jernalder	Rund	3.5	70			
283	74146	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	60			
Følgende ID mangler info: 37965-1, 47552-1, 74146-1									
Kommentar: ID uten info har tilsvarende geometri som de 3 gravene i tabellen over, og tilsvarer trolig disse.									
Totalt i Askeladden: 6									
Totalt med geometri: 6									
Totalt antall: 3									

Bnr. 1, 2									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
284	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	30			
285	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	40			
286	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	30			
287	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	30			
288	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	50			
289	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	60			
290	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	50			
291	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	60			
292	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	3.5	30			
293	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	4.5	30			
294	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	3	40			
295	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	40			
296	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	40			
297	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	40			
298	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	8.5	50			
299	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	5.5	50			
300	37966	Gravrøys	Jernalder	Skipsformet	12x4	60			
301	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	50			
302	37966	Gravrøys	Jernalder	Oval	8.5x6.5	70			
303	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	3.5	30			
304	37966	Gravrøys	Jernalder	Skipsformet	11x3 (0.3?)	50			
305	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	3.5	40			
306	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	3.5	30			
307	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	3.5	30			
308	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	20			
309	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	4.5	60			
310	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	4.5	50			
311	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	3.5	30			
312	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	3	20			
313	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	5.5	50			
314	37966	Gravrøys	Jernalder	Oval	8.5x5.5				
315	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	3.5	40			
316	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	3	30			
317	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	3.5	30			
318	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	3	50			
319	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund					
320	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	3	40			
321	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	3.5	40			
322	37966	Gravrøys	Jernalder	Skipsformet	10x3	70			
323	37966	Gravrøys	Jernalder	Rund	3	30			

324	37966	Gravrøys	Jernalder	Skipsformet	7.5x?	50			
Følgende ID mangler info: 37966-6 til og med 37966-46									
Kommentar: ID uten info tilsvarer sannsynligvis de 41 gravene i tabellen over. ID37966 er kategorisert som gårdsanlegg, men samtlige beskrivelser av gravene finnes på denne lokalitetsID.									
Totalt i Askeladden: 42 hvorav 1 er <i>Gårdsanlegg</i> Totalt med geometri: 1 Totalt antall: 41									

* OBS: Lokaliteten på bnr 1 og 2 overlapper med Gnr 71/1 – Liland Nedre

Gnr 72 Liland Øvre

Bnr. 3, 7, 12									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
325	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	60			
326	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	5.5	70			
327	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	3.5	50			
328	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	5.5	50			
329	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	50			
330	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	5.5	40			
331	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	50			
332	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	50			
333	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	3	50			
334	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	20			
335	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	5	30			
336	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	50			
337	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	30			
338	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	3.5	30			
339	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	4.5	40			
340	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	50			
341	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	60			
342	74152	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	30			
Følgende ID mangler info: 74152-3 til og med 74152-20									
Kommentar: ID med manglende info tilsvarer sannsynligvis gravene i tabellen over.									
Totalt i Askeladden: 19 hvorav 1 er <i>gravfelt</i> Totalt med geometri: 1 Totalt antall: 18									

Bnr. 10									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
343	47556	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	50			
344	63340	Gravhaug	Jernalder	Rund	4	40			
345	63340	Gravhaug	Jernalder	Rund	4.5	50			
346	160707 (-1)	Gravrøys	Jernalder						
Følgende ID mangler info: 47556-1, 63340-1, 63340-2									
Kommentar: ID uten info tilsvarer sannsynligvis de tre første gravene i tabellen over. ID160707 er listet to ganger med samme beskrivelse. Den er målt inn digitalt i 2012, men det opplyses ikke om størrelsen.									
Totalt i Askeladden: 8 hvorav 1 er <i>gravfelt</i> Totalt med geometri: 5 Totalt antall: 4									

Gnr 74 Nykmark

Bnr. 4									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
347	63344	Gravhaug	Yngre Jernalder	Rund	6	50		JA	Undersøkt
348	63344	Gravhaug	Jernalder	Rund	4.5	40			Undersøkt
349	63344	Gravhaug	Jernalder	Langhaug	3.5x2.5	40			
350	63344	Gravhaug	Jernalder	Rund	4	60			
351	63344	Gravhaug	Jernalder	Rund	4.5	60			
352	63344	Gravhaug	Jernalder	Rund	10	30			
353	63344	Gravhaug	Jernalder	Rund	3	40			
354	63344	Gravhaug	Jernalder	Rund	7	70			Fjernet
355	63344	Gravhaug	Jernalder	Rund	5	60			
Følgende ID mangler info: 63344-1 til og med 63344-8									
Kommentar: ID med manglende info tilsvarer sannsynligvis 8 av de 9 haugene i tabellen over. Beskrivelsen på ID63344 innleder med at det er 8 røyser på eiendommen. Deretter blir det beskrevet 9 gravhauger, hvorav 2 ble undersøkt i 1973-74. Det er altså 9 gravhauger på eiendommen, ikke 8.									
Totalt i Askeladden: 9 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 9									

Gnr 86 Eggum

Bnr. 6, 131									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
356	25212 (-1)	Gravhaug	Jernalder	Rund	6				
357	25212 (-2)	Gravhaug	Jernalder	Rund	7				
358	25212 (-3)	Gravhaug	Jernalder	Rund	6				
Følgende ID mangler info:									
Kommentar: Gravene er beskrevet både på lokalitetsID og enkeltminneID. Se også tabellen under for mer info.									
Totalt i Askeladden: 4 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 3									

Uten bnr: "Utgarden, vest for Eggum gård"									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
359	57923	Gravrøys		Oval	3x4				
360	57923	Gravrøys		Oval	3x4				
361	57923	Gravrøys		Rund	5	80			
362	57923	Gravrøys		Rund	4	60			
363	57923	Gravrøys		Rund	6	100			
364	57923	Gravrøys		Rund	5	60			
365	57923	Gravrøys		Rund	4				
366	57923	Gravrøys		Rund	7	100			
367	57923	Gravrøys		Rund	8	150			
368	57923	Gravrøys		Rund	8	150			
Følgende ID mangler info: 57923-1 til og med 57923-15									
Kommentar: 10 av ID uten info tilsvarer sannsynligvis de 10 gravene i tabellen over. Det er umulig å tolke hvilke enkeltminner det gjelder pga. Manglende geometri på både lokalitetsID og enkeltminneID. To av røysene i beskrivelsen tolkes som rydningsrøys. I tillegg er siste del av beskrivelsen identisk med beskrivelsen på lokalitetsID 25212 (25212-1 til og med 25212-3). Det antas derfor at 3 av ID uten info tilsvarer disse, som er beskrevet under tabell for bnr. 6, 131.									
Totalt i Askeladden: 16 hvorav 1 er gravfelt									
Totalt med geometri: 0									
Totalt antall: 10									

Gnr 88 Straum

Bnr. 1									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
369	28713	Gravhaug	Jernalder	Rund	5.5	50			
Følgende ID mangler info: 28713-1									
Kommentar: ID uten info tilsvarer sannsynligvis graven i tabellen over, men dette er vanskelig å si siden ingen av ID-numrene har geometri.									
Totalt i Askeladden: 2 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 0									
Totalt antall: 1									

Gnr 92 Bøstad

Bnr. 1, 2, 3									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
370	63378	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	50			
Følgende ID mangler info: 63378-1									
Kommentar: ID med manglende info tilsvarer sannsynligvis gravrøysa i tabellen over. Den oppgis å tilhøre både bnr 1, 2 og 3.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 1									

Bnr. 3, 14									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
371	57391	Gravrøys	Bronse-/Jernalder	Langrøys	10x6	100			
Følgende ID mangler info: 57391-1									
Kommentar: ID med manglende info har samme geometri som gravrøysa i tabellen over, og tilsvarer derfor denne. Den oppgis å tilhøre både bnr 3 og 14.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Gnr 93 Borg

Bnr. 2									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
372	37540	Gravhaug	Jernalder	Rund			42		Fjernet
Følgende ID mangler info: 37540-1 til og med 37540-8									
Kommentar: På dette ID-nummeret fremkommer det av beskrivelsen at det skal være minst 8 hauger, som alle skal være fjernet. Den eneste med mål er gjengitt i tabellen ovenfor. 7 av ID uten info tilsvarer sannsynligvis disse.									
Totalt i Askeladden: 9 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 1									

Bnr. 11									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
373	8223	Gravhaug	Jernalder	Rund	8				Fjernet
374	37548	Gravrøys	Jernalder	Rund	4	60			
375	37548	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	50			
Følgende ID mangler info: 8223-8, 37548-1 til og med 37548-3.									
Kommentar: Foruten ID37548-1 tilsvarer sannsynligvis ID med manglende info gravene i tabellen over. I beskrivelsen på ID37548 beskrives det en fjernet gravhaug med samme attributter som den som er beskrevet under ID8223. I tillegg beskriver det en steinlegning på både ID8223 og ID37548 med de samme attributter. Det er derfor mulig at den samme fjernede gravhaugen har fått to enkeltminneID.									
Totalt i Askeladden: 6 hvorav 2 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 3									

Bnr. 7									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
376	37912	Gravhaug	Jernalder	Langhaug	10x5	150			
Følgende ID mangler info: 37912-1									
Kommentar: ID uten info har tilsvarende geometri som gravhaugen i tabellen over, og tilsvarer derfor trolig denne.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Bnr. 5, 50									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
377	47595 (-1)	Gravhaug	Jernalder	Rund	13	100			
378	47595 (-2)	Gravhaug	Jernalder	Rund	12	40			
379	47595 (-3)	Gravhaug	Jernalder	Rund	8	40			
380	47595 (-4)	Gravhaug	Jernalder	Rund	6	40			
Følgende ID mangler info:									
Kommentar:									
Totalt i Askeladden: 5 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 5									
Totalt antall: 4									

Bnr. 50									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
381	67948	Gravhaug	Jernalder	Rund	6	50			
382	67948	Gravhaug	Jernalder	Rund	5	50			
383	67948	Gravhaug	Jernalder	Rund	5	30			
384	67948	Gravhaug	Jernalder	Rund	5	60			
385	67948	Gravhaug	Jernalder	Rund	6	70			
386	67948	Gravhaug	Jernalder	Rund	5	100			
387	67948	Gravhaug	Jernalder	Rund					
388	67948	Gravhaug	Jernalder	Rund					
389	67948	Gravhaug	Jernalder	Rund					
390	67948	Gravhaug	Jernalder	Skipsformet*	15x5*	100*			
391	67948	Gravhaug	Jernalder	Skipsformet					
392	159838-6	Grav**	Romertid**						U**
393	159838-6	Grav**	Romertid**						U**
Følgende ID mangler info: 67948-1 til og med 67948-22									
<p>Kommentar: De 11 første ID uten info tilsvarer sannsynligvis de 11 første gravhaugene i tabellen over. I Askeladden blir det beskrevet at feltet består av "...22 gravhauger, herav 2 tilspissede langhauger og 9 rundhauger." Heretter beskrives 7 hauger, hvorav den siste langhaugen ikke har mål. Det er derfor usikkert om det er snakk om 22, 11 eller 7 hauger. Det er opprettet 22 enkeltminneID i Askeladden. I Ringstads arkiv er det beskrevet de 7 samme haugene som i Askeladden. Det er stor usikkerhet rundt denne lokaliteten, men opplysninger fra Johansen og Munch (2003) tilsier at lokaliteten skal ha 11 graver. Derfor er det listet opp 11 graver med Askeladden-ID 67948.</p> <p>*Info om gravhaugen er hentet fra Ringstads arkiv.</p> <p>**ID159838: I Askeladden står det kun "2 graver under Borg I:1". Info om disse hentet fra Holand og Hood (2003). U**: Graven er undersøkt.</p> <p>Totalt i Askeladden: 24 hvorav 1 er <i>gravfelt</i> Totalt med geometri: 2 Totalt antall: 13</p>									

Bnr. 101									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
394	74063	Gravhaug	Jernalder	Oval	10x7				
Følgende ID mangler info: 74063-1									
Kommentar: ID med manglende info har samme geometri som graven i tabellen over, og tilsvarer sannsynligvis denne.									
<p>Totalt i Askeladden: 2 Totalt med geometri: 2 Totalt antall: 1</p>									

Tilleggsinfo Gnr 93 Borg:

På ID 68232 (-3 og -4) nevnes to mulige uregistrerte graver uten videre info. ID er uten geometri og bnr.

Gnr 94 Rystad

Bnr. 4									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
395	63227	Gravrøys	Jernalder	Rund	4.5	30			
396	63227	Gravrøys	Jernalder	Rund	9	70			
397	63227	Gravrøys	Jernalder	Rund	4.5	20			
Følgende ID mangler info: 63227-1 til og med 63227-4									
Kommentar: De 3 førstnevnte ID uten info tilsvarer sannsynligvis gravrøysene i tabellen over. En grav tilsvarende ID63227-4 finnes det ingen info om.									
Totalt i Askeladden: 5 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 3									

Bnr. 4, 10									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
398	18021	Gravhaug	Jernalder	Rund	10.5	100			
Følgende ID mangler info: 18021-1									
Kommentar: ID uten info har samme geometri som gravhaugen i tabellen over, og tilsvarer derfor trolig denne.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Bnr. 11									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
399	37552	Gravhaug	Jernalder	Langhaug	13x5	50			
Følgende ID mangler info: 37552-1									
Kommentar: ID uten info har samme geometri som gravhaugen i tabellen over, og tilsvarer derfor trolig denne.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 2									
Totalt antall: 1									

Bnr. 21									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
400	160705	Gravhaug	Jernalder	Rund	8.5	60			
Følgende ID mangler info: 160705-1									
Kommentar: ID uten info har samme geometri som gravhaugen i tabellen over, og tilsvarer derfor trolig denne.									
Totalt i Askeladden: 2									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 1									

Tilleggsinfo Gnr 94 Rystad:

Under AskeladdenID 18022 (1-3) opplyses det om 3 gravhauger på bnr 5. Den ene skal ha inneholdt rester av en båt. Det er ingen videre beskrivelse av haugene, som derfor ikke er med i tabellene over.

Gnr 95 Handberg

Bnr. 1, 2, 6									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
401	74192	Gravhaug	Jernalder	Rund	6.5	80			
Følgende ID mangler info: 74192-1									
Kommentar: ID uten info har samme geometri som gravhaugen i tabellen over, og tilsvarer derfor trolig denne. Gravhaugen tilskrives både bnr 1, 2 og 6									
Totalt i Askeladden: 2 Totalt med geometri: 2 Totalt antall: 1									

Bnr. 1, 9, 10									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
402	91691 (-1)	Gravrøys	Jernalder	Rund	1.8	20			
Følgende ID mangler info:									
Kommentar: Gravrøysa tilskrives både bnr 1, 9 og 10									
Totalt i Askeladden: 2 Totalt med geometri: 2 Totalt antall: 1									

Gnr 97 Lie

Bnr. 9									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
403	28082	Gravhaug	Jernalder	Rund					
Følgende ID mangler info: 28082-1									
Kommentar: ID uten info har tilsvarende geometri som gravhaugen i tabellen over, og tilsvarer trolig denne. Det oppgis ikke størrelse på haugen i beskrivelsen, bare størrelse på plyndringsgrop.									
Totalt i Askeladden 2 Totalt med geometri: 2 Totalt antall: 1									

Gnr 99 Borgfjord Indre

Bnr. 14									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
404	59522	Gravrøys	Jernalder	Rund	3	30			
405	59522	Gravrøys	Jernalder	Rund	6	60			
Følgende ID mangler info: 59522-1, 59522-2									
Kommentar: ID uten info tilsvarer sannsynligvis de to gravrøysene i tabellen over.									
Totalt i Askeladden: 3 hvorav 1 er <i>gravfelt</i> Totalt med geometri:0 Totalt antall:2									

Gnr 101 Borgfjord Ytre

Bnr. 1, 2, 3									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
406	8735	Gravrøys	Jernalder	Langrøys	14x3.5	50			
407	8735	Gravrøys	Jernalder	Rund	7	50			
408	68179	Gravrøys	Jernalder	Rund	9	100			
Følgende ID mangler info: 8735-1, 8735-2, 68179-1									
Kommentar: ID med manglende info tilsvarer sannsynligvis de 3 gravene i tabellen over. I Askeladden tilhører røysene både gnr 1, 2 og 3.									
Totalt i Askeladden: 5 hvorav 1 er <i>gravfelt</i> .									
Totalt med geometri: 3									
Totalt antall: 3									

Bnr. 9									
Nr.	AskeladdenID	Type	Datering	Form	Diameter	Høyde (cm)	Omkrets	Funn	Tilstand
409	68174	Gravrøys	Jernalder	Langrøys	4	50			
410	68174	Gravrøys	Jernalder	Rund	11	80			
411	68174	Gravrøys	Jernalder	Rund	8	100			
Følgende ID mangler info: 68174-1 til og med 68174-3									
Kommentar: ID med manglende info tilsvarer sannsynligvis de 3 gravene i tabellen over.									
Det gis opplysninger på ID68179 om denne eiendommen. Det skal ha vært to gravhauger her, begge er fjernet, og begge hadde funn. I den ene fantes et spyd, og i den andre fantes en båt.									
Totalt i Askeladden: 4 hvorav 1 er <i>gravfelt</i>									
Totalt med geometri: 1									
Totalt antall: 3									

APPENDIKS 2

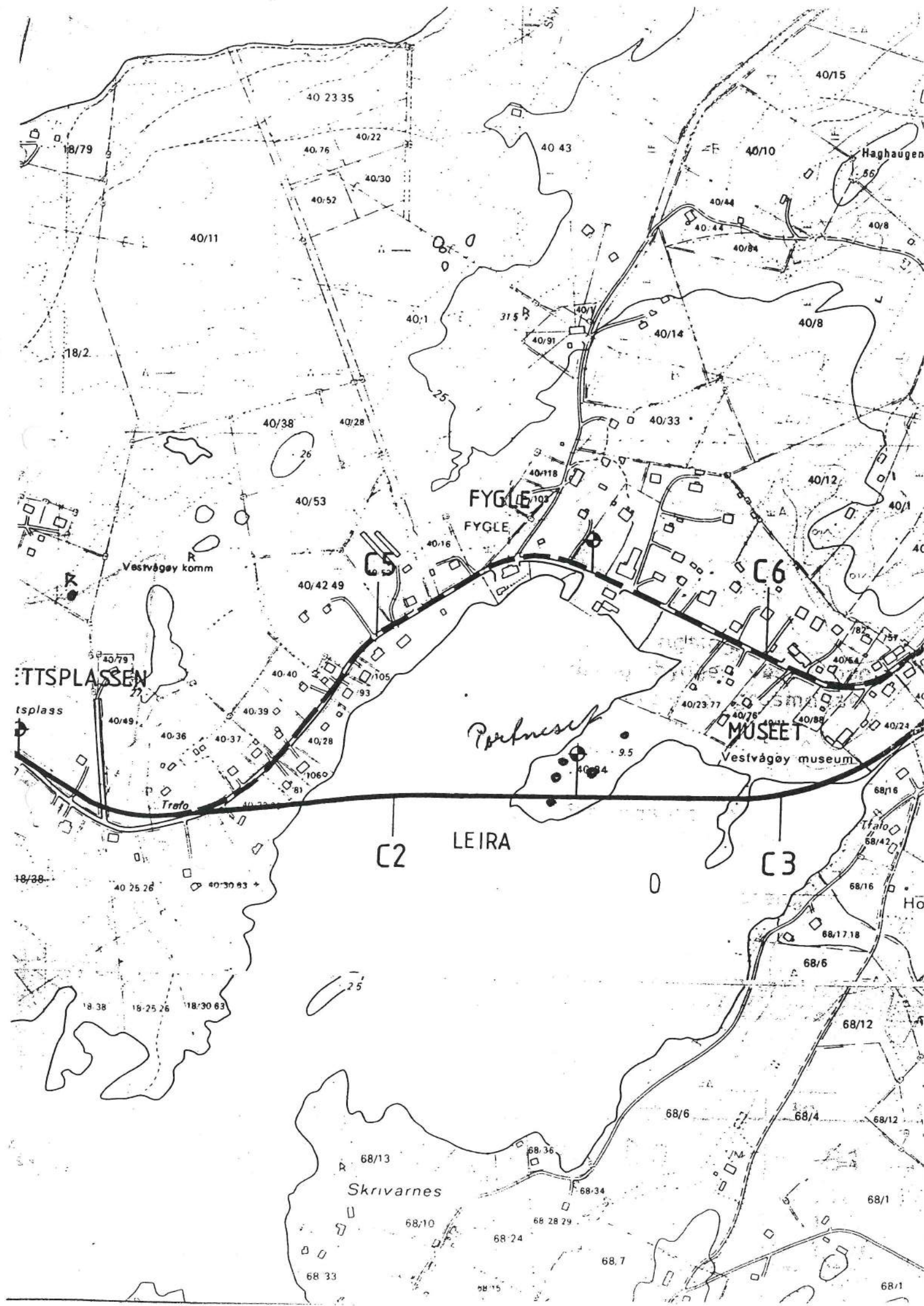
Innhold:

Utdrag fra Ringstads arkiv om grava på Sund

Kartplassering for gravene på Portneset, Fygle

SUND Gnr. 4.

- 1939 Ts. 4199 a-c Skiferkniver og spydspiss av skifer. Funnet på bruket Sjøvollen.
- 1969 Ts. 6851 a-j Div. skifersaker, bl.a. spydspiss og basis av pilespiss, og hulmeisel og miniatyr meisel. Innsendt av Kåre Ringstad. Funnet for mange år siden like ved huset til Hans Frantzen (br.nr. 9) ca. 8 m.o.h. De tidligere innsendte ting stammer også herfra.
- 1970 Registreringer for økonomisk kartverk.
Steinalderboplass beliggende på 4/9 der våningshuset står og i potetåkeren N for dette. Herfra stammer funnene Ts. 4199 a-c og Ts. 6851 a-j.
X1 3155 P4.
- 1971 Ts. 7059 a-k St.a. saker, bl.a. skraper av flint + kleberbrott (ikke av gryte) og bryne fragmenter som kan være yngre. Oppsamlet av Ringstad i potetåkeren. Fra St.a. boplassen X 3155 P4.
- 1974 Ts. 7083 a-d Div. steinalderfunn, hovedsaklig avslag. Oppsamlet av Ringstad i potetåkeren.
- 1988 28/5 Meldt om skjelleffunn på eiendommen til Frank Rist 4/2.30. Ukyrte område og ødelagt av gravemark. Etter selding funnet flere deler av skjellettet, en kvinne, samt verisveid, "kjøttniv" av kvalbein, laks, 2 skilspenner, euble, fingerriing av sølv, ringnål og 9 perler av forskj. materialer.
(K)

TTSPLASSEN

tsplass

Vestvågøy komm

FYGLE

FYGLE

C6

MUSEET

Vestvågøy museum

C2

LEIRA

C3

Skrivarnes

Haghaugen

18/79

40 23 35

40/15

40 43

40/10

40/11

40/1

315

40/44

40/8

18/2

40/38

40/28

40/14

40/8

40/53

40/33

40/12

Vestvågøy komm

40/42 49

40/16

40/1

TTSPLASSEN

tsplass

40/79

40/40

105

C6

40/49

40/36

40/37

40/28

1060

40/23 77

40/76

40/88

40/24

Trafo

Pöbnesch

9.5

Vestvågøy museum

18/38

40 25 26

40 30 83

C2

LEIRA

C3

68/16

Trafo

68/42

68/16

Ho

68/17 18

68/6

68/12

68/6

68/4

68/12

68/13

68 36

Skrivarnes

68 34

68/1

68/10

68 28 29

68 24

68.7

68 33

68/1

APPENDIKS 3

Oversikt over kløftgraver i undersøkelsesområdet. Gravenes alder er vanskelig å fastslå, og er ofte oppgitt som "førreformatorisk" i Askeladden.

Gnr 10 Ballstadøy	
Askeladden-ID	Antall
38634	16
37916	2
27977	4

Gnr 68 Hol/Holsmo	
Askeladden-ID	Antall
127968	1

Gnr 88 Straum	
Askeladden-ID	Antall
57384	1